

blazine na terdo slamo; česar se v prepiru primeš, se ti v pesti skazi; karkoli napravljáš, ti razpada tudi brez sovražnika, kakor zidine mesta Jeriha. Zlahtno delo, ktero se ljubeznjivo začne in složno naprej žéne, ima poseben blagoslov božji; še protivnik, ki se mu opira, nemisleč in nehoteč dobro stvar podpira; zoper ljubezen vsaka hudobija opeša in vsako hudobno orodje se stopí. Naj nas blaga ljubezen in sloga še za naprej oživljuje in podpira!

Da se je za naše slovstvo svetla zarja prikazala, komu se imamo zahvaliti? — Slavni kmetijski družbi na Krajskim, ki nam Novice izdaja, čestitemu vredništvu naših Novic, verlim pisateljem, ki za Novice pišejo in hudobornih prepircov med seboj ne terpé, in vsim domorodcam, kateri nam slovstvo podpirajo, in slovenščini, bodi z besedo ali z djanjem, prijateljsko pomagajo. — (Dalje sledi.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra. *)

Gospod fajmošter! Jih pridemo nekaj prosit, neke kar so nam Oni že davno ponujali, pa nismo hotli, in

*) De bi se bravcam branje polajšalo in de bi se napčina zastopnost nekterih dvoje — pomenljivih besedi tolikanj ložeje in gotovši odvernili, sim pri takih besedah od navadne šege, jih pisati, odstopil, in jih vselej tokó pisal, kakor jih po njih raznim pomenu navadno izrečemo. Tokó, postavim, besedo „tako“ le tedaj, kader je prilast (adjectivum), v pervim zlogu z glasnikam *a* izrečemo, postavim: on je dobil táko prilóžnost: er erhielt eine solche Gelegenheit; sicer pa, kader je privet (adverbium), jo izrečemo z glasnikam *o*, postavim: on je dobil tokó prilóžnost: so erhielt er die Gelegenheit. Po enakim sim pisal „kákó“ was für eine, in „kokó“ wie; „kaj“ was; in „kej“ etwas; „kedaj“ wann, in „kedej“ jemahls; „zakaj“ warum, in „za kej“ für etwas. Tudi besedico „naj“ kader pomeni veljiven zaklon (imperativ) sim tokó pisal, kokor jo izrečemo, namreč nej; — kader pomeni pa tretjo primerno stopnjo, sim jo enako tudi pisal po navadni izreki naj; postavim „nej boljši dela“ er soll besser arbeiten „naj boljši dela“ er arbeitet am besten.

Starji pisavci so te in enake besede zató zmirej po enakim pisali, de bi pokazali, de imajo te besede enako korenino ali de se iz enake koreninske besede izhajajo: tode to vediti, med sto bravci še morebiti enimu ni mar; in ko bi mu tudi bilo, zavoljo eniga devet in devetdeset drugih bravcov nadlegovati, de morajo drugači brati, kakor pa je pisano, in jih siliti, de pravi pomen takih besedi še le po zvezi govorjenja (context) íšejo: to se mi zdí, de se nar meči besede poslužim, zlo neprimerjeno. — Če bi pa kdo hotel, de moramo zavoljo tega tokó pisati, kér so naši spredniki tudi tokó pisali; bi hotlo to ravno toliko reči, koker: de morajo naši kmetje pri obdelovanji zemlje od drevesa ali pluga k lopati nazaj iti, zató kér so tudi njih prvi spredniki le lopato rabili in pluga še poznali niso! — Tudi besede tvoje, svoje sim pisal kakor jih izrečemo: toje, soje. Marsiktere terdó govoreče sim sicer slišal izrekovati: gvori, dvoli namesto: gori, doli, pa nobeniga še ne: tvoje, svoje. Zakaj tedej v pisanji s perstavljanjem nerabljenih in nepotrebnih soglasnikov soj jezik kazimo, in terji delamo kakor pa je?!

Ko bi smel upati, de bi nekteri bravci, ki so v staro preveč zaljubljeni, ne zamerili, tokó bi hotel tukej še to vošilo izreči, de bi kmalo prišel čas, kjer bi tudi deležja (participia) in druge enake besede, ktere se drugači pišejo in drugači izrekujejo, tokó pisali, kakor jih ljudstvo sploh, ali kar je vseeno, dobra gramatika ali slovna (vednost) izrekovati ali brati veléva, postavim: sim dav, sim prejev, dovžnost, obivnost i. t. d. namesto: sim dal, prejel, dolžnost, obilnost. Zakaj pisanje je namestilo govora; v govorjenji pa clo nobenimu v misel ne pride, de bi deležja ali druge enake besede v moškimi spoli zató drugači izrekoval, de bi temu, s katerim govori, pokazal, kokó de se morajo te besede v ženskim spoli sklanjati ali pa, od kod de se izhajajo. — Kokó zlo bi bilo s tako šego pisanja bravcam branje polajšano, in verh tega še tudi pisanje okrajšano, kér bi bilo v marsikterih besedah namesto dveh le ene čerke treba. Pisavci.

tudi še sedež nočemo. Tode sedež ne pridemo v sojim imeni, ampak v imeni sojih otročičev. — Smilijo se nam, če zmislino na njih prihodnje leta, in spoznamo, de smo dozdej preterdí bili do njih. Oh! kader ti ubogi revčiki pri zjutrajni in večerni molitvi soje nedolžne ročice k Bogu povsdigjejo, in — kakor so nam Oni priporočevali, de jih imamo naučiti — tudi za nas en Očenaš molijo: takrat gorkejši čutimo, kaj smo jim dolžni, pa kokó malo de jim storimo. — Žal bi nam bilo, ko bi tokó zrasli, kakor mi brez zbrihtanja, brez zuka in znanja v nar potrebniših rečeh! — Njim pač ni neznan, kakošne težave de imamo, kér si tudi nar manjših reči zapisati ali zaznamovati nemoremo. Kolikrat bi radi, ko bi pisati znali, kej od domačih reči zamerkali, postavim od plačila dninarjev (taberharjev), rokodelov, poslov, od poljskiga dela, od živine, od perdelka, od zdajkov za obleko, za orodje i. t. d. de bi se v prihodnje po tem ravnati vedili; kolikrat bi radi komu kako pismice pisali, namest de moramo sicer nalaš pota iskati, ali pa komu drugimu naročiti, kterimu še marsikterikrat vsega povedati nemoremo, in kateri nam dostikrat še tega, kar mu naročimo, práv ne opravi! Še veči težave pa imamo z dolgovi, zlasti s takimi, kjer komu brez prič kaj posodimo, ali na upanje prodamo, in kateri nam po tem dostikrat le po malim vračuje ali plačuje, in kjer se tolikrat zgodi, de na zadnje rajtinga na vkriž gre, kér je ali dolžnik ali pa upavic kej pozabil, in iz česar pričkanje, prepri, obdolžovanje ali na zadnje clo pravde vstanejo. Kokó lahko bi bilo vsemu temu pomagano, ko bi sile številke zapisati znali! Večkrat se primerijo tudi težavne rajtinge, zlasti take, kjer je kako razdeljenje na celo srenjo ali občino, ali pa tudi pri drugih rečeh, pri kupčovanji in teržovanji, kjer je teško samó iz glave rajtati, ja za nas, ki smo premalo vajeni, dostikrat clo nemogoče; in kjer moramo večkrat nalaš koga iskati, in ga drago plačati, de nam rajtengo naredí. Nič nočem pripovedovati od mnogih pogodb (gliheng) in dogovorov, ki jih s sosedi ali drugimi ljudmi delamo, kjer bi bilo tokó potrebno, de bi si, če ne več, saj zavoljo domače vednosti ali zavoljo pomanjkanja spominja kej zaznamovati mógli. Pa kaj! — tudi nar manjši dolžniga pisma, ali obrajniga ali prejemniga lista sami narediti, ali podpisati nemoremo; in dostikrat smo prisiljeni, samó priče za podpis v drugi ali tretji vasi iskati. Kar nam pa še bolj, kakor vse drugo, teško de, de pisati neznamo, je to, de tudi oporoke ali zadnje volitve sami narejati in pisati nemoremo. To pak sami vejo, kokó neprijetno in težavno je, besedno volitev delati, in de ravno to je vzrok, zakaj de jo skorej vsak le na zadnjo bolezin odklada, in de jih je toliko, ki brez oporoke umerjejo. — Oh! kokó pač srečni so po drugih farah, kjer šolo in dobriga šolskiga učenika imajo! Kokó lahko se otroci, ki nič družiga dela nimajo, pisati in brati naučé, in sicer, kér več let v šolo hodijo, tokó naučé, de jim oboje dobro od rok gre. Pri nas pak se jih še malo najde, kateri bi samó dobro brati znali. Zakaj ti, ki so se naučili, so se večidel še le pozneje učili, ko so dobroto branja že sami spoznali; pa ob takim času je že prepozno se dobro naučiti, kér to veliko vaje tirja, in kér taki že bolj dorašeni detini in deklíne tudi že o praznikih pri živini in drugod soje posebne domače opravke imajo, ob delavnikih pa clo nič lepiga časa ne dobé. Zató pa tudi takošni večidel tokó slabo berejo, de velikrat sami nezastopijo, kar berejo, še manj pa drugi veselje imeti morejo, jih poslušati. — Pa še bolj škoda, de jih med nami tokó malo brati zna, je zdaj ob našim času, kjer ne le s. pismo že v drugič in tretjič v slovensko prestavljeno, ampak tudi toliko

drugih dobrih in lepih bukev in pisanj imamo, iz katerih bi se lahko toliko koristniga naučili, in zraven tega tudi z nedeljskim časom veliko bolje obračali, in zlasti sojo mladost od pohajkovanja nazaj deržali. Oh! ko bi pač naši ljudje koristnost branja bolj poznali! to vém, de bi bili pri nas že davno šolo imeli, in morebiti še več, kakor eno; kakor so nam Oni že od konca pravili, de v nekterih krajih na Nemškem po dve, ali clo tri ali štiri šole v eni sami fari imajo.

(Dalje sledi.)

Terdoserčnost do živalojstro grajana.

Neki voznik, ki je derva v mesto peljal, je neusmiljeno pretepal s polenam svojiga konja po glavi. Ljudje to viditi obstanejo in divjiga gerduna svarijo; pa vse je bilo zastoj. Lejte! — zaupije na ves glas nekdo iz zbrane množice ter pokaže na terdoserčneža — lejte nar imenitniši stvar! lejte podobo Božjo!! Ali zasluži tak divjak ime človeka; obraz sicer ima človeški, serce pa ima divjiga risa.

Pijance svariti se pač res pravi: bôb v steno metati.

Na Šentjanžev večer star žganjopivčik tako pridno v Šmartnim žganje serklja, kakor de bi mislil, de bo mogel iz pivskega reda odstopiti, če na Šentjanžovo pijan ne bo. Pozno v noči se prek Šmarnje gore proti domu pol ure deleč v Zaverh podá. Na Pametvo dopoldne ga najdejo vsred poti, čeravno ni bilo zjutraj več ko pet stopine mraza, zmerznjenjiga. Sledilo se je po poti v snegu, de se je blizo petdesetkrat prekucnil, predenj je obležal. — Pač res: pijanc se spreoberne, kadar se preverne.

Vi ste v 51. listu rekli, de žganje je po zimi dvakrat strup; mi pa rečemo, de brezvestni kerčmarji so dvakrat ubijavci, kër človeka s takim strupam tako ostrupenijo, drugič pa kër tako zmoteniga človeka tak čas brez tovaršije izpod strehe v smertno nevarnost iti pustijo. — Pa mislim, de tudi takim kerčmarjem pridgmati, se bo tudi reklo: bôb v steno metati. O.

Kaj je ljubezin?

Nekod so se dekleta in fantje prepirali, kaj de je ljubezin? — „Veste, moji ljubi in ljube, — se oglasi starčik, ki je ta prepir za pečjó poslušal — kaj de je ljubezin? Ubogim, ki letas zavoljo pomanjkanja korúna lakot terpé, korúna podariti, to je ljubezin, prava ljubezin.“ — In kmalo je potihnilo prazno besedovanje nôre mladosti.

Odperto pismice

častitimu gosp. Voduseku, c. k. vodju nemških šol v Celji.

Ravno tisti rodoljub, ki je lani Novice enimu šolskimu pripravniku v Celji podaril, nam je poslal unidan plačilo za celo leto s tem namenam, de bi se tudi letas enimu pripravniku v Celji Novice podarile, kteriga Oni nar bolj vredniga spoznajo. Zatorej prosimo, de nam taciga mladenča na znanje dajo.

Vredništvo.

Odperto pismice

častitljivim gospodam fajmoštram Ljubljanske okolice.

Neki rodoljub iz Tersta nam je poslal plačilo za celi tečaj Novic s tem namenam, de bi jih podarili

kaki šoli Ljubljanske okolice, ktera (šola) ni toliko premožna, de bi se mógla sama na nje naročiti. Prosimo tedej častitljive gospode fajmoštre blizo Ljubljane, naj nam oznanijo, ktera šola bi bila po tem namenu tega darila nar bolj vredna, de bomo to reč presodili in nar bolj potrebni šoli Novice pošiljali. — Taki lepi nameni so velike hvale vredni in razveselijo gotovo vsaciga domorodca, kterimu je na omiki prostiga ljudstva kaj ležeče.

Vredništvo.

Urno kaj noviga?

(Novo mašino za lan tréti) je znajdel neki Belgijan, Martens po imeni, ktera toliko opravi, kakor 35 tric in desetkrat cénejši izdelk da.

(Velikost našiga cesarstva) obseže 12104 □ milj zemlje, na kteri prebiva 35 milijonov in 295957 duš v 773 mestih, 2468 terjih, 64218 vaséh in v 5036548 hišah. Duhovnih gospodov je v našim cesarstvu skupej okoli 65565. Celi kmetiški pridelk na leto znese 1,374,024,425 gold. srebra, od kterih se 38,622,348 zemljiškiga (gruntniga) davka odrajuje.

(Novo napravljena hranilnica (Sparrkasse) v Zagrebi se je začela 1. dan Grudna pretečeniga leta.

(Ladislav Pyrker), patrijarh in veliki škof v Erlavi na Ogerskim, zraven tega pa tudi slavni pesnik, so 8. dan Grudna pretečeniga mesca z velikim praznovanjem peli drugo novo mašo, kër so že 50 let duhoven.

Kmetvavcov goreča prošnja k Bogu V novonastopnim léti.

VEČNI, DAL, DE BI KORVN ČVERSTO RASTE L, IN VES PRAV PRAV ZDRAV V IESENI BILI!

č...

Podoba svetiga očeta Papeža Pija IX.

Današnjimu listu perdenemo obraz sedajnega svetiga očeta Papeža, ki smo jo po nar boljši podobšini od nar imenitnišiga Dunajskiga mojstra, gosp. Blažeta Höfelna, nalaš za Novice napraviti dali. Nadjamo se, de bomo s tem lepim darilam vsim prejemnikom Novic zlo vstregli, kër slava Pija IX. se po celim katoljškim sveti razlega. Sveti oče Papež so v resnici terdna skala, na ktero se katoljška cerkev vpira, pa so tudi moder vladár Rimske deržave. Veličastne besede so, ki so jih sveti Oče pri nastopu svojiga vladarstva govorili, rekoč: „Moje ljudstvo sme pravice in milosti od mene pričakovati, zakaj moje edino vodilo je tale knjiga“ — in pri teh besedah so položili roko na — sveti evangelji!

Vredništvo.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	2. Prosenca.		28. Grudna.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	2	37	2	47
1 » » banaške...	2	51	2	42
1 » Turšice.....	1	30	1	37
1 » Soršice.....	—	—	2	—
1 » Reži.....	1	49	1	56
1 » Ječmena.....	1	20	1	30
1 » Prosa.....	1	16	1	22
1 » Ajde.....	1	12	1	12
1 » Ovsá.....	—	54	—	52

Cena prešičev v Krajnji — čez 2 centa 7 krajc. in pol, funt; pod 2 centama pa 6 krajc. in pol. — Špêh brez kože 16 gold. in 40 krajc., s kožo pa 16 gold. cent.

Vrednik Dr. Janex Bleiweis. — Natiskar in založnik Jožef Blaznik v Ljubljani.

vse ne pokončale, kjer je letas grozno veliko po njivah in vertih teh škodljivih merčesov bilo, in kar niso dovolj na njivah poškodvale, so se zadnjič v kozolce čez ajdo spravile, in je veliko požerle.

V naših hribih se je letas posebno obnesla turšica, pa je le malo sadé, kjer redko leto práv dozori, — grozno bogata sta fežol in proso bila; torej slehern hribovc zdej pravi: ko bi bil pač namest korúna turšico, fežol in proso sejal, bi bil práv storil! — Pšenica je uboga bila, oves pa práv jeklen, in se po 18 grošov lahko prodá; pa ga le malo prodajajo, ga bodo lahko povžili, kjer ni korúna.

Če bo prihodnja pomlad lepa, je upati, de bo obilno sadja drugo jesen, kér so vse drevesa z lepimi popki napolnjene. — Letas je pa práv malo sadja pri nas bilo, in je že na drevji gnjilo, clo tépke, ktere se druge leta v vodi dolgo ohranijo, — in kisle práv dobro in zdravo jéd dajo, — so letas tudi v vodi gnjile. — Z eno besedo, letašnja jesen je vsaka reč več ali menj gnjilobi podveržena bila. Č . .

Cesarke prepovedi.

Bakréne (kufraste) posode so zavoljo nevarnosti ostrupenja prepovedane mesarjam, klobasarjam in vsim tistim, ki se s sušenjem, kuho in prodajo klobas in razniga drobja (Fleischselcher und Flecksieder) pečajo, in ukazano jim je prihodnjič namesto bakrénih le železne posode rabiti. — Takó zapové ukaz c. k. vikši dvorne gosposke na Dunaji od 3. Listopada pretečeniga leta pod številko 35982.

Pavolo s solitarjevo kislino navdano namesto smodníka rabiti (nucati), je po sklepu c. k. vikši dvorne gosposke od 28. Grudna pretečeniga leta pod številko 43157 oestro prepovedano zavoljo velike nevarnosti, in sicer tako dolgo, dokler ne bojo oznanjene postave, po kterih se more pavolnati smodník napravljati in prodajati.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Ko bi bilo vredno in spodobno, de bi jest tukaj pred Njimi in pred sojimi sosedi od soje lastne skušnje kej govoril, bi lahko zamogel povedati, de poznam nekatere hiše pri nas in v bližnjih farah, kjer ob nedeljah in praznikih v navadi imajo, s. pismo brati: — od vsih takih hiš zamorem reči, de sim pri njih nar lepši zadržanje najdel! — Kokó lepe in podučjenja polne, in tudi za nas kmetiške ljudi lahko umevne (kakor so nam Oní že davno enkrat v keršanskim nauku skladali) so iz stariga zakona zlasti bukve Mojzesa, Tobija, Judit; po teh iz modrostnih bukev: bukve Pripovést in Siraha, in iz noviga zakona 4 evangeljisti, ktere sedaj že z nekolikno razlago predstavljene imamo. Vse te sim jest po Njih svetu z velikim veseljem bral, in zraven tega še veliko družiga iz stariga in noviga zakona, in se pri tem branji tokó obujeniga čutil, de sim večkrat mislil: de s. pismo brati, in pa zraven slab človek biti ali ostati, ni mogoče. In zató me je tudi velikrat žalost obhajala, kér sim vidil, kakošne zaklade de v s. pismi imamo; in jih je vunder toliko med nami, kteri jih tokó malo poznajo, in še več, kteri se jih zavolj nezuka v branji poslužiti nemorejo. Koliko imamo dalej še drugih lepih in práv umevno pisanih bukev, postavim: Tomaža Kempčana, ki je že večkrat v slovensko prestavljen, zgodbe s. pisma, življenje svetnikov, mnoge katehizme, i. t. d., kteri se skorej pri vsaki hiši najdejo, kjer brati znajo; kokó lepi nauki se najdejo tudi za našo mladost v novič zdanih bukvah: devištvo za dekleta, in življenja srečni pot za mladence; kokó lepe bukvice so: Blažé in Nežica v ne-

deljski šoli. i. t. d. Oh, nej ne zamerijo gospod fajmošter! de pred Njimi od takih reči govorim, ki so Njim veliko bolj, kakor nam znane, in ktere mi večidel le po Njih ali po drugih duhovnih vémo: le prevelika želja Jim na znanje dati, kokó koristnost branja sedaj že sami čutimo, me je v to zanesla. — In vender ta koristnost, ki sim jo sedaj opomnil, še ni vsa. Tudi od domačih reči: od kmetovanja, od poljskiga dela, od obdelovanja nogradov, od živinske reje, od vertnarstva, od rokodelstva i. t. d. želimo kej brati in zvediti; kér že iz lastne skušnje vémo, de se da v teh rečéh veliko popraviti in zboljšati; in kér se že tudi med nami marsikteri najdejo, kteri s sojo domačijo veliko boljši in pametniši kakor drugi, obračati véjo. Vsak lahko zapopade, de je med veliko narodi lahko veliko noviga in boljšiga najdeniga, in de more slednjimu gospodarju ležeče biti, take znajdbe zvediti in posnemati, de si delo in življenje polajša, in pošten dobičik pomnoži. Posebno sote želje pri nas „kmetijske in rokodelske Novice“ vnele, ki so jih pred nekimi leti v poglavitnim mestu zdajati začeli. Sej Oni dobro poznajo Matevžikovo hišo v zgornji vasi, kjer te Novice imajo: ob nedeljah se jih po 10, po 15 snide, de Novice brati poslušajo, in večkrat jim morajo nekatere reči po dvakrat ali clo trikrat brati. Tudi v naši vaši smo se sedaj že eni med seboj pomenili, de jih bomo v nastopnim leti jemati začeli. —

(Dalje sledi.)

Slovenske misli.

(Dalje.)

Kaj pa za naše slovstvo zdaj želimo?

Tukaj bi se lahko mnogo važnega pogovorilo, jez hočem pa le nekterih manj važnih reči sadaj opomniti. Práv bi bilo, da bi:

1. obči naš pravopis vsigdar upotrebovali, ne samo v Novicah, temuč tudi ako kake bukve, ali bodi kar hoče, pišemo. Mešati zdaj jedno zdaj drugo, je zmešnjava, ktera ni lepa in samo moti;

2. da bi vsigdar rajši upotrebovali besede, ktere so vsim Slovincam in morebiti še drugim Slovanam znane, kakor pa take, ki jih samo v kakim kotu v jedni ali v dveh sosedščinah razumé. Lepši je gotovo, ako tako govoriš in pišeš, da te ves narod razumi, kakor da jo zakrožiš, da te samo v nekterih sosedščinah zastopijo;

3. da bi se varovali novih besed kovati. Nova beseda je vsaka vsemu narodu neznana, zató kér je nova; mnogo neznanih besed dela pa ves govor neznan in nerazumljiv. Prejšiči vso slovenščino, preoberni vse slovenske rečnike, prej kakor novo besedo skovaš. Ne vém, kaj je gerši: ptuja beseda ali pa novoskovana. Naši slovenščini sicer kjer bodi kaka beseda manjka; od umetnih, znanstvenih in visoko-učenih stvari se naši prosti ljudje ne pogovarjajo; tudi se je do sadaj v slovenščini le malo kaj takega pisalo, in ko se sadaj napiše, se ljudém zdi nekako neznano in novo, akoravno je popolnoma slovensko; še bolj neznano je pa, ako v slovenščini besede manjkajo za tiste stvari, od kterih govoriti ali pisati hočeš. Tedaj se morajo namreč besede, ki v slovenščini manjkajo, izposoditi iz kakega drugega slovenskega narečja. To ni krivo, temuč práv; človek moreš besedo vzeti, kjer jo najdeš, kedar je potrebuješ; naj bo iz ktereга koli slovanskega narečja, je vender primerniši, kakor vsaka ptuja ali novo skovana;

4. da bi skerbili za slog (Styl) slovanski. Hvalvredno se naši pisatelji varjejo ptujih besedi brez potrebe rabiti, pa še skerbneji bi se imeli varovati ptujega mišljenja in sloga, kar jezik naš še veliko bolj kazí kakor posamesne ptuje besede. Navadimo se pisaje

Izpusti vsak dan, če ni prehuda zima, jagnjeta na prost zrak, v početku za malo, poznejši pa tudi delj časa, de se sčasoma hladniga zdraviga zraka pervadijo.

Brani, de jagnje, dokler še sesá, do vode ne pride, in se vode ne napije.

Ovce ne smeš pomolsti, dokler jo še jagnje sesá. Jagnje naj pa tako dolgo sesá, dokler čas ne pride, de se od céde odločiti mora. Molža ovac, in prezgodno odstavljanje jagnjeta, slabí jagnje in je tudi volni škodljivo.

Le počasama odvadi jagnjiče od matere; v petim tedni je dovelj, če ga vsak dan le dvakrat kako čertertinko ure pri nji pustiš, po noči nej pa še skupej bojo. Kér ovce dajo mleko skozi 4 ali 5 mescov, torej ni potreba mesca Grudna ali Prosenca rojenih jagnjet poprej popolnoma odstaviti, kot v Velikim travnu; mesca Sušca in Maliga travna rojene pa zamoreš brez skerbi že v 6 ali 8 tednih odstaviti, kér poletinski čas to perпусти.

K . . c.

Slovenske misli.

(Konec.)

Zdaj bom pa še nektero besedico od šol povedal, da mi ne bode kdo očital, kakor da bi jaz druge opominjal, sam pa nič ne pisal. — Dobro vredjena šola je žlahtna reč, zlatá vredna; mene vselej nekaj vleče, kedar slišim, da je kje izpraševanje. Letas mi je sreča hotla, da sim se v petih slovenskih krajih ravno k izpraševanju nameril; namreč: v Kačjidol (Gottesthal), v Klošter (Viktring) v Hodiše (Keutschach) v Porečani (Pörschach) in v Čajnce (Tultschnig). Kačjidol je v gornjo-rožiski, drugi kraji pa so v Celjovski dekanii in vsi slovenski, to se pravi, da je vsa sosesčina slovenska, odrasčeni in mladina, duhovniki in učitelji. Nemški kraj se po pravici imenuje, kjer je sosesčina in božja služba, to je pridiga, keršanski nauk in tako dalje po nemško, akoravno bi v takim nemškem kraju bil kak kerčmar ali sicer še kak drugi človek Slovenec, ostane tak kraj vendar nemški in se ne more reči, da je slovenski; ravno takó se po pravici terditi ne more, da je slovenski kraj zató že nemški, ako tam kak kerčmar nemško zna, in ako morebiti kaki učeni gospodje tam prebivajo in naravno popolnoma nemško znajo in govoré. — Prav veselo je bilo pri izpraševanju v Hodišah. Blizo sto učencov, mladenčev in deklic, po nedeljsko oblečenih, je čakalo v šoli, ko so se pripeljali iz Celjovca častitljivi gosp. prošt in korar A. Zupančič, ki so sadaj dekan; naj pred so ta gospod progovorili besedo (Anrede) po slovensko in so učencam rekli, da je izpraševanje zató, da pričajoči vidijo in slišijo, česar so se učenci dobrega in koristnega naučili; potem so vsi vkup molili po slovensko, za tem se je začelo izpraševanje iz keršanskega nauka in iz katekizma, vse po slovensko. Lepo je bilo vesele in bistre mladenče in deklice poslušati, kako so jasno in gladko odgovarjali. Potlej so začeli brati; gosp. prošt so sami med klopmi gor in dolj se sprehajali in prijazno ukazovali, da berejo zdaj vsi vkup, zdaj po samim; zdaj mladenči, zdaj deklice; zdaj po nemško, zdaj po slovensko; potlej so računili, mi smo pa pisanja pregledovali. Zadnjič so gosp. prošt spet v slovenskim govoru kratko učence opomnili, de naj se lepo učé, v šoli in doma radi ubogajo in povsod se pošteno obnašajo. Lepih slovenskih molitnih bukvic je bilo toliko, da je blizo vsaki jedne dobil, ako je slovensko brati znal. Gospod prošt so jih delili. Mladina je bila vesela in izpraševanje je vsim pričajočim dopadlo. V Hodišah imajo pač gosp. fajmošter J. Serajnik, gosp. kaplan S. Dobajnikar in učitelj Lepušic veselje s šolo in slovenščino; kjer je

pa taka, je vselej šola lepo vredjena. K takemu izpraševanju človek rad gre; jaz sim že baral, kadaj bode v Hodišah spet izpraševanje, in rekli so mi, da bode pred zima, pust, post, spomlad, poletje, potlej jesen, in tedaj da moram spet priti poslušat, ako Bog da.

V Žabnicah na Koroškem so lani začeli se slovenski katekizem v šoli učiti in pri izpraševanju o veliki noči so slovenske bukvice delili. To je lepo! — V F*** na Štajarskim so učenci pri izpraševanju lani práv lepo znali po nemško in po slovensko, na poslednje so tudi slovensko pesem zapeli „Blagor našemu cesarju“, slovenske bukvice so delili; letas se tudi pisati po slovensko in nemško učé; v Šent-I** gosp. duhovnik ljudém lepe slovenske bukve posodujejo; na Krajskim se je po kmetih, gledé šol in slovenščine, kar bodi na boljše obrnilo, vesele reči se slišijo, pa pisati od tega jaz ne morem, kér nisim bil pričajoč; to mora le kdo iz tistih krajev storiti.

Matija Majer.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Od vsih strani čutimo, kokó potrebno je, de se naši otroci saj v branji in pisanji zurijo; de bodo pozneje v stani, si samí potrebnih naukov in vednost pridobiti, ktere jim zlasti sedež od vsih platí odperte stojé. In vunder to še ni nar večí dobiček, ki ga od šole dočakujemo.

A. Dobro sim si zamerkal, kar so nam Oni pred lanjskim pravili, ko so nam v posebnim nagovori šolo priporočevali. Desiravno — so djali — bi bila šola že velika dobrota, ko bi se otroci v nji tudi nič družiga, kakor samó brati, rajtati in pisati naučili; pa vunder — so rekli — to še ni nar večí korist, ki ga šola prinese zamore.

B. Ena zmed nar večih pomoč, ki se od dobre šole upati sme — so djali — v tem obstoji: de se umska zmožnost per otrocih zbudi in zojstri, ali kakor mi pravimo, de se njih glava zbrihta, tokó de se pozneje v vseh rečéh ložej in hitriši zumijo; vse, kar je dobriga ali napčniga, bistrejši previdijo, in za vsako opravilo, ktero kaj prevdarka tirja, umetniši in pripravniši postanejo. Takošni otroci — so djali — ki so bili v šoli dobro zbrihtani in zmodreni, so pozneje modri gospodarji in očetje, dobre matere, pametne gospodinje, razumni rokodeli, brihtni in spretni hlapci in dekle, in tokó naprej.

C. Pa tudi to — so dalejši govorili — per cenitvi šolskiga prida še ni to nar večí. — Oh! naj pripusté gospod fajmošter, de vse po redi povém, kar sim si od Njih govorjenja zamerkal; nekaj zató, de bodo tudi ti slišali, kterih takrat ni zraven bilo; nekaj pa tudi, de se bodo Oni samí prepričali, kokó smo Jih zastopili; in de Njih besede niso med ternje padle. Oh! še tokó jih imam v spomini, kakor de bi jih bil še le včeraj slišal. Samó to moram pristaviti, de bom jest morebiti marsikej bolj po kmetiško povedal, kar so Oni veliko lepši in z gosposko besedo pripovedovali. — De se tedej k Njih govorjenju povernem. — Kaj pomaga — so djali — sama razumnost ali brihtnost, če jo pa človek v hudo obrača, ali če je njegovo serce slabo? Boljši je človek z majhno umnostjo in dobrim sercam, kakor nar bolj prebrisan s hudobno voljo. — In tudi od te platí — so rekli — zamorejo šole, če imajo dobre učenike, nar več pomagati.

a) V šolah dobé duhovni pastirji nar lepši in nar pogostniši priložnost, z prijaznim in gorečim podukam mehke serca otrok obravnati in jih k vsimu dobri mu vnéti. Tukey se zamorejo práv serčno in zaupljivo z njimi pogovarjati, jim keršanske resnice in dolž-

nosti práv po njih priprostosti zlagovati in na njih zaderžanje obračati; jim lepoto in ljubeznjivost čednosti v živih zgledih in prigodbah kazati; jim posebno strah božji in vedni spomin na njegovo vsigapričnost, živo čutilo sramožljivosti in poštenosti, pokoršino do starišev in prednikov, in pravo serčno ljubezin do vsih ljudi vdihovati. Kar je pri tem poduku — so pristavili — še posebne zamerkljivosti vredno, je to, da se tudi škodljive vraže, katerih je toliko med ljudmi, tukej nar ložej vstavijo in zatirajo; kér pri odraslih — so djali — kateri so jih že od mladosti navzéli, in kateri, jih tokó rekoč za vérske resnice imajo, je grozno teško, jih iztrebiti in izruvati; veliko ložej in gotovši pak se to pri otrocih storiti da, pri katerih še niso tokó globoko ukoreninjene. —

b) K temu podučanju — so daleč skladali — pristopi tudi še djanska vaja in napeljevanje k lepemu in pobožnemu zaderžanju. Zató — so djali — se vsak šolski uk z molitvijo začne, in z molitvijo konča; in pred ali po šoli tudi otroci v cerkev k maši gredó. Obá učenika, duhovni in šolski, si prizadevata, jih vaditi in napeljevati k spodobni in krepostni obnaši, in posebno tudi h krotkimu, mirnimu in priljudnimu vedenju med sabo, in do vseh drugih. Kokó imenitna de je ta skerb — so tukej pristavili — da se otroci précej v prvih léti h krotkosti in perljudnosti navadijo, jih malo práv spozná, desiravno je tokó lahko spreviditi. S takóšno navado se namreč odverne in prekosí — so djali — njih prihodna nepriljudnost in srovost, ktera je mati in korenina veliko nar gerjih nerodnost in pregreh. Kaj družiga — so djali — kakor ravno nepriljudnost in srovost je navaden vzrok toliko nasprotnih (vzajemnih) razžalénj in zdražb med ljudmi, toliko jeze, sovraštva in mašovanja! Od kod pride — so djali — toliko tepežev in bojev, zlasti med mladim ljudstvom, od katerih skoro vsako leto slišimo, in iz katerih se nekteri clo z ubitjem končajo? Od kod toliko srovih in grobih gospodarjev, kateri s svojo ženo in družino gerdo delajo, se vedno zaderajo in jeze, in skorej nobene lepe besede iz ust dati nemorejo? Od kod toliko preprirov in sovraštva med sosedi? — Od kod toliko nespametnih pravd, velikrat zavolj nar manjših reči? — Lahko bi te prašanja še daleč gnal — so rekli — vunder sedaj nimam ravno v mislih, vam pridige narejati. Že iz tega maliga lahko sprevidite, kokó imenitno je, da se mladost zgodej h krotanju jéze, k mirnosti, prizanesljivosti, priljudnosti in dvornosti navadi.

(Dalje sledi.)

Ponižna prošnja do mestnih hišnih gospodarjev.

Ne zamerite, častitljivi hišni gospodarji! de se en réven gostáč (Inwohner) s ponižno prošnjo k vam približa. Dobro vém, da se težavne reči podstopim, in da skorej moje upanje, od vas vslišan biti, prederzno imenovano biti zasluži. Zakaj vidim, kokó obervi povzdigjete, in nos vihate, kader kdo naše enakosti memo vas gré. Tode prosim vas, pomisliti: de, čeravno mi sami na sebi nič imenitnosti nimamo, kér bi brez vaše milosti clo stanovati, in potem takim tudi živeti ne mogli; smo vunder po ti plati za vas imenitni in vašiga poštovanja vredni, kér k vaši lastni imenitnosti pripomoremo. Zakaj, če bi nas ne bilo; kje bi bile vaše hišne obresti, to je, tiste plačila, ktere vi vsako leto o s. Jurji in s. Miheli od nas prejimate? — ktera dva časa (memo grede in práv tiho nej bo rečeno) sta edina časa v letu, kjer nam take priklone delate, koker se človeku do človeka spodobi. — Ta resnica, in še dva druga sprevida mi dasta pogúm,

zaúpno pred vas spopiti, in sojo prošnjo vaši milosti in velikodušnosti podkloniti. Ta dva sprevida pak sta prvič: de je moja prošnja do vas, clo majhna, in drugič: pri vsi soji majhnosti ne manj ko na sedem — pravim — sedem stebrov operta.

Prošnja namreč samó v tem obstóji, da bi vi sedež pozimi, kader je ledéno, tlak (Trottoir) pred sojimi hišami nemalo z žaganjem ali ivêrjem ali drobnim peskam (tode zavolj gospé in gospodičin dobro zamerkejte: z drobnim peskam) ali s kako drugo tako rečjó potresti dali. To, in nič družiga, je moja prošnja do vas.

Sedež pa zaslišite še nje vzroke, ali stebre, na ktere je operta. *Pervič* véste, da se na ledénih kamnih clo lahko pade, in ena ali več kosti polomi. De to ni kej preveč prejetna reč, ne mislim, da bi dvomili! — *Drugič* vam nemore biti neznano, da je več kamnov na vašim tlaku močno ranjenih, in da nekterim ena, drugim obé ledvici, tretjim celo oserče manjka; tokó de bi taki kamni, po léti, kader je suša, práv lahko za kapnice (štérne) služili. De se na takih kamnih še veliko ložej kako neprijetno ponižanje života zgodí, vaši previdnosti nemore biti skrito. *Tretjič* ni vselej tokó svitlo, kakor takrat, kader vi dan zagledate, ali iz postelje vstanete; in zjutrej zgodej, ali zvečer pri lučih je nevarnost še veliko večí. *Četrtič* ne smete pozabiti, da se jih med memo gredočim več najde, kateri so že postarni ali stari, in torej vašiga posebniga poštovanja in skerbí vredni. *Petič* se jih tudi ne manjka, kateri imajo kratik pogled, ali pa clo kurje oči, tudi ti so vašiga posebniga usmiljenja potrebni. *Šestič* vas prosim v premišlik vzeti, da, če moja prošnja spolnite, ne bote le nam gostačam, ampak tudi sojim gospém in gospodičnam vstregli. — K temu razlogu, mislim, da ne bote mogli gluhi ostati! — *Sedmič* bi vas mogel k takimu usmiljenju tudi izgled drugih mestnjanov podbudovati. Bil sim že drugod v več mestih, in sim vidil, kokó so tam vsi, ali skoro vsi gospodarji, brez da bi bili na kako viši povelje čakali, ob takih dneh, kjer je bilo ledéno, že pred zôram soj tlak pred hišami z žaganjem ali ivêrjem potresti dali; in mislim, da bi vi, ki imate enako lepe in velike hiše, nasmeli zadej ostati. —

Če se vam pa pri vsem tem moja prošnja, desiravno je na toliko stebrov operta, ali ne dosti spodobna, ali pa premalo pravična zdi; zlasti, če se bojite, da bi vam vaše gospé, ali pa morebiti sedež, ko je pust, tudi vaše gospodične ne pripustile, tokó globoko v dnarnico (Casse) seči; — i no! tokó pa en kos, ali en del te butare na nas odvalite, in — séžimo si v roke; sej véste, kar pregovor pravi, da z zedinjenimi močmi se čudno veliko storí. Ostanem vaš ponižni sluga y.

Dopis iz Radgona. *)

4. Prosenca 1847.

Z letino moremo zadovoljni biti. Res je sicer, da je tudi pri nas ves živež dražji. Dervenka pšenice se za 4 gold. srebra, reží pa za 3 gold. lahko oddá. Vina smo pol več, ko lani dobili. Radgonskiga štertinjak od 60 — 70 gold. srebra, Lotmerskiga od 70 — 100 gold. srebra cenijo. Sadja nismo skoro clo nič imeli, in kar ga je bilo, je rado gnjilo.

V listi 48. pretečeniga leta sim pismo vsim dušnim pastirjem štel (bral). Znete, kaj sim si tú mislil? Saj se kmetje in rokodelci, za ktere so Novice posebno pisane, v šolah poleg nemškiga, niso tudi dovelj slovenskiga šteti (brati), pisati, in svoj materni jezik ljubiti učili. Ne znam, ali práv imam, meni se pač zdí, kje de v tem germi zajé leží.

*) Za poslane popravke „imenika“ se práv lepo zahvalimo.

njanje zgodilo, in ne smé več kakor dvajseti del zgovorjeniga zaslužka (lona) znesti.

Če gospodar že vdinjaniga posla zavolj malopridniga zaderžanja ali zavolj kake druge napake v službo ne more vzeti, ima posel aro nazaj dati.

Če se pa gospodar brez resničniga vzroka brani, vdinjaniga posla v službo vzeti, aro zgubi, ter jo posel obderži.

Per vdinjanji se mora oprava službe, delo, plačilo ali lon in vse drugo, kar zraven gré, terdno ustanoviti; napčni in občno-škodljivi perstavki pa se ne smejo storiti, kakor postavim: de bi posli v časih v kerčmo (oštarijo) hodili, plesiša obiskovali, nekatere dni službe prosti bili, ali de bi jim gospodar v nekterih dnevih posebne pojednje napravljaj i. t. d. Taki zgovori so v nič spoznani in kazni (štrafinge) naklonijo tistim, kateri jih storé.

Zavoljo plačila ali lona se imajo gospodarji in posli med sabo zastopiti.

Vdinjan posel, ki prejeta aro gospodarju nazaj pošlje in v vdinjano službo iti noče, ima biti kaznovan (štrafan) in persiljen, službo nastopiti.

Posel, ki od dveh ali od več gospodarjev aro vzame, ima vselej po primeri kaznovan biti, in on je dolžan, per tistim gospodarji službo nastopiti, od kteriga je aro prvič vzel, vsim drugim pa aro nazaj dati.

Gospodár, ki je že vdinjaniga posla vedijoč zaaral, ne zgubi le samó are, ampak on bo tudi z primerno kaznjo ali v denarjih ali z ječo pokorjen.

Če bi kdo posla, ki je že v službi, z darovi, z obljubo večiga plačila ali družiga dobička k popušenju službe ali sam ali po drugih ljudéh pergovarjal, ima on in njegovi pomagavec po primeri k kazni ali v denarjih ali v ječo obsojen biti, pa tudi posli, kateri so se iz službe pregovoriti dali, kazin zaslužijo.

(Dalje sledí.)

Reja in pitanje goveje živine.

(Dalje.)

Kér pri zgorej povedanim natanjčnim ravnanji ne more pomóte biti, pri vsem tem pa vunder ravno tista piča se vselej in pri vsih pitancih enako redivna in tečna ne skazuje, se mora vzrok mnogoverstne redivosti kje drugjé iskati — in sicer v tem, de želodec in čeva eniga živinčeta povžito pičo bolj pokuhajo in v kri, meso in mast popolnši obernejo, kakor kakiga družiga.

Sleherno živinče, bodi ali pri počitku ali pri delu, potrebuje k življenju vsaki dan tolikanj živeža, de si to namesti, kar za potrebe življenja vsaki dan zgubi, in sicer potrebuje več pri delu, menj pa pri počitku. Samó to, kar čez te potrebe in kar čez to méro piče v životu živinčeta ostane: samó to ga odebeli in redí, in sicer tolikanj bolj, kolikor veči je tečnost piče ali klaje bila.

De si pa namesti, kar živinče po vednim predelovanji kerví in drugih obstanjkov skozi pljuča, kožo i. t. d. na živim životu vsaki dan zgubiva, mu je razun potrebniga kislica in vodenca (Sauer- und Wasserstoff*) ki ju nekoliko iz zraka in povžite vode dobiva, še več družiga živeža potreba, ki obstoji iz mnogih rudnín, iz ogelca in gnjlca (Kohlen- und Stickstoff) i. t. d.

Če kmetovavec živini le toliko piče da, de jo preživí, imenujemo tako pičo sploh le „živež“ (Conservationsfutter), in ravno tó zvediti: koliko

živeža namreč potrebuje tako govedje, ki ne dela, ne molze in tudi ne raste več, ravno to po gotovih skušnjah zvediti, se mi je pred vsim nar bolj potrebno zdélo.

V letu 1832 sim pričel iskati to primero, in kar sim v ti reči po večletnih skušnjah zasledil, je tole: Če govédo, predinj v spitani stan pride, vsaki dan dobiva poltretji funt ali pa 3 funte sená za vsaki cent svoje životne teže, takó potrebuje za vsakdanji „živež“ poldrugí funt sená ali kake druge piče senene vrednosti za vsaki cent svoje životne teže. — Delavni, molzni in breji živini, pa tudi taki, ki raste in katero pitamo, se mora pa razun zgol potrebniga živeža še več piče dajati. Kdor tega ne storí, sam sebe goljufá. Kdor tedej desiravno nedelajoči živini menj piče daje, kakor je zgol za živež potrebuje; kdor je delavni, molzni, breji, mladi živini ne poklada toliko, kolikor je za te potrebe potrebuje, temu bo njegova živina vpadla do tiste životne teže, pri kateri jo pičli živež obderži; zraven tega bo pa živinče tudi oslabelo, de ne bo moglo opravljati svojih opravkov; delavniga vola ne boš mogel vpregati v teški voz; krava ti bo menj mleka dajala in slabe teleta storila; medla mladína bo pa malo rastla.

(Dalje sledí.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

c) Zunej dozdej rečeniga — so dalej pripovedovali — tudi šolske darila in kazni (štrafinge) k uterjenju lepiga zaderžanja pri otrocih veliko pomagati zamorejo; in sicer, če jih z domačimi permerim, morem reči, de šolske veliko bolj zdajajo, kakor domače. Kader namreč stariši domá otroku zavolj njegove pridnosti kak dar podelé, ima ta v njegovih očeh sploh le toliko vrednosti, kolikor ima cene v sebi: drugači pa je v šoli, kjer je z darilam ali pohvalo vselej tudi večí čast sklenjena, katero obdarovan pred sojim učeníkam in vsemi sojimi šolskimi tovarši, in pri prazničnih darilih na konci šol, tudi pred vso sojo sosesko zadobi. Nej bodo torej šolske darila tudi še tokó mejhne, tokó, če se le po zasluženji delé in niso prepogostne, otroke k pridnosti in lepimu zaderžanju veliko bolj podbudajo in unemajo, kakor domače; desiravno z njimi tudi domače niso odvernjene ali zadržane. Kar pa te šolske darila in pohvaljenja še imenitniši storí, je to, de one ne le pri obdarvanih, ampak tudi pri drugih otrocih čutilo častí zbudajo in povikšajo, in tokó željo in gnavo poštenosti obrodé, ktera je, kakor od ene druge platí sramožljivost — nar močnejši bramba in veréja vsiga nepošteniga djanja; zakaj znano vam je — so pristavili — de kdor poštenost zgubi, ali za poštenost nemara, je k vsim pregreham, ja clo k tatvini in očitnemu hudodelstvu pripravljen. — Enako ali še večí koristnost za dobro izrejo otrók — so z gorko besedo posledovali — imajo tudi šolske kazni ali štrafinge. Stariši — so djali — se pri kaznovanji otrók velikrat napčino zaderžé: dostikrat jih slepa ljubezin do otrók zapelje, de tudi zlo kaznivih lastnost pri njih nezamerkajo, ali pa, de jih le za mejhne pomote deržé, in tokó velikrat šibe ne rabijo, kjer bi je zlo treba bilo; nasprot pa marsikterikrat mejhne ali clo nedolžne nerodnosti, zlasti kader se jim z njimi kaka škoda zgodi, kakor nar večí pregrešenja kaznujejo. Po tem takim se lahko zgodi — so djali — de otroci napčine misli od pregreškov in prestopov zadobé; de mejhne ali nedolžne spotikljeje za velike prestoppe, zlo hude djanja pa za kej maliga, ali clo za

*) Vidite, kmetovavci, koristnost kemijskih vednost! Vredništvo.

perpušene reči imajo. Nar pogostniši pa — so posledovali — se stariši pri kaznovanju otrok v tem pregrešé, de le v jezi in z jezo kaznujejo, kar dvojno napčinnost v sebi ima: prvič, kér se tokó v nevarnost postavijo, otrokam na zdravji škodovati, in drugič, kér jim stakim kaznovanjem priložnost dajo, misliti, de niso tolikanj zavolj hudiga djanja ali pregreška, ampak le zavolj hude volje ali jeze starišev kazenterpetimógli. Vse te napčinsti in nevarnosti se pri šolskim kaznovanju veliko ložej odvernejo, in šolske kazni so, če ne vselej, saj sploh ali večidel sojimu namenu veliko bolj primerjene, in pri njih spolnovanju clo vse nevarnosti proste. Močno želim — so pristavili — de bi vam to, kar vam sedej opomniti mislim, tako svitló povedati zamogel, de bi me vsi práv in popolnoma zastopili. De so kazni dobre in koristne, morajo pred vsem sojimu namenu ali cilu in koncu primerjene biti. Namen pa otročjih kazni je: otroke ostrašiti, de v prihodnje več kej taciga ne storé, ali z eno besedo: njih poboljšanje. To poboljšanje pa se pri nekterih pregrešenjih veliko ložej, pri drugih veliko težej doseže. Ložej je poboljšanje pri takih pomotah, ktere se le iz prenačljivosti ali nevednosti ali pa iz otročje lahkomišljenosti ali nepaznosti zgodé: tukaj je večidel že samo prijazno podučenje, in pri ponovljenih pregreških bolj ali menj oestro posvarjenje zadosti, de se otrok v prihodnje taci pomot varje. Veliko težej pak je poboljšanje pri takih prestopih ali blodih, kteri izvirajo iz močniga hudiga nagnjenja ali hudobne volje, in sicer tolikanj težej, kolikanj bolj je tako hudo nagnjenje per otroku ukoreninjeno ali uterjeno. Tako hudobno nagnjenje pa se mora, kakor pri vsakim človeku, tokó tudi pri otroku prisoditi ali podlagati: prvič takrat, kader otrok kako hudo djanje velikrat in brez posebne sile ponoví, zlasti, če ga ponoví tudi še potem, ko je že zavolj njega opominjevan ali svarjen bil. Tokó postavim: če kak otrok pri vsaki priložnosti, kjer more, druge otroke suje ali meče, in to še tudi po tem dela, ko je že zavolj tega opominjevan bil: tokó se od njega nemore drugači soditi, kakor, de je k temu že močno nagnjen. Nasprot pa, če kak otrok le tedaj družiga pahne ali vdari, kader je on poprej od njega pahnjen ali vdarjen bil, vse druge pa, kteri mu nič ne storé, pri miru pustí: tokó se od njega nemore reči, de je k takimu djanju posebno nagnjen, ampak de je to le iz prenačljivosti, ali pa zavolj tega storil, de bi razžaljivca ostrašil, ali v prihodnje od enaciga djanja odverní. Drugič se mora močno hudo nagnjenje h kakimu slabimu djanju prisoditi tudi takrat, kader je otrok pregrešnost djanja popolnoma dobro poznal, ga morebiti tudi pred drugim skrival, in brez, de bi ga bila kaka velika sila k temu primorala, vunder le storil. Iz tega namreč se mora skleniti, de mora otrok h takimu djanju že močno nagnjenje imeti, ali de mora njegova volja že zlo spridena biti, kér bi ga sicer pri takim dobrim spoznanji in vestnim svarjenji gotovo ne bil storil. Tokó postavim: se zamore skoro od vsaciga otroka, de le kolikaj spreumetnosti ima, soditi, de ima popolnoma dobro spoznanje, de je kraja greh; če torej pri vsem tem spoznanji vunder komu na skrivnim kej vzame ali vkrade, se mora soditi, de ima že močnejši nagnjenje h krivičnimu poželjenju ptujiga blaga, če je tudi še le en samkrat to storil. — Moder učnik tedej — so besedo spet na šolo obernili — pri pomotah in prestopih otrok zlasti gleda na vire ali studence, iz kterih izvirajo: ali namreč pridejo le iz nevednosti, prenačljivosti, velike sile, strahú, i. t. d. ali pa iz hudobniga nagnjenja, ali slabiga serca. Pri prvih ne rabi ostrih kazni; kér se tukaj poboljšanje,

kakor smo poprej rekli, lahko že s samim podučenjem ali posvarjenjem doseže; pri drugih pa vé, de s samim posvarjenjem ukoreninjeniga hudiga nagnjenja ne bo izgnal, ampak de je tukaj ojestrejši pokorjenja, in sicer šibe treba, de se hudobija otroku iz serca zbije. (Dalje sledí.)

Veselo oznanilo.

Lani so rodoljubi gosp. profesor L. Martinak vredništvu Novice svoje želje odkrili, de bi namreč častitljiva kmetijska družba nekterim učencam pesništva, govorništva, modro- in naravoslovstva Novice brez plačila podariti blagovolila, kér — so gosp. profesor pristavili — bi se potem ljubezin do materniga jezika v mladih sercih unela, de jim bo zraven nemškiga, latinskiga, greškiga, laškiga in francoskiga jezika tudi za slovenšino kaj mar, ki je dozdej kakor ptuje blago zanemarjena bila, kakor de bi jo bila mačeha zredila. Sej ni treba — so častiti gosp. profesor rekli — de bi mogli slovenski jezik čez vse druge jezike povzdigovati, pa očitna krivica nej se mu tudi ne godí, de bi ga Slovenec, kteriga je slovenska mati rodila in kteriga slovensko polje redí, clo clo nič ne obračtal in sicer takó, de bi se ga le tisti mladeneč učil, ki se k bogoslovstvu podá. Jasna glavica mladenča ima prostor za veliko vednost — in kolikor jezikov kdor zná — pravi star pregovor — toliko človekov veljá. Kmetijska družba je rada to prošnjo uslišala in deli Novice po razsodku častitljivih gosp. profesorjev 12 učencam Ljubljanskih šol, ki so unidan sledečo zahvalo kmetijski družbi pisali, ktero s pravim veseljem tukej na znanje damo.

Vredništvo.

Očitna zahvala.

c. k. krajnski kmetijski družbi.

Z novim letam si dobroto Svojo, prečastita družba! do nas zopet ponovila. Zopet nam zale in koristne „Novice“ trem iz vsake poslednjih štirih šol, pete, šeste, sedme in osme brez plačila deliš, samó de bi sladki materni jezik izobrazovala, ter ljubezin k domovinstvu tudi v mladih sercih obudila. Če je ktero društvo, ki se za prid in blažnost naroda trudi, vredno, de se hvali, gré Tebi prvi vsa hvala in slava. Ali pa morebiti ne? — Lej! mnogo vekov smo Slovenci, vse materno v nemar pustivši, terd senj spali; le malo sinov domovine je budilo in se za-njo trudilo. Sosedje so, na spance kazaje, narod zasmehvali; mati Slovenja je pa solzé lila. Ali Novice, ki nam jih je Tvoj trud perdobil, kakor zora, iz tãme zablíse, preženó dolgo noč, kličejo in dramijo spijoče, jim vstajati velé, ter jih k marljivimu, zložnimu delu napeljujejo. Tako nas, prečastita družba! lastni naši nemarnosti in posmehu ptujcov otmeš, podpiraš prid kmetijskiga in obertniskiga stanú, likaš jezik, ter celi národ osrečuješ. Kdo bi take družbe ne spoštoval, kdo bi je ne čislal in ne ljubil? Nam je pa dobrota, ki jo od Nje prejemamo, tako rekoč, ne precenljiva. Lahko se zdaj, kar nam pred ni moč bilo, zraven nemšine, latinšine i. t. d. tudi v lastnim jeziku vadimo; lepa priložnost se nam ponuja, koj v mladih letih se pripraviti, za domovino kaj storiti, Slovenii kviško pomagati, in ljubezin, ki nam v persih za svoj narod plamení, tudi očitno v djanji pokazati. In kakšno bi serce naše moglo biti, ako bi za to daritev spodobne hvale ne vedilo? Hvala tedaj celi rodoljubi, za prid in korist dežele iskreno vneti družbi skup, in vsakimu udu prečastitiga društva posebej za mili dar; tode za táko dobroto v besedah ni zadostne hvale; boljši bode obljubiti, de hočemo voljo Njeno natanjko spolnovati in stopinjam slavne dobrotnice zvestó nasledovati, de séme, ki ga skerbno v serca naše pometava, o svojim času obilno žlahtniga sadú prinese.

20 miš vjame, se dvajsetkrat sama spet nastavi, in vabe še nobena miš pokusila ne bo.

J. To bo dobra priprava za dom in posebno na polji, kjer nam bodo miši več, ko desetino pobrale; zima jih vzela ne bo, kér je zemlja tava.

T. Lej Juri, spet sva se pa od Luketa veliko naučila, — še clo miši loviti!

L. Ja, Tomaž, ti se nórca delaš, pa je vender vse res, in tudi mišja past za kmeta ni kaka kaj bodi reč. — Lejta, to so moje zimske opravila in vedno jih je dosti, pa nobeno brez koristi. Gospodarjevo okó več vzdigne, ko štiri roke poslov; pridnost poslov se le s tem podpéra; škoda se le s tem odvraca, in perpravno orodje se le tako brez potroškov perpravi.

J. Meni so pa tvoji nauki takó všeč Luka, de bom kmalo spet v tvojo kmetiško šolo peršel. Od danes si bom pa to v glavo zapisal, de ponese povsod škatljico za posli; de bom svoje orodje pregledal in popravil. Past mi boš pa jutro pokazal, si jo bom koj napravil. *) Bog te obvari.

L. Z Bogam, soseda!

A. K—c.

Kratek zapopadek postáv za družino.

(Dalje.)

II. Od nastopa službe.

Nobeno družinče se ne sme brez pisaniga slovéa ali službiniga pričanja poprejšniga gospodarja v službo vzeti. Ki še le služiti začno, se morajo per svojim kantonu oglasiti in za službini list prositi. Starši ali oskerbniki morajo za otroke, ki služiti začno, službine liste dobiti.

Novo družinče mora službini list svojimu gospodarju dati, de ga hrani skoz celi čas službe. V Ljubljani mora gospodar noviga pôsla c. k. policii na znanje dati, na deželi pa ga mora per družinskim popisvanji, ki se vsako leto po božičnih praznikih ponavlja, zapisati in njegovo službino plačilo zamerkatii **) dati. Leta ravnava pôslam pravice uterdi. Za zamerk posloviga plačila se šest krajcerjev odraja. Gospodar, ki noviga pôsla komesii ne oznani, mora za to opušenje kazin (štrafingo) plačati, in sicer od 1 do 5 goldinarjev. Ako je pa posel iz ptuje dežele ali družiga kantona, mora od svoje deželne gosposke s popotvanjskim listam ali pôsam previden biti. Gospodar, ki ptujca brez pôsa v službi obderží, tudi kazin plača. Ta ravnava brani, de se malopridneži sem ter tje ne potepajo.

De se hudo djanje, ki iz lenôbe izvira, odverne, in de se število vlačugarjev in zapeljivih žensk pomanjša, si imajo soseske perzadevati, de pôsli brez službe ne postopajo. Taki postopači, če so domači, se morajo s silo v službe goniti; če so pa ptujci, se imajo vjeti, in v svojo domačijo odgnati.

Deželne in mestne gospóske imajo tudi take starše, kateri več za službe perpravnih otrók domá redé, in jih k svoji strežbi ne potrebujejo, persiliti, de domá nepotrebne otroke v službo dajo; ravno takó se morajo tudi od staršev zapušeni otroci v službo perpraviti.

Župani in persežni možje imajo take starše, zapušene sirote (Waisen), posebno pa mlade sa-

*) Kmetijska družba prosi pridniga Luketa, de bi ji na njene potroške v Ljubljano poslal novo past na ogled, kjer jo bojo zamogli potem tudi drugi kmetovavci viditi. Zraven tega nam pa tudi na znanje dajte: koliko veljá? in ali se še več takih pastí pri vas dobiti zamore?

**) Merkati, zamerkatii, pomerkati i. t. d. so čisto slovenske besede. Vredništvo.

míce, ktere se večidel zavolj malopridnosti po bajah potikajo, gospóskam na znanje dati, de bodo taki postopači persiljeni, si po pravici kruha služiti.

(Dalje sledi.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Oh — so tukaj rekli in se med tem proti materam, od kterih so bile tudi nektare s sojimimi možmí vred zraven prišle, obernili — oh, de bi si pač to zlasti ve matere dobro zamerkale, kterim precej solzé v oči stopijo, kader oče le od deleč po šibi pogleda. Če hočete dobre hčere in sinove zrediti, mora strah pri hiši biti, in zatorej tudi šiba v nji sojo pravico imeti. In če ravno bi bilo zlo napčno, in znamnje slabe redivske vednosti, jo pogosto rabiti, mora vunder otrokam gotovo biti, de jih utegne, ako se slabo zaderže, tudi šiba zadeti. Zakaj človeška natora je k hudimu nagnjena, in dokler otroci niso sami v stani, hudih nasledov sojih djánj previditi, jih mora strah in šiba nazaj deržati. Dobro vém — so djali — de šiba sama na sebi otroka še nepoboljša; zakaj dokler otrók le samo zavolj strahú hude djanja opuša, še ni dober: tode ta prid mu šiba prinese, de moč hudiga nagnjenja pri njem ustavi, in tolikanj ukroti, de zmožen in pripraven postane, za naprej pametne opominje poslušati in po tem iz višjih in plemenitniših nagibov se hudiga varovati. — Zatorej, ako se vam primeri, de kateri zmed vaših otrok kej taciga stori, kar močnejši hudo nagnjenje razodeva, postavim: ako vam je terdovratno nepokoren, ali komu na skrivnim kaj vzame, ali se z dobrim premislikam zlaže, ali koga po krivim zatóži, ga hudobno opravlja, neusmiljeno bojuje, pretepa i. t. d. ne bojte se, šibo v roke vzeti, de mu hudo nagnjenje izženete; ali veliko več: očete prosite, de oní to storé: zakaj otrok mora čutiti, in šiba mora do živiga priti; ali pa ne bo pomnil in ne bo maral. In če to precej pri pervim ali drugim takim pregrešenji storite, vam pri tretjim in četertim ne bo treba. Zlasti bi bilo vošiti — so práv s povzdignjeno in potegnjeno besedo še pristavili — de bi otroci vselej terdó svarjeni in kaznovani bili, kader koli se zoper ljubezin do sojih bratov ali sester, ali drugih otrók, z eno besedo, zoper ljubezin do bližnjiga močnejši pregrešé: zakaj sej véste, in sim vam že večkrat iz prižnice pravil, de je sovraštvo studenc vsega hudiga, kakor ljubezin vir vsega dobriga, in de s. pismo na ravnost uči, de je ljubezin do bližnjiga spolnjenje cele postave, in de vse druge čednosti človeku pred Bogam nič cene ne dajo, če mu ljubezni do bližnjiga manjka. — Pa de se spet k poprejšnjimu vernem — so djali — de ve matere ne bote menile, de sim jest morebiti preojster, kér včasii tudi šibo rabiti priporočam; poslušajte kaj s. pismo govori! Salomon, nar modrejši kralj, pravi v bukvah Pripovist 23, 13-14.: Nikar otroku ne odtegni tepenja; zakaj če ga boš s šibo vdaril, ne bo umerl. S tem, de ga boš ti s šibo vdaril, boš njegovo dušo od pekla rešil. — Pa zavolj tega — so sedež besedo preklónili, in se k očetam nazaj ozerli — zavolj tega, de so matere dostikrat pri kaznovanji otrók premehke, si vi očetje nesmete preveč domišljevatii; zakaj kakor se one dostikrat v tem pregrešé, de s sojo preveliko mehko otrokam potuho dajajo, in tokó njih poboljšanje zaderžujejo: tokó tudi vi pri kaznovanji otrók velikrat napčno ravnate, kér jih dostikrat preojstro in večidel le v jezi kaznujete, in se tokó v nevarnost postavite, jih na njih zdravji poškodovati, ali jih clo s smertno rano zadeti. Tode zna-

biti — so pristavili — de se bodo tudi med vami kateri našli, ki se v ti reči tokó zgovarjajo, kakor sim enkrat nekoga slišal, ki je rekel: kokó bi vunder mogel kdo brez jeze štrafovati! Pa na to vam zamorem odgovoriti — so djali — de jest sam sim poznal tako mater, ki je bila to storiti v stani. Kader je kak nje otrók kej tepenja vredniga storil, ga ni, če je v jezi bila, nikoli prêcej kaznovala, ampak ga v hram peljala in tam zaperla, tokó dolgo, de se ji je jeza vlegla. Po tem še le je šla k otroku, mu njegovo hudo djanje z gorečo materno besedo pred oči postavila, in ga prepričala, de je kazen zaslužil, in de, če hoče dober otrok biti, pripravljen biti mora, jo terpeti: in potem še le je kazen nad njim spolnila. — In od te matere otrók — tukaj so roko krepkó pred nas vergli in glavo povzdignili — od te matere otrók — so djali — vam vém povedati, de so vse nje hčere imenitne možé dobile, in nje sinovi so visoko prišli. — Tode gotova resnica je — so pristavili — de tacih mater in očetov se malo najde. — Tukaj so en čas omolknili — in potem spet besedo poprijeli.

(Dalje sledi.)

Domoródni listi.

I.

Slovenski jezik med vsimi slovanskimi narečji za petje nar bolj pripraven.

Vidimo jih, kako nekteri z glavami majajo in se posmehujejo, de se prederznemo reči: Slovenski jezik je med vsimi slovanskimi narečji za petje nar bolj pripraven; in marsikterimu rodoljubu se morde dozdeva, de smo jo predebelo zarobili, ter pravi: Kako more to resnica biti, kér je bil naš jezik do današnjiga časa tukaj pozabljen, tam zaničevan, sploh pa neobravnán? Neslovenci pravijo: Vsak berač svojo mavho hvali, in bodo naše besede še toliko menj poterđiti hotli, kér jezika ne umejo in kér niso priložnosti imeli, pravo petje Slovencev slišati. Učeni raznih narodov so v raznih časih pričevali, de je malo narodov v Evropi, ki bi se s tako miloglasnim in s tako sladkim jezikom ponositi mogli, kakor Slovani sploh, in če ima med témi Čeh, Rus in Poljak veliko slovstva skazati, mora pa južnemu Slovanu povenstvo prepustiti, kar prikladnost jezika za petje vtiče. Bližnji sosed Italijana, ki polovico svojiga življenja v pétji preživi, in od natore k petju nagnjen — bodi si v žalosti ali v veselji, — je svoj jezik v milim zraku južniga podnebja omikal; terdoglasna hripavost severnih narečij mu je neznana, in kjer si Čeh ali Poljak s preobilnimi samoglasniki gerlo pretézje, ima južni Slovan gladkotečnih samoglasnikov na izbéro. In to je ravno, kar mu petje tako olajša, de se smé reči: Južni Slovan je med slovanskimi narodi to, kar je Italijan med romanskimi.

Pa tudi južni Slovani se razločijo med seboj, kakor v narečjih, tako v narodnim pétji in v pesništvu. Horvat in Serbljan hrani v svojih narodnih pesmih spomin svojih junaških očetov in njih slavnih dél; miroljubni Slovenec prepéva, kar mu ravno serce navdá: srečo ali nesrečo svojiga stanú, ljubezin i. t. d. Zató je narodna pésem unih bolj imenitna kakor tega; tode kar napévost vtiče, je Slovensko narečje prvo. Ne govorimo pa sami od sebe tega. Poslušajmo, kaj je govoril slavni italijanski pesnik Metastazjo ob času, ko je bil cesarski dvorni pesnik na Dunaji. Naš slavni rojak in za slovenski jezik mnogo zasluženi in visoko učeni gospod Dr. Jakob Zupan, ki v škodo slovanskiga slovstva že davnej davnej ne besedice zinil ni, piše v ilirskim listu od leta 1831 Nr. 10 tako le: Nekadanji Ljubljanski mali škof gospod Ricci so bili z gori imenanim dvornim pesnikom Metastazjem na Dunaji v

slavni družbi. „Toliko lepiga slišim od krajnskiga jezika pripovedovati — reče Metastazjo gospodu škofu — de bi rad kako krajnsko pésem slišal“. Gospod Ricci se niso dali dvakrat opominjati in zapojejo pesmico iz Linhartove veséle igre „Matiček se žéni“. Metastazjo ni z očmi trenil vés čas, in ko so Ricci nehali peti, reče slovécí Italijan: „Ne kar en glasek vaše ljube pesmi mi ni ušes razžálil“. — Tako so gospod Ricci gospodu Dr. Zupanu sami povedali, in če je tako slovéc mož, kakor je bil Metastazjo, ki se je skorej vse jezike celiga sveta naučil, od našiga jezika tako pohvalno pričeval, mora njegovo pričevanje tudi veliko veljavnost imeti! — V listu 46. I. I. naših Novic smo opomnili petja v slovenskim narečji na Dunaji. To pevanje je dalo priložnost, de zamoremo novo pričevanje od lepote slovanskiga jezika in od njegove prikladnosti za petje svojim dragim bravcam podati, in to pričevanje mora toliko več veljavnosti iméti, kér ga je nam časopis dal, kateri se za svoje narečje serčno poganja in ne pripustí, de bi se slovstvine reči v njem le po vérhu pretresovale. V 2. listu slavne „Danice“ tekočiga leta piše neki gospod Bogdan od slovanskiga pevanja na Dunaji med drugimi tudi od gospod Legata in od slovenskih pesém, kakor sledí:

„Gospod Legat, rodú Krajne, je pel slovenske narodne pesme, nektare v narodnim, nektare pa v pre-narejenim in slovenskimu duhu dobro primérjenim napévu. *) On je bariton. Desiravno njegovo gerlo ni tako zmožno, de bi mogel v narvečih in v narprostorniših igrališih shajati, je pa vunder tako izučeno in izglajeno, in sercu tako prijetno, de si ne želim milšiga petja od njegoviga. Ali je pa morebiti slovensko narečje njegovo pevanje tako osladilo? Rekel bi, de je dosti pripomoglo, de se je toliko zadovoljstva in radosti v vsih poslušavcih zbudilo; zakaj krajnsko narečje ima med vsimi jeziki Evrope nar bolj spopolno prozodijo; nima je slovke (sloge, Silbe), na kateri bi ne mogel biti povdárk in potez, ali v društvu ali posamesno. Tudi naš književni jezik mu mora v tem obziru povenstvo odstopiti; kér ste v njem samo dvé besedi, v kterih se glas na poslednji slovki povdarja, navérh in povérh, n. p. povérh glave; ali Slovenci jih imajo na tavžente. Ravno tako tudi ruski jezik, v kterim se ne vé, kaj je otézovanje glasú, desiravno je njegovo glasovdarjanje spopolnjeno. Tako se mu mora tudi poljski jezik v tem uklanjati, ki tudi od otézanja glasú nič ne vé, kakor ruski ne, in povdarja samo predzadnjo slovko. Pa tudi česki jezik mora za njim ostati, desiravno ima spopolnjeno otezanje, kér se v njem pri vsaki besedi samo prva slovka povdari. In to je lepa lastnost slovanskiga narečja za pesmi in za pévanje. — — Hvala gospodu Legatu, rodoljubnemu Krajncu in slavnemu pevcu, v imenu njegovih slovanskih bratov“. — Malavašič.

Dopiz iz Gorice.

Znani so Vam mnogi pogovori od slovenske šole v našim prijaznim mestu, to de ta reč je bila zaspala. Letas pa je taka šola pri nas že v resnici. Vodja tukajšne zedinjene duhovšnice je neutrudljivu gosp. Pelhanu dovolil, 3 ure v tedni slovanski (slovénski in hrovaško-slovanski) jezik učiti in — 57 mladih duhovnikov in tudi nekoliko sedmo- in osmo šolcov — je z veseljem to ponudbo sprejelo ter se k nauku oglasilo, in 25 se jih obojiga jezika vadi. Pa tudi stara reč o poterjeni šoli se je letas drugič nekaj ogugala, kér so grof Stadion, po opombi visoko častitljiviga barona Kodelita

*) Med vsimi temi pesmami je „Popotnik“ od gosp. Potočnika, poslušavcam nar bolj dopadel; kteriga bomo v prihodnjim listu Novic z napevam (vižo) vred bravcam podali. Vredništvo.

rěž v prvím letu nič obdelovanja, da pa dobro pičo. *)

Imenovana košata rěž pa mordě ni kakiga posebniga plemena, ampak je navadna ozimna rěž, prerodí se v košato rěž le zató, kěr se pred časam vseje, in se zastran tega, ko je za časa vsejana, v dveh letih gosto vkorenini, in ko se perviga leta vtravi, se pokosí in potem močno izrašá in razšopiri, de zamore v drugim letu debele bilke, močno slamo in bogato klasje obrediti. Spridi se pa taka rěž koj in postane zopet navadna domača, če se ob pravim času né seje, ali čez leto ne pokosí, ali če se po navadi v jeseni, enako drugi setvi, seje.

J. Pajk.

Reja in pitanje goveje živine.

(Dalje.)

Poprej rečenimu nasproti skušnja kaže, de se govedo le po tisti méri redi in odebeljuje, kolikor obilniši je tečnost piče. To se pa pri podaljšanim pitanji le toliko časa godí, dokler pitanje dognano ni; po dognanim pitanji pa odjenjuje redivnost piče, ki živinčetu ne tekne več kakor popred in se poslednjič čez potrebo pokladana tudi ne splečuje več. Zraven tega opomnim, de se goveda v začetki pitanja od centa vžitiga sená ali kake druge piče, ki ima 1 cent senene tečnosti v sebi, **) bolj poredijo na životi in na mesi, kot se poredijo malo pred dognanim pitanjem z enako mero sená, zató kěr so tačas menj požrešne, bolj kočljive in se le po bolj vsečni kermi ozirajo in k obilniši pojedí pervabiti dajo. Sicer pa že sama pamet da, de se volu, ki je že zlo spitan in tedej tudi veliko težji, mora vsikdar po meri njegove životne teže več klaje dajati; medel (kumern) vol zamore po pitanji pridobiti tretji del životne teže več, kakor je je pred pitanjem imel. De bi se ta reč na tanjko spoznala, naj živinorednik tole prevdari:

Slehnemu živinčetu je v zdravim natornim stanu od stvarnika toliko životnosti in kroglosti odločene, kolikor je po svojim namenu za življenje potrebuje; v tem stanu živina ni medla, pa tudi pitana ne. Je pa sicer zdravo živinče zgubilo to primerno životnost, željno hití pridobiti si, kar je zgubilo, torej začne bolj požrešno biti, in celo življenje živinčeta je takrat le na živež obernjeno; kolikor huji pa je zahirano govedo, toliko hitreje mu natora pomaga, zastradano si nadomestiti. Kdor svojo živino (bodi si za pleme ali za molžo, mlado ali staro), spod natorno primero glešta in nje potrebno izrejo s slabo in nezadostno klajo zatira, si sam sebi škódje, kěr še to malo pičo, ki je živinčetu daje, brez dobička zaverže. Takó zanemarejene goveda nimajo nobene cene, kěr nimajo ne mesá, ne loja, ne mleka, in tudi za pleme potrebne močí ne.

(Dalje sledí.)

*) Gospod Dr. Orel sejejo po malim košato rěž (Staudenkorn) že tri leta, torej bi nam práv ljubo bilo, ko bi nam ob kratkim svoje skušnje v Novicah oznanili in povedali, kje bi se nar lože pohvaljena rěž dobila. Vredništvo.

**) Zvediti tečnost mnogoverstne živinske piče so kmetijstva učeni možje dobro travniško senó za mero postavili, kateri vse druge piče v njih tečnosti primerjajo, in po ti primeri izdá ali redí

1 cent sená toliko	kot 3 centi pšenične slame,
1 " " "	" 2 centa in pol ovsene slame,
1 " " "	" 40-50 funtov žitniga zernja,
1 " " "	" 2 centa krompirja,
1 " " "	" 2 centa in pol repe i. t. d. (poglej

6. list Novic 1843. leta.) Vredništvo.

Kratek zapopadek postáv za družino.

(Dalje)

III. Od dolžnosti pôslav v službi.

Pôsel je dolžán, vsako sebi naloženo delo zadovoljno, urno in zvesto opraviti, in se ne sme s tem zgovarjati, de bi naloženo delo imelo od kakiga sopsla opravljeno biti, ali pa, de on za to delo vdinjan ni. Brez perpušenja svojiga gospodarja nima pôsel pravice, družih ljudi na pomoč najemati, kěr se po tem k prepiru in raznašanju jedila perložnost daje.

Pôsli, kateri svoje službe malopridno, leno in z nevoljo opravljajo, ali se sicer nespodobno zadržé, in po takim djanji morebiti gospodarja persiliti mislijo, de bi jih iz službe spustil, imajo biti samovoljno kaznovani in k dopolnjenju svoje službe oostro persiljeni.

Brez pervoljenja gospodarjeviga se ne smé noben pôsel ob nedeljah ali praznikih po kerčmah (oštarjah), plesiših, shodih i. t. d. klatiti; če je pa gospodar pôslu izhod pervolil, ima ob naročeni uri zopet domá biti.

Pôsel je dolžán, za njemu zaupane reči dober stati, in gospodarju vse izročiti, kader iz službe gré. Če je pa pôsel po svoji lenóbi ali zanikernosti kaj pogubil ali popačil, ima gospodarju škodo poverniti, in gospodar ima tudi pravico, svojo škodo od lona potegniti. Če pa pôsel kake samovoljne hude dela dopernaša, mora po ukazu strahovavnih bukev in po policijskih postavah kaznovan ali štrafan biti.

Tisti ljudje, ki pôslam k raznašanju, k tatvini, ali k drugimu malopridnemu zadržanju perložnost dajejo, imajo razun povernila škode, tudi še z oostro kaznjo na životi pokorjeni biti.

De se pôslam perložnost k igranju za denarje odvzame, se imajo gosposkine služabniki, župani in persežni možje večkrat, posebno ob nedeljah ali praznikih, neprevidama v kerčme in druge zberališa podati, in v prepovedanih igrah zapazene igravce na znanje dati.

(Dalje sledí.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Pa ravno pomanjkanje taci mater in očetov, ki ne morejo brez jeze kaznovati — so djali — je spet ena nova stran, ktera bi vam šole priporočevati mogla, kěr se kaznovanje otrok ne le veliko bolj po zasluženju, ampak tudi veliko previdniši, in brez nevarnosti zgodi. — Tudi pri nar večih pregrešenjih se tukej, kakor je to že po posebnih šolskih postavah prepovedano, zunej šibe nobeno drugo orodje v roke ne vzame; in tudi šiba se, kakor nar ojestrejši kazni, le po redkim in vselej s poprejšnim podučanjem rabi. Predenj namreč šolski učenik kakošno tako ojestrejši kazni kakimu šolarju nameni ali prisodi, je zavezan, njegovo zadolženje dobro preiskati, in šolskimu vladniku, to je, fajmoštru ali vodju povedati. In po tem še le, če tudi šolski vladnik takošno kazni za pravično in potrebno spozná, jo sme pričó njega ali pričó staršev, ako zraven priti hočejo ali morejo, nad otrokam spolniti. Navadno se tako kaznovanje tudi ne zgodi od šolskiga učenika samiga, kateri bi utegnil včasih, zlasti kader je on sam razžaljen bil, lahko preojster biti; ampak od kakiga družiga, kateri je od šolskiga vladnika v to odbran. Tokó so tedej šolske kazni, zraven tega, de so stopnji pregrešenja veliko bolj primerjene, tudi

pri njih spolnovanji vse nevarnosti proste. — Iz tega vidite — so na koncu te zlage rekli — kokó šola po trojni poti, namreč: z ukam, vajo, in s hvalo in strahom otroke h kreposti ali lepimu zadržanju napeljuje, in kokó ona, če je v dobrim stanu, veliko gotovši, polniši in širji ta namen doseže, kakor pa se to od zgol domače izreje, zlasti od nevednih ali pa malo pobožnih starišev dočakovati zamore. — In to je nar veči in nar imenitniši koristnost, ktero šole ne le posameznim otrokam, ampak celim družinam, celim soseskam, ja celi domovini prinesejo. Zakaj, kakor véste: eno je poglavitno potrebno, in to je krepost ali pobožnost. Od nje visí vsa naša prihodnja, in kakor hočemo pozneje še nemalo bolj prevdariti, tudi v nar veči meri naša časna sreča. Pobožnost, pravi s. pismo, (Tim. I. 4, 8.) je za vse dobra, kér ona ima obljubo sedanjiga življenja (sedanje sreče) in prihodnjiga. Če pa k takimu napeljevanju h kreposti, kakor smo od konca rekli, pristopi tudi še drugič modro in vedno brihtanje uma ali glave ali z drugimi besedami: zbudovanje in ojtrenje njih umetnosti in prebriskosti, in tretjič tudi poduk v taci h znanjih, ktere so v vsakim stanu nar potrebniši in nar koristniši, namreč: poduk v branji, pisanji in rajtanji; tedej se zamore reči, de je v takim poduku vse zedinjeno, kar je k dobri izreji potrebniga in de tokó izrejeni otroci od vsih platí perpravni postanejo, pozneje v obilniši meri sojo časno in večno srečo uterditi in zveršovati. Poglejte tedej — so z pomoleno rokó in povzdignjeno glavo pristavili — kokó velik je prid šolskiga uka, če je po godu! —

Tukej so eno rošnjo (Weile) premolknil, in potem urno spet poprijeli. In vunder — so djali — vam s tem, kar sim vam dosedej od poglavitne koristnosti šolskiga uka povedal, še kratko in malo nisim vsih dobrih strani razložil, ktere šola za stariše in otroke ima, ali saj lahko imeti zamore. In če ta poglavitni sad šolskiga poduka, od kteriga sim vam dosedej govoril, po nekakim izgledu s. pisma — zlatimu jabelku v sreberni posodi permerim: tokó vam zraven tega zamorem tudi še zaterditi in obljubiti, de vam ga vaši otročiči, ako jim boste pustili ga vtergati, ne bodo brez priloženih ali podloženih lepíh zelenih peresic domú prinesli. Mislim, de ne bote težko umeli, kaj s tem reči hočem. Menim namreč, de boste iz šole, ako jo napravite, zraven poprej imenovanih poglavitnih dobrot, tudi še mnoge druge koriste in pomočke, za se in za soje otroke dosegli; in nemorem se zderžati, de bi vam jih saj ob kratkim ne razložil. Nobenimu zmed vas — so djali — nemore biti neznano, kakošno moč de navada v človeku imá, in koliko de je na tem ležeče, de se precej v mladosti vsega dobriga privadi. Sv. pismo pravi: (Pripov. 22, 6.) „Pregovor je: kar se mladenič navadi, od tega tudi star ne odstopi.“ Tudi pri nas imamo pregovor: Navada je železna suknja. S tem hočemo reči, de je navado težko sleči, ali težko se poboljšati, če se je kdo v kako hudo navado zapledel; pa de ravno tokó tudi dobra navada pri človeku veliko moč ima, ga pri dobrim obderžati, zlasti, ako se je že v pervih letih začela. — In mnoge takošne dobre navade si pridobiti, otrokam ravno šola nar lepši in nar pogostniši priložnost da. — Le nekterih hočem opomniti — so djali in se zopet od nas proti materam obrnili.

(Dalje sledí.)

Delitev častnih daril

v risarski šoli obertniske družbe v Ljubljani.

Vednosti rokodelskiga stanú bolj povzdigniti, deli obertniska družba (Industrie-Verein) v Ljubljani

in sicer v spomín slavniga rojstniga dneva Njih Cesar-ske Visokosti Ivana (21. Prosenca) nar pridnišim učencam risarske šole darila v svetlih novih tolarjih. — Namesto družbiniga vodja, ki zavoljo opravkov niso domá bili, so po dokončanim nagovoru in po razsodku tukajšniga učitelja, gosp. J. Oblaka delili letas visokorodni grof Oton Barbo-Waxensteinski, vpričo veliko častnih gospodov in udov obertniske družbe, naslednjim učencam sledeče darila:

Blažetu Marovtu, mizarskimu in pa Janezu Borofskitu, malarskimu podmojstru, slednjimu po dva tolarja. Antonu Lampiču, tesarskimu učencu, Janezu Večajitu, mizarskimu podmojstru, Francetu Podkrajšek, pasárskim učencu, Balantu Zadnikarju, pasárskim podmojstru in pa Alojzju Hartiku, rokovičarskimu podmojstru: slednjimu en tolar.

Pohvaljeni so bili Rösler Franc, strgarski podmojster. — Wohlfart Vilhelm, tkavski podmojster. — Janez žlahtni od Mulič Palmberg, ključarski podmojster. — Janez Berthold, zidarski podmojster in pa Ludvik Rubesa, mizarski podmojster.

Iz nagovora, s kterim so gosp. grof Barbo zbrane učence k zmirej veči pridnosti budili, le sledeče važne besede tukej perstavimo: „Mladenči! časi so se spreobrnili. Dan današnji niso ljudje več zadovoljni s stariimi, slabimi, nepripravnimi, burnimi in dragimi izdelki, ampak hočejo imeti blagó lično, pripravno po novi šegi in po ceni. V ti obertniski šoli dobite vse, česar potrebujete, brez plačila: poduk, risarsko pripravo in predpodohe. Poslužite se lepe prilóžnosti. Saj bo le k vašimu lastnimu pridu, k pridu vaše rodovine, k pridu tistiga kraja, kjer se boste vselili, in v čast domovine“.

Zahvala in prošnja.

(Dalje.)

Hvala Bogu, de so začeli šolski prijatli na učilnice detovodstva (Pädagogik) se ozirati, in de si šolnikarji (Schulmänner) prizadevajo, pripravniki pravi duh za šolstvo obuditi. Lansko leto je Celskim pripravniki taka mila spodbada od dveh strani pritekla; prva je došla iz Celovca, kjer je neki iskreni rodoljub vesletni tečaj Ljubljanskih Novic enimu pripravniku v Celi bil omislil; druga pa je došla iz Gradca, od kodar je neki prepoštovani mladine prijatelj več opletelih cekinov Celski pripravniki za darila poslal in sporočil: naj bi se tistim pripravniki na koncu leta v dar podelili, ki so se v lepim djanji in v dobrim učenji nar bolj obnesli. Pervo teh zlatih daril je dobil pri poslednim občnim klicanju 3. Serpana pripravnik Rok Orač iz Šmarske fare, kar je Graški časopis imenovaniga mesca bil razglasil. Taki in enaki mili dari domačih in stranskih dobrotnikov pa tudi niso ostali brez dobrih nasledkov in so v naših mladenčih veselje do branja koristnih bukev obudili; zlasti pa po slovenskih bukvah prašajo, tako de so dvoje Novice za vse premalo hodile, zató sta dva domača dobrotnika še druga dva iz tisa Novic letas naročila: eniga za šolarje 4. klase, drugiga pa za pripravnike. — To je vse lepo in dobro, pa slabimu stanu pripravnikov (preparandov) s tem še vunder ni popolnoma pomagano; in po mojih mislih tudi šole po deželi ne bodo mogle pred v dober stan priti, dokler pripravniki potrebnih pripomočkov ne bodo dobivali, in učiteljski dohodki ne bojo poboljšani. Za šolarja vsakiga drugiga šolstva še stariši koliko toliko skerbijo, se zaloge ali stiftenge dobijo, ali pomoge v poslednih volitvah (testamentih) izročijo; le pripravniki za učilišva vsih pripomočkov pogrešujejo. Mladenči od ubogih starišev (od bogatih tako ni nobeniga) pridejo v pripravnico negodne učenosti in nezmožni na pomoči; namesto de bi se s

cam vsako leto še posebej po oklicih oznani — noter do zadnjiga Sušca letne plačila prejemati, je sleherniga družbniga komisarja dolžnost; njegova prosta volja pa je, če on po pretečenim Sušču od nekterih pozabljivcev še plačila prejmlje. Taki kasni zavarvanci, kateri se še verh tega brez potrebe v nevarnost podajo, lepo pomoč v nesreči zgubiti, si morajo sami sebi perpisati, če morebiti ob ravno tisti uri, kadar bi jim perložno bilo, komisarja v pisarnici ne dobijo, ali če mu druge opravila jim postreči ne pripusté; zakaj komisar ne more vsakiga človeka posebej čakati in mu streči, kadar bi se mu ravno poljubilo, kér sleherni teh gospodov ima razun pogorelskiga oskerbništva tudi še družih opravil, do katerih ga dolžnost véže. To pa se vé, de oglasi za pogore, plačevanje škode in drugi opravlki niso na noben čas vezani; od takih opravil tedej tudi tukej ni govorjenja; take se morajo opraviti, kadar koli se pergodé.

Kratek zapopadek postáv za družino.

(Dalje)

IV. Od izstopa pôslov iz službe.

Slehnerni pôsel ima dolžnosti službe tako dolgo zvesto opravljati, dokler mu gospodar, ali pa on gospodarju službe ne odpové. Napovedan izstop iz službe se le na koncu službniga léta zgoditi zamore; takó namreč družinske postave govoré in ukažejo, de je čas odpovedovanja službe tri mescé pred novim létam, kér na kmetih službno leto dvanajst mescov terpi. Tode na Krajskim se je navada, de si pôsli in gospodarji v šestih tédnih izstop iz službe napovedujejo, krog in krog močno uterdila. Službna zavezá tedej le po ob pravim časi odpovedani službi odnéhati zamore. Zunej tega pa le v sledečih okoljstava postave poslu odvézo od službnih dolžnost perпустé:

1. Kader se gospodar iz dežele za zmirej preseli in pôsel z njim iti noče.

2. Kader pôsel v teško boleznin pade, takó de dolžnosti svoje službe opravljati ne more.

3. Kader se pôslu kaka možitev ali ženitev naključí.

4. Kader stariši ali žlahtniki pôsla domú kličejo, de bi njim ali v starosti ali v boleznin stregel, ali pa de bi kako gospodarstvo nastopil.

5. Kader pôsel kako dednino (erbsino) doseže, zavoljo ktere on v kak drugi kraj iti mora.

Vsi imenovani vzroki morajo pa resnični in na tanjko skazani biti.

Gospodar pa ima pravico, pôsla brez odpovedovanja službe, tedej neutegama proč poslati, v sledečih zadevah:

1. Kader se pôsel nezvestóbe, tatvine ali kakiga družiga hudiga djanja delézniga stori.

2. Če se skaže, de je pôsel k pijančevanju ali h kaki drugi nerodni navadinagnjen; če je hudobne jeze ali nepokojniga zadržanja, ali če svoje sopsle zoper gospodarja šunta.

Ravno takó ima pa tudi pôsel pravico, brez odpovedovanja službo popustiti, kader gospodar takó gerdo z njim ravná, de ga na njegovih udih rani ali njegovo življenje v nevarnost pripravi.

(Dalje sledí.)

Prošnja farmanov do sejiga fajmoštra.

(Dalje.)

I. Kolikrat se stariši, in zlasti vé matere pritožite, de vas otroci tokó neradi bogajo, de se morate zmirej

nad njimi jeziti, in jim po desetkrat reči, predenj storé, kar jim ukažete. — Práv rad vam verjamem, de je z nebogljivimi, nepokornimi otroci velik križ, in de se ni čuditi, če vas marsikterikrat jeza popade, ali nevolja posili. — Tode, ljubi moji! tega ste si večidel sami krivi, in zlasti vé matere! Jest vé, de mi ne boste zamérile — so smehljaje pridjali — če vas nemalo okregam, — sej nemalo ni nikoli veliko, zunej pri skopimu, kader komu kej vbogajme da. — De vas otroci tokó malo ubogajo, je to vzrok, kér jim dostikrat neprevidno ali pa premehko ukazujete. Dostikrat jim namreč kej velévate, kar je za-nje preteško, ali saj tokó hitro storiti, kakor vi hočete, nemogoče; in če ste po tem primorani, soje povelje zlajšati, ali pa clo preklicati, je to vselej vaši veljavi pri otrocih škodljivo. Narvečkrat pa se s tem pregrešite, de kmalo in brez vredniga vzroka odjenjate, kar ste zapovedali. — Če otrók le nemalo začne v tla gledati, ali se žalostno ali clo na jok deržati: že tó mamko grozno zabolí, — in vse povelje je pozabljeno, ali pa na ravnost preklicano! — In če se kej taciga pogostniši zgodí: otroci to hitro zamerkajo in v spominu obderžé, in po tem ni čuda, če pri vsakim težavnišim povelji oprézovajo, in čakajo, de bi ga dobra mamka nazaj vzeli. — Tudi nekterim gospodarjem — so tukej vmés rekli, in med tem nemalo temno v nas pogledali — bi se utegnulo od ene druge reči, namreč, od njih ravnanja z živino, kej enaciga očitati; le samó s tem razločkam, de so pri njih vzroki, po katerih živino razvadijo, veliko večkrat zapovedovanje nemogljivih reči, kakor prehitra odjenljivost, in de se oní veliko pogostniši s preterdó pozabljenim usmiljenjem pregrešé, kakor matere s premehkim. — Tode, od te reči sedej tukej govoriti, ni ne časa, ne prostora. Torej, de se k poprejnemu zapopadku nazaj vernem, vam zamorem povedati, de se v šolah zapovedovanje sploh vse bolj pametno, torej tudi z veliko boljšim tekam ali posledkam zgodí. Že v poprejnem učeniškim poduku, kteriga je po modrim in dobrotnim cesarskim povelji vsak, kateri se k šolskimu poklicu oberne, prejeti dolžan, so šolski učniki opominjevani, previdni biti per zapovedovanji, in nikoli kej zapovedati, kar je za otroke nemogoče, ja tudi kej taciga ne, kar bi bilo za nje preteško, če ni morebiti terdo potrebno. Kader so pa po dobrim prevdarku kej zapovedali, tedaj imajo terdó terjati, de otroci storé, kar jim je rečeno, in sicer na prvo besedo storé; drugači jih imajo ojstro posvariti, ali če to ne pomaga, tudi kaznovati. S takim ravnanjem se tedej lahko doseže, de se otroci kmalo privadijo, brez vstavljanja in precejna prvo besedo to spolniti, kar se jim ukaže. — In iz take navade bote tudi vi, ljubi moji stariši! ako šolo napravite, gotovi dobíček vlekli: otroci, kateri so bili v šoli privajeni, precej na besedo bogati, bodo tudi vas rajši bogali; in obljubim, de ne bodo pol leta v šolo hodili — in se bote nad njih pokoršino ravno tokó čudili, kakor ste se poprej nad njih nebogljivostjo pritoževali; če le ne bote z napčnim zapovedovanjem domá spet pokazili, kar je v šoli popravljeniga bilo. He, moji dobri stariši! — so zdej smehljaje pristavili — in zlasti vé matere! kaj pravite, ali ni to práv lepo peresce, ko vam ga bodo vaši ljubčiki pod zlatim jabelkam domú prinesli? in ktero bo s sojo zeleno barvo ne le lepoto rumeniga jabelka močno povzdigvalo, ampak zraven tega tudi še vam naj veseliši upanje oznanovalo! —

(Dalje sledí.)

Zahvala in prošnja.

(Konec.)

Dokler tedej ne zboljšamo stanú pripravnikom in

Prijazen odgovor

Ipavcam na odperto pismo v 52. listu lanjskih Novic.

Sosédje! práv imate, de nesnago bóhov grajate. Nesnažna jéd se ne perléze. Práv pa nimate, ako zavoljo nektérih bóhov, ktere iz Gorénskiga dobivate, precej vse Gorénce nesnažnosti obsodite. Ako bi vi vidili Gorénca prešiče klati, in okusili zabélo, kakoršno si on za dom pripravi, besédo svojo gotovo prekličete.

Gorénec zaklaniga prešiča iz kože déne, si takó oskerbí lepiga, omajeniga špeha brez nemarne kože — in sam spozná, de je kdaj neumen bil, ko je kožo per špehu pušal, in jo potlej v ječmenovi kaši kuhal. Pač rajši zdaj kako meséno klobaso ali kak kós réber v ječmenko vtakne, kožo pa da v stroj, ktera mu vstrojena per obuvali, per komatih in drugim jermenji veliko odverne.

Vi Ipavci terdite staro šego, in hočete bóhe le s kožo imeti. Vas s takimi previditi, Gorénec prešiča, namést de bi ga po domače iz kože djál, le obrije (ogára). K tému naménu popári prešiča lahneji péze z vrélim kropam, in takó pride boh iz rók klavca čeden. Prešiči težji péze po vrélim krópu obračati pa je nepripravno. *) Take zatorej, namést popariti, osmodé s slamo, — osmojena koža pa lépa biti nemore. Verh téga gré tak v kupčijo namenjeni boh od rók do rók, prédenj pride do tistiga prekupca, kteri ga do vas pošilja. Koliko plésnjivih shramb stakne, koliko vmazanih kotov pomete, po koliko vozéh se valja in pari, prédenj do vas pride! — Lahko je čern kot saje, če je pred še tako lepó osnažen bil. Révež ta, kdor mora s tako nesnago svojo jéd boljšati! Pri nas taciga špeha tudi borni gostač ne kupi, zató, kér ima lépiga dosti na zbiranje, naj že gré v Krajn, v Ljubljano, v Loko ali v Idrijo na terg.

Véste kaj Ipavci! Idrija ni deleč od vas. Tam je od jeséni do pusta sleherni tórek špeha od sile na prodaj; tam boste vidili, de znajo krajnski špeharji snagoljubnim ljudém tudi snažno robo pripraviti; tam si bote lahko izbrali špeha snažniga in razne debelosti. Eno pa boste pogrešali — rumeniga ne bo. Zakaj idrijske in tudi druge kuharce sploh terdijo, de špeh, ako je praviga okusa, mora biti bél ne rumen. Če se vam pa rumen boljši zdí, ne bojte se béli ga kupovati. Bél špeh pičlo soljen in obéšen v toplim hramu bo kmalo rumen, de ga bo sicer veselje viditi — žalost pa požirati. Če vi ne véste, pa mi vémo, de rumen špeh je že spriden špeh, žêrik, žaltov, od kteriga pravimo: „Mànj ko ga je v skléd“, boljši je jéd“.

Od ječmena bi tudi kaj rekli, pa se bojimo Novicam drenj delati. Tedaj le to povémo, de nam naši vinčarji pravijo, de vi Ipavci hočete ječmenovo kašo po niski céni jésti; tedaj: „kakoršen kup tako blagó“. Kadar ga za dom v stópe damo, pa pustimo, de voda delj báte goni. —

K sklepu pa moramo spoznati, de nas je vaše pismo razveselilo; kér nam je na znanje dalo, de ste se tudi vi snažnosti čversto poprijeli. — Z veseljem vam bomo per bokalu ipavske kapljice zdravico napíli, rekoč: Le snažnost vsi ljubímo; ona bo priča, de se nas od konca do kraja omíka prijema! — Iz Gorénskiga.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

II. Pa še več drugih enako lepih — so po majhnim premolkleji poprijeli — vam hočem pokazati. Sami véste — so djáli — kokó imeniten je pri vsaki reči dober red. Tudi pri domačii ga je povsod treba: treba pri

*) Vunder je poparjanje z vrelin kropam edíno ravnanje po več deželah. Vredništvo.

hišnih opravkih, treba pri živini, pri poljskim deli in vsih drugih rečéh. Kjer reda ni, gré vse vprek; včasi je dela čez nemoč, drugikrat praznovanje in pohajkovanje; veliko se zavoljo pomanjkanja reda o napčnim času, ali pa le napol opravi; marsikaj clo zmudí i. t. d. Povsod spričuje skušnja, kokó resnično je, kar pregovor uči, de red je duša opravil. Koliko je tedej na tem ležeče, de se otroci precej v prvih letih lepiga reda privadijo! — In k temu jim ravno šola nar boljši napeljevanje in vajo da. V šoli se vse po terdim redu zgodí. Ob soji uri se vselej šola začne in ravno tokó tudi končá; vsak uk ima sojo dôbo, soj čas; ob soji uri je keršanski uk, ob soji branje, pisanje, rajtanje i. t. d.; — in komú ni očitno, de bo za otroka, kteri se je pri šoli navadil, na vsako uro pazin biti, in se k vsakimu nauku o pravim času pripraviti, tudi pozneje pri domačih delih veliko lože, soje opravila naprej previditi, in vse o pravim času in lepi versti opravljati.

III. Ravno to kar smo dozdej od pervaje k pokoršini in lepimu redu rekli, veljá tudi od čednosti ali snažnosti. Kokó prijetna in dopadljiva je vsakimu človeku snažnost v opravi in obleki, in vsih drugih rečéh! In po pravici vam tukej zamorem zaterditi, de v tirečimi Slovenci nismo zadnji. Clo tujci spoznajo in hvalijo našo snažnost. Pa še bolj jo zamorejo šole povzdigniti in razširiti. — Noben pameten šolski učenik ne bo terjál, de bi otroci dragó ali clo gizdasto oblečeni v šolo hodili, pa tudi ne, de bi bile vse njih oblačila cele ali nezašite, kar je pri veliko ubožnih otrocih nemogoče: tode s toliko véci paznostjo bo na to gledal, kar je vsim mogoče, namreč: de vsi spodobno omiti in počesani v šolo pridejo, in de so njih oblačila, nej bodo še tokó borne ali slabe, vselej snažne ali oprane, in kader se raztergajo, spodobno zašite. — In kaj mislite — so djáli — če se otroci, kí več let v šolo hodijo, toliko časa v snažnosti vadijo: ali si je ne bodo nazadnje tokó privadili, de jo bodo potlej tudi sami v vsih rečéh špogali, in tokó ne le sebi in sojimu zdravju koristili, ampak si tudi nagnjenje in poštevanje vsih omikanih ljudi prislužili! — Še drugi dobiček — so pristavili — kteriga bodo v ti reči zlasti ubožni otroci po šoli zadobili, je ta, de ne bodo zavoljo sojiga slabiga oblačila od drugih zaničevani. Navadno se namreč zgodí, de otroci, dokler se po drugih stranéh ne poznajo, zlasti na oblačilo gledajo, in po njem eden družiga v čisli imajo. V šoli pak, kjer le bistra glava in dober uk veljá, gré ta razloček hitro v tamo, in kteri so iz med prvih v šoli, nej bodo bogatih ali revnih starišev, s temi se hitro vsi drugi soznani in sprijazniti želé. — In to nas opomni spet druge nar imenitniši strani, ktero šole za dobro izrejo otrok imajo. Šola namreč jim da tudi nar lepši in nar stanovitniši prilóžnost, se zgodej vaditi in uriti v vsih čednostih, ktere so k spodobni, priljudni in ljubeznjivi obhoji z drugimi potrebne.

IV. Pred vsim je k spodobni in priljudni obhoji (Umgang) potrebna serčnost ali neboječnost. Že veliko starišev sim slišál tožiti, de so njih otroci tokó boječi in plašni, de pred vsakim tujcam bežé, ali če bežati nemorejo, se pričo njega tokó sramujejo, de nobene besede iz njih spraviti ni. — Ta boječnost se v šoli ravno tokó hitro, kakor brez težave odverne. Zakaj tukaj so otroci primorani, ne le vsak dan s sojimi šolskimi tovarši obhajati, ampak tudi pogostoma s sojim šolskim in duhovnim učenikam govoriti, in pri šolskim izpraševanju na njih vprašanja odgovore dajati. To večkrat ponovljeno od otrok kmalo vso plašnobo odžene in jih sčasama tokó zaupne

stori, de so tudi s popolnoma neznanimi serčno in brez sramovanja govoriti v stani. Ravno to velja tudi od vsih drugih čednost lepe obhoje ali skupniga življenja z drugimi, med katerimi je ena iz med nar prvih in nar potrebnih: mirnost ali pokojnost.

(Dalje sledi.)

Domorodni listi.

II.

Slovensko pèsništvo.

Prešerin in Koseski.

(Dalje.)

Prešerin in Koseski sta tedaj dvé svitli zvezdi na obnébji slovènskiga pèsništva, sta dva velikana na našim Parnasu. — Ktérimu téh dvéh slavnih mož gré pervenstvo, in kateri izmed nju zasluži venec predstva? Tako slišimo nektère Slovence popraševati in prepirati se, kér ta téga, uni uniga povzdiguje, de se nam skorej taka godí, kakor njega dni Némcam, ki so se toliko časa prepirali, kateri njih pèsnikov je véci; Géte ali Šiler, de jim je poslednjič Géte sam s krepkim odgovorom smešno pravdo razsódil. *)

Po naši pameti se zastran pervenstva naših dveh ne samo po domovini slovečih, ampak tudi od družih Slovanov čislanih pèsnikov nihče drugi ne more prepirati, kakor kdor ima le enostransko znanje slovènskiga jezika in komur ni bilo dano, cene pèsniške umétnosti skozi in skozi spoznati. Samo tak more enimu óčitati, de je preveč Krajnc in premalo Slovenec sploh, drugimu pa, de je od čiste slovenšine med ptuje slovanske naréčja preveč zašel, **) kér ne prevdari in tudi ne vé, iz kakšniga stališa nej se slednji slovanski pèsnik v sedanjim času vzajemniga bližanja slovènskih naréčij sódí. Slédnji ima svojo pót, po kateri hódí in slednji se mora tudi po nji sóditi. Kar je tukaj sploh rečeniga, velja tudi od Prešérna in od Koseskiga.

Prešerin se da — naj nam bo pripušeno v pri-likah govoriti — priličiti labudu, kateri preganjan in ranjen od nemilih viharjev osode po samotnim jézeru življenja plava; iše, česar najti ne more; hrepení po tém, kar mu je namenjeno, česar pa doseči ne more, in zdaj v žalosti svojiga serca v milih glasih zdihuje, zdaj v nevolji srečo v britkim spoznanji njene nestanovitnosti in goljufnosti oestro tóži. Kér on nar ljubši od ljubezni pôje, bi ga smeli pèsnika ljubezni imenovati. —

Koseski je enak bistrovidnemu orlu, kterimu je osoda krepke perute podarila, de se v jasne višave vzdigne in bližnji sosed vseoživljajóčiga sonca iz njegovih žarkov moč serka, ktera ga uči modróst, de jo v krepkih glasovih spét uči in oznanuje. Kér so veličastne reči večidel predmeti njegovih pesem, bi smeli Koseskiga pèsnika resnosti in veličastnosti imenovati. Osoda je slédnjiga nju na različno pót napeljala in Rojenica je slednjimu že v zibelki različne darove duha podelila. Prešérnu je natočila več britkosti v kupico življenja, Koseskovo serce je s serčnostjo bolj navdala.

*) Géte, kteriga je to prepiranje grozno merzilo, je prepiravcam pri neki priložnosti s serdito besedo sam odgovoril: „Die Deutschen sollten froh seyn, zwei solche Kerls, wie wir, zu haben, anstatt zu streiten, wer grösser sey! (Nemci naj se raji veselijo, de imajo taka dva korenjaka, ko sva mi dva, namesto de se prepirajo, kateri zmed naji de je ime-nitniši)!“ Vredništvo.

**) Čez take sodníke se je že v leti 1799 rajnki Vodnik pri-tožil, rekoč: „Kaderkoli kake krajnske bukve na dan pri-dejo, ima slednji kaj čez jezik godernati: enimu je preveč po hrovaško, drugimu preveč po nemško, tretjemu je pre-terd in tako naprej.“ Vredništvo.

In v tem je vzroka iskati, zakaj so Prešérnove poezije tako mehkočutne (sentimental), zakaj iz njih večidel ža-lost, britkost in nevolja diha, in zakaj so Koseskove tako čverste in krepke, de serce vsaciga, ki jih umé, takó povzdignejo in vnamejo, kakor ga Prešérnove pomilovavno omečijo. Zavoljo tega je tudi, de Prešérin v svojih poezijah le samiga sebe bolj ogledovati dá, ko se Koseski bolj po občinstvu premice. Pa bodi si vsakimu, kakor si hoče, to je gotovo, de se slednji nju po svojih potih tako doveršeno premika, de mora vsak Slovènec, bodi Krajnc ali Štajarc, Korósec ali Goričan i. t. d., obéma zasluženi venec slave in pèsniškiga pervensta podati, in ju slovènskimi klasikam vverstiti ter spoznati, de se, akoravno imata razne pèsniške predmete, nju pèsniška djavnost vunder v eno steka: — de sta edína, katerih dozdej še nihče Sloven-cov ne doseže.

(Konec sledi)

Žalostna prigodba.

(Oginj v Ledínah Idrijske komisije). 14. Pro-senca po noči je Andreju Čadežu, kterimu se podomače „pri Tripalu“ pravi, pogoril véliki hlev, kjer je bilo 14 govéd in troje kaštrunov, z vso kermo, z vozovi in z mnogim drugim orodjem vred. Cela škoda je od gosposke na 1700 gold. cenjena; le sreča je, de je imel Čadež svoje pohištvo pri družbi sv. Florijana zavar-vano, in de so nekteri verli fantje tako pridno gasili, de oginj ni dalje segel. Naj bo imenovanim pridnim po-močnikom óčitna hvala za to!

Vsakimu svoje.

Pri natisu „Popotnika“ se je napénost zgodila, de smo gospoda Potočnika za pesnika podpisali. Gosp. Potočnik so nam koj, ko so 6. list Novic v roke dobili, imenovani pregrešek s tem pristavkam na znanje dali, „de oni niso „Popotnika“ zložili, ampak de so ga le semtertje nekoliko prenaradili, pa de tudi ne vedó, kdo de je pesnik te pesmi, ktera je že davnej, okrajšana in podaljšana, v mnogoterih razlikah (Varianten) znana.“ Nam jo je že večkrat imenovani pevec Juri od gosp. Potočnika pri-nesel. Misleč tedej, de je od njih zložena, smo podpisali tudi njih imé. Med tem, ko je bil napev že v natisu, s kterim vred smo si po oglasu gosp. Potočnika namenili ta popravek ozna-niti, so nam pisali častitljivi gosp. tehant Strell, de so oni to pesem zložili in sicer 18. Listopada 1836 v zgornjih Gorjah, od kodar je imenovana pesem po deželi šla. Z veseljem oznanimo tedej gospoda tehanta Strella dolgo nepóznana pesnika pohva-ljene pesmi, ktera je nemški (der Wanderer) le malo podobna, ampak skozi in skozi v pravim slovènskimi duhu zložena. Kar maliga pa so sloveči pesnik gosp. Potočnik prenaradili, ki so le nektère besede zavoljo boljšiga soglasa (Reim) prestavili, je vrednost lepe pesmi gotovo še povzdignilo. Danes priložimo Novi-cam napev „Popotnika“ ki ga je gosp. Legat na Dunaji s toliko slavo pél. Vredništvo.

Današnjimu listu je perdján 3. dokladni list.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	20. Svečana.		15. Svečana.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	3	1	3	—
1 » » banaške....	3	—	3	3
1 » Turšice.....	1	52	2	4
1 » Soršice.....	—	—	2	12
1 » Rěži.....	2	7	2	9
1 » Ječmena.....	1	39	1	58
1 » Prosa.....	1	36	1	38
1 » Ajde.....	1	27	1	27
1 » Ovsa.....	1	—	1	—

Kratek zapopadek postáv za družino.

(Konec.)

VI. Od tožb in pravnih reči med gospodarji in pòsli.

Vse take dela, ki sploh kazin zaslužijo, se po ukazu strahovavnih bukev in po policijskih postavah kaznujejo. Če pa med gospodarji in pòsli zavoljo vdinjaniga lona in drugih namečkov kak prepír vstane, se imajo take pritožbe od kantonskih gospòsk na naglama po kratki ali skupni ravnavi presoditi, razjasniti in obsoditi. Ako gospodar ali pòsel z gosposkinim sklepam zadovoljin ni, se smé na c. k. kresijo z ustno ali pisano besédo v 24 urah obrniti, ktera potem v drugi stopnji pritožbo razsodi, zoper ktero pa v ti reči višji sodbe ni. Ta tukaj popisana ravnava je pa le tako dolgo perpušena, dokler še pòsel v službi stoji, ali če od izstopa iz službe 30 dni še pretéklo ni; pozneje pa se morajo tudi družinske pravde po splošnih ravnadah v pravnih rečeh od c. k. deželne sodbe razsoditi.

Ravno ta ravnava veljá zdaj poleg častniga sklepa c. k. dvorne gosposke 21. Listopada 1846 štev. 36056 tudi za enake pravne reči med rokodelci in njih pomagavci (Gesellen).

Vse letne odrajtvila, obresti (čimži), vžitki in druge opravila sicer po ukazu 1480ga razdelka splošnih deželskih postav v treh letih zastárajó (verjähren), de jih potem odrajtati treba ni. Po sklepu c. k. dvorne gosposke od 10. Maliga travna 1835 pod številko 11322 je pa zapovedano, de službne plačila ali lona pòslov v treh letih po zapadu (Verfallszeit) ne zastárajó in de se od gospodarjev še zmiraj tirjati in stožiti zamorejo. Tode pòsel ima dolžnost spricati, de mu gospodar lona še plačal ni, akoravno so po zapadu že tri léta pretékla.

Pijančevanje — huda človeška kuga.

(Dalje.)

Glejte, koliko ljudi lahko en sam pijanec v kratkim času v nesrečo, v revšino spravi! Pa saj tudi nemore drugači biti, kér vsak vé, de kmet ali rokodelc, ki ima domá družino in v delavnikih v gostivnici sedi, trikrat zapravlja: prvič, denár, ki ga kerčmarju za vino in žganje daje, drugič, kér sam le malo ali clo nič ne dela, in tretjič, kér tudi na svoje delavce ne gleda, ki se zató pri delu veliko bolj zanikerno obnašajo. Dober gospodar za dva delavca dela, če le per družini stoji. —

Kakó škodljivo je pijančevanje zdravju, kakó življenje perkrajša, koliko grobov skoplje mladim ljudém, ki bi zmerno v jedi in pijači lahko dolgo in veselo življenje vživali; kakó škodljivo je pijančevanje človeškemu zarodu sploh: to pa vi, gospod dohtar! povejte *), ali pa, kér pravite, de nočete s pijanci nič opraviti imeti, iz gosp. Lipičevih bukev izpisajte, v svarjenje tistim, kteri se ti gerdi pregrehi še niso vdali. Sv. pismo ne pravi zastonj, de jih je pijančevanje več umorilo ko meč. —

Ali ni res, de bi v marsikterih vinskih krajih veliko veliko menj uboštva bilo, ko bi se menj vina popílo?

*) Mislimo, de ni treba hudih nasledkov, ki iz pijanosti za človeško zdravje izvirajo, dolgo in široko popisovati: saj jih pijanci óčitno na ogled nosijo na posušenih možganih, na zgubljenim pomnježu, ognjenim ali pa perstenim obrazu, na suhih pljučah, na skerčenim želodeu, ki ni nikoli lačen ampak vedno žejin. Poglej pijanca, kakó vedno z glavo majé in kakó se mu roke tresejo! K vsim prisadnim boleznim je natora pijanca silno nagnjena, protín (pútika) mu kosti lomí, zlatenca ga nadlegva, vodenica se ga prijema. Če ga jetika ali vodenica ne umorí, ga mertud (božji žlak) udari, de večidel v škornjicah umerje! Vredništvo.

Kader vino imajo, je vse židane volje, „e bratec le pimo ga“ — potlej pa morajo v marsikteri hiši stradati. Ali ni taka? Enkrat z batam, potem pa s psam. Na še slabši poti pa so tisti kraji, kjer so se žganja perjeli in ga skorej že tako, kakor drugod srovo vino pijó. Včasí so žganje po frakeljni pili, zdej pa, če le 2 možaka v kerčmo prideta in za mizo sedeta, je prva beseda: en polič ga pernesite! Pa saj ga lahko pijó; zakaj ta strupena pijača se takó po ceni prodaja — po 18 ali 20 krajcarjev bokal — de se vsakdo za 10 krajcarjev lahko takó vpijani, de vse grabne po cesti premete, se stokrat prekuene, brez klobuka in plajša po noči domú pervpije in perrijóvi, de mora cela vas vediti in slišati, de pride gerd pijanec domú, če clo v kakšno mlako, v vodo ali za kak plot ne telebi, ali če v snegu ne zmerzne! *) Če se bo ta gerda razvada pri nas takó razširjala kakor zdej, ko imajo skorej v vsaki beznici strupeno žganje na prodaj, in ga po vaseh v čutarah okrog na prodaj ponujajo, se bo naš lepi in junaški rod tako spridil, de bi ga naši spredniki komaj spoznali, in de bo v 100 letih Cesarju zdravih in terdnih fantov za vojsko manjkalo!

(Dalje sledí.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

V. Mirnost ali pokojnost je gotovo ena izmed nar potrebnih čednost lepe obhoje, zakaj brez mirnosti, kakor sami lahko vidite, ni mogoče ne óčitno učenje v šoli, ne lepo shajanje otrok zunej šole. Zatorej jih k temu šolski in duhovni učenik vedno opominjata in priganjata, in jim pokojnost in pohlevnost v zadržanji, kakor eno izmed njih nar pervih in nar potrebnih dolžnost pred oči stavita. Že samo tako pogostno opominovanje in svarjenje zamore pri otrocih veliko opraviti, in jih sčasama k mirnosti in krotkosti privaditi. Pa še več pomagajo k temu mnoge šolske kazni. Zakaj pri toliko otrocih, kakor jih navadno v šolo hodi, se zmirej najdejo nekteri bolj prešerni in lahkomisljeni, kteri na opominovanje premalo porajtajo in soje tovarše v šoli ali zunej šole razžalijo, in jim škodo storé; in ravno tokó jim dostikrat tudi ti, ki so razžaljeni bili, ne prizanesejo, ampak enako z enakim povračajo. Kader pri takšni prigodbi šolski učenik tehkótno soj žugajoči perst povzdigne, in z oestro besedo in mračnim pogledam temu njegovo krivico, drugimu njegovo dolžnost pri krivici pred oči postavi, ali pa če pri večí in ponovljeni krivici tudi šibo vzeti, in kazen spolniti ukaže: — kakošin nauk je to ne le za tiste, ki so se zadolžili, ampak tudi za celo šolo! In kér se v sedmih ali več letih, v kterih otroci v šolo hodijo, gotovo večkrat kej taciga primeri: kaj mislite — so djali — ali ne bodo po tem takim tudi nar bolj prešerni in nepokojni otroci sčasama ukrotení in k mirnosti in pohlevnosti privajeni, ktera je nar prva lastnost vse lepe in spodobne obhoje med ljudmi! Oh! — so tukej zdihnili, in roké zvijoč proti nebu pogledali — oh! so djali, de je še toliko sosésk pri nas, kjer šole nimajo! — Gotovo bi ne bilo toliko prešernosti in srovosti med mladim ljudstvom, toliko nepriljudnosti in grobosti v vsakdanji obhoji, toliko sojoglavnih prepírov in razgrájanja po gostivnicah, toliko nerodniga vasovanja, in bojevanja in tepežev med vasovavci i. t. d. kakor sim vam že od konca opomnil. Zakaj ni je pri-

*) 10. dan Svečana so našli nekiga pijanca blizo Ljubljane v grabnu ležečiga in na pol zmerznjeniga, ki je čez pol ure potem v bolnišnici umerl. Vredništvo.

pravniši poti, otrokam précej v prvih letih lahko-mišljenost in prešernost izgnati, ali če drugači ni, tudi s šibo izbiti, kakor ravno šola. — Tode s tem šola še ni dovoljna. Mirnost ali pohlevnost, od ktere sim vam do zdej govoril, je še le pogoja ali priprava h lepi in srečni obhoji z ljudmi. Jedro ali poglavitna čednost našiga zaderžanja proti drugim pa je, kar nobenimu zmed vas nemore biti neznano, prava serčna in pametna ljubezen do bližnjiga.

VI. In k leti nar viši čednosti, ali veliko več zapopadku vsih čednost da šola otrokam ne le nar boljši poduk, ampak tudi nar pogostniši vajo in djan-sko napeljevanje.

Ko bi se ne bal — so tukej vmes rekli — de bi s sojim predolgim govorjenjem vaše poterpežljivosti ne utrudil: bi vam hotel nekoliko bolj posebej zlagati, kaj bo duhovni učenik od te nar poglavitniši, ja edíne zapovedi naše vére, soje šolarje učil; zlasti kér bi tudi za marsikteriga izmed vas ne utegnilo brez koristi biti, ob enim in kratkim v spominu ponoviti, kar je pri drugih priložnostih po samim od tega zapopadka slišal. — Tukej so prijazno in s prašavnimi očmi po celim zberilu pogledali, in kér nobeniga ni bilo, de bi bil kej nasproti rekel, ali nevoljo kazal, so djali: Pregovor pravi: „ki molčí, od tega se misli, de pervoli“, torej če bi vam utegnilo — so smehlaje pristavili — moje daljši pripovedovanje od tega nauka predolgočasno biti, upam, de mi boste tolikanj rajši prizanesli, kolikanj bolj se bote bali, ko bi vas hotla nevolja premagati, z njo sojo lastno prenagljivost zatožiti, sktero ste morebiti sedeje soje pervoljenje dali.

(Nadalje pozneje).

Domoródni listi.

II.

(Konec.)

Prešernove poezije.

Kakor smo že sprédej opomnili, ima Prešérin začetek svoje pésniske slave v Krajnski Čbelici, ktera je perva v več kakor enim obziru slovénšini k tisti stopnji poštljivosti pripomogla, ktera se ji med slovan-skimi naréčji spodóbi. Ko je Čbelica nehala, so Slo-venci samo po némškim ilirskim listu in po Novicah včasí priložnost imeli, nektare Prešérnovih poezij brati, in od vsih krajev so se želje slišale, de bi pésnik svoje lične izdélke sobral in na svitlo dal. To se je zdaj zgodilo.

Prostor nam ne pripustí, tukaj od céne Prešér-novih poezij obširniši govoriti, kér bi le to še bolj od njih poterditi mogli, kar sta dva učena možá, slavni Čeh L. Čelakovski v časopisu českiga muzeuma, v poslednjim zvésku leta 1832 stran 443 — 454, in naš prezgodaj umerli rojak M. Čóp v ilirskim listu leta 1833 Nr. 6, 7. in 8, pisala. Zabernemo tedaj svoje brave na imenovane liste in prideržimo si, od njegovih poezij le sploh še nekoliko pregovoriti. —

Samostojno so se one iz obilnosti njegoviga pé-sniškiga duha rodile, in on je bil, ki je sebi in vsim mlajšim naslednikom s krepstjo svojiga duha pot na slovénski Parnas odperl; in če bi njegovim pesmam nič družiga ne zamoglo iména klasiških dél dati, mu mora že sama ta samostojnost in izvirnost z vencam vedne pésniske slave glavo oviti.

Prešérnove poezije so razdeljene: v pésmi, ba-lade in romance, različne poezije, gazele in sonete; na sklepu vsih je pa Kerst per Savici.

Vsako teh pésniskih dél posebej soditi in njih lič-nost in pa pésnisko céno razkazovati, bi nas predeleč peljalo; zakaj kar se dá od ene réči, to bi mogli od druge ponoviti; nekaj pa vunder moramo opomniti, kar njih umetalnost vtiče.

Kakor je Prešérin v svojim pésnístvu samostojin in izvirn, tako umé tudi svojim izdélkam pripravno ob-leko dati. Prosto pésim poje v méri narodnih pésim, romanco vsnuje v mero, ktera je južnim evropejskim narodom lastna, pri kterih je romanca domá, in on je po pričevanji rajnciga Čópa prvi vsih slovanskih pé-snikov, ki je španjoljsko asonanco v slovenskim po-skusil, namreč v romancah „Hčere svét“ z moško asonanco **o**, „Učénice“ z ženskimi **u** — **o**, „Dohtar“ in „Turjaška Rozamunda“ tudi z ženskimi asonan-cami, uno z **a** — **o**, to pa z **a** — **e**. V sonétih in v ottavi rimi je mojster in v terci rimi je v „Novi pisarii“ tudi svojo izverstno zabavljiško (satyrisch) kre-post pokazal. Njegove gazele so tako miloglasne, verh tega pa tako lične, de se ne vémo v kakim drugim je-ziku lepših spomniti.

Prešérnove poezije so sploh v takó gladkoteko-čim jeziku pisane, de vsaka verstica pésniskiga mojstra spríčuje. De bi pa tudi drugi Slovani krajnski izrêk sleherne besede uméli, in de bi pésniska mera vsakimu bravcu očitna bila, zató mende gosp. Prešérin na-vdarke (Accente) tako ljubi. Po naših mislih jih je pa veliko preveč, in mi bi bili raji vidili, ko bi bilo opu-šenje mnogih pogoltov (Ellision) nepotrebne na-vdarke nadomestilo. Tudi bi bili želeli, de bi bile ne-ktere zabavlice proč ostale, kér marsiktera stvarica, ki se zamore za kratek čas med dobrimi prijatli razglasiti, se ne prileže občinstvu. To so gospod dohtar samí spoznali, ter rekli:

Smé nékaj nas, kér smo Prešérnove, biti prešérnih;
Pésem kaže dovólj, kak je naš óče kroták.

Ta oglas Prešérnovih poezij sklenemo z serč-nim vošilam, de bi nam gosp. dohtar še veliko veliko poezij zložili, pa večkrat si tudi kak resni predmet izvolili, za kteriga jim — po spríčevanji slopečiga „Kersta pri Savici“ — pésniskiga duha gotovo ne manjka.

Tisk iz gosp. Blaznikove tiskarnice je takó ličen, kakor je navada iz té tiskarnice doveršene déla dobi-vati, ki se nobene primere tudi ne z nar lepšimi Dunaj-skimi in drugimi deli ne vstraši. — Cena pohvaljene knjige je 1 gold. srebra.

Malavašič.

Premišljevanja vrédna zgodba.

V nedeljo zadnji dan Prosenca so udarile zaporeda-ma tri strele v turn in v cerkev kaplanije sv. Petra Sla-vinske fare Postónjskiga okroga, zjutrej pred osmo uro ravno ko so gosp. kaplan dokončali v pridigi skazati, kako je na zapoved Božjo vsa natora perpravna, k po-kori opominjati in tudi kaznovati nemarniga grešnika. — Leté strele so streho turna razkopale, zvonove premak-nile, in znotrej po cerkvi tako razsajale, de so v sredi cerkve nektare kamnatne ploše pod ljudmi vzdignile, se tudi več stolov dotaknile, in posebno en stol, v kte-rim so tri ženske klečale, močno razkrojile. — Zatorej je vse ljudstvo po cerkvi, razun nekterih pevcev na kori, omoteno na tla popadlo; ko se je iz omotice kakor od spanja zbudilo, se je začelo po vsi cerkvi grozno jokanje in trepetanje. Petdeset moških in ženskih je bilo od strel zadetih, krivavih in posebno po nogah ranjenih, nekterim so oblačila gorele; nekterim so bile clo škornice iz nog vzete. — Neke ure po ti žalostni zgodbi sta pri-hitela iz Postojne gosp. okroga komisár in pa gosp. ranocelnik, ki nista našla per nobenimu od strele zadetimu nevarnosti življenja, akoravno je en mož tri dni slep ostal, četerti dan po tim pa je spet pregledal. Per štirih ženskih se je posebno Božja milost pokazala, — per eni v dru-gim stanu, ki je bila po životi zlo ranjena, in per treh, ki so v tistim stoli, ki so ga strele razkrojile, klečale, de niso mertve na mestu ostale.

vino ljubim“, — če pa nič za-njo ne storiš, ni res, de jo ljubiš; prazne besede so to! In žalostno je reči, de je veliko veliko tacihi slamnatih domorodcov, ki se z ljubeznijo do domovine bahajo; če jim pa rečeš, de bi le dvajsetico na oltar domovine položili, ne boš je dobil; z nosam bodo pomerdali in rekli: čemu te neumnosti!“ — De vsak ne more z denarjem občinskiga prida podpirati, to že dobro vémo, od tacihi tudi ne govorimo; pa je dosti tacihi, ki bi práv lahko za prid domovine kaj storili, in ki nič ne storijo: to je žalostno.

Z veseljem moramo še povedati, de so presvitli Nadvojvoda risarske dela naših učencov, ki so Jim bile pri ti priliki predložene, práv zlo in očitno pohvalili.

(Konec sledí.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Nasledba v 9. listu prenehaniga sostavka.)

A. Pred vsim tedej, kar nauk od ljubezni do bližnjiga zadene — so po daljšim premolkleji gosp. fajmošter spet besedo poprijeli — bo duhovniku učeniku na sercu, sojim mladim učencam imenitnost te čednosti razvidno storiti, in jim pokazati, de ljubezen je pogoja (potrebna lastnost) vsaciga dobriga djanja, mati vsih čednost in edino gotovo znamnje resnične kreposti ali praviga Kristusoviga učenca. — Se samó zastopi — so tukej vmes opomnili — de jim bo vse to, kar vam bom jest sedaj le ob kratkim povedal, veliko bolj široko in priprosto zlagal, in de bo tudi marsikej opustil, kar je za otroke preteško, in kar jest tukej le zavolj vas pridenem, de vam ne bo predolg čas, zgolj otročjiga poduka poslušati. — Pred vsim tedej jim bo zaterdoval in skazoval:

a) De, kakor mi le tiste ljudi za dobre sodimo, kateri dobro sercé imajo: tokó tudi Bog na sercé človeka gleda, in de le tisti njemu dopasti zamore, kateri pravo in resnično, to je ne zgolj počutno in nestanovitno, ampak pametno in stanovitno dobroto sercé imá: de pa take dobrote sercé nobeden imeti nemore, kateri ni vsakimu človeku dober, ali kateri bližnjiga ne ljubi; zakaj ravno v tem, de bližnjimu po pameti ali iz spoštovanja do njega dobro hočemo in dobro storimo, ljubezen do bližnjiga obstoji: de potem takim nobene še tokó lepe djanja in čednosti, ne posti, ne molitve, ne božja služba, ne vsi zakramenti, ja tudi kakor pravi sv. Pavel, razdeljenje celiga sojiga premoženja med uboge, ali clo darovanje sojiga trupla v nar grozovitniši smert ognja pred Bogam nič cene nimajo, če iz dobriga, od ljubezni navdaniga sercé ne pridejo; nasproti pa, de tudi nar manjši djanja, ktere se z dobrim sercam ali iz ljubezni storé, ja tudi le en kozarec merzle vode iz ljubezni bližnjimu podan, pred Bogam ne bo brez plačila ostal.

b) Dalje jim bo zlagal, de, kakor brez dobriga sercé ali ljubezni do bližnjiga nobeno Bogu dopadljivo djanje in nobena čednost mogoča ni: tokó nasproti tam, kjer je dobro sercé ali ljubezen v sercu, vse čednosti z njo zedinjene biti morajo. Zakaj kakoršno je drevó, takšin je tudi sad: če je drevo dobro, je tudi sad dober; če je pa drevo slabo, je tudi sad slab. Tokó je tudi s človekam. Če je sercé človeka slabo ali brez dobrote, tudi njega djanja nemorejo biti dobre; če je pa sercé človeka dobro, morajo tudi vse djanja, ki iz taciga sercé pridejo, dobre biti. Zakaj dobro sercé po soji naturi v vsih rečeh le to hoče, kar je práv in dobro; práv in dobro pa je pred vsim to, kar zapovedi veljevajo, ali z drugimi be-

sedami, kar je dolžnost. Če tedej dobro sercé v vsih rečeh le dobro hoče, mora po tem takim hoteti vse, kar je dolžnost, ali z drugimi besedami: mora imeti stanovitno voljo ali pripravnost vse dolžnosti spolnovati.

Kdor pa to voljo ali pripravnost ima, vse dolžnosti spolnovati, ta ima tudi vse čednosti nad sabo: in če kterikrat kej napčniga stori, to le stori iz nevednosti ali nepaznosti ali prenačljivosti ali kaciga družiga zaderžka, ne pa iz prostiga hudiga poželjenja ali hudobniga sercé. Iz tega je tedej očitno, de je ljubezen mati ali porodnica vsih čednost, in de, kakor brez ljubezni nobeno resnično dobro djanje in nobena resnična čednost mogoča ni, tokó tudi ljubezen vse čednosti v sebi zapopade. Manjka torej človeku tudi le ene same čednosti, postavim pravice, zvestobe, čistosti, treznosti, delavnosti, poštovanja dobriga imenja bližnjiga i. t. d., ali če tudi le eniga samiga človeka sovraži: mu manjkajo vse čednosti. Zakaj, kakor smo poprej rekli, če je sercé človeka dobro, tudi vse dobro hoče in vse dolžnosti spolni: če torej nekterih alitudi ene same spolnovati noče, nemore biti njegovo sercé dobro; in tiste čednosti, ktere sicer dopernaša, ne pridejo iz dobriga sercé, ampak le iz družih nagibov, postavim: iz samopridnosti, ali želje priljudéh obveljati, ali iz straha kazni, ali hinavšine i. t. d., torej niso resnične ampak le vunanje ali videsne čednosti. Ravno to resnico, namreč: de prava dobrota serca ali ljubezin vse čednosti v sebi imeti mora (de nektore druge za vas morebiti nemalo preteške dokaze iz nagiba in iz cilja in konca ljubezni opustim) nas uči tudi na ravnost s. pismo rekoč: „Kdor koli celo postavo dopolni, greši pak v enim: je vsiga kriv.“ (Jak. 2, 10.)

Kér tedej ljubezen do bližnjiga, kakor smo do zdej skazali, vse čednosti v sebi zapopade, ali celo postavo dopolni: jo zovoljo tega tudi sv. pismo zapopadek in spolnenje cele postave, ja tudi edino Kristusovo zapoved imenuje. Tokó postavim: pravi Jezus pri sv. Mat. 7, 12. Vse kar koli hočete, de vam ljudje storé, to tudi vi njim storite; *zakaj to je postava in preroki*; to je: de bližnjiga ljubite, to je zapopadek vse Mojzesove postave in prerokov. Ravno tokó tudi on sam vse soje zapovdi v edino zapoved ljubezni do bližnjiga povzame, rekoč: To je *moja zapoved*, de se ljubite med seboj, kakor sim jez vas ljubil. (Jan. 15, 12.) Tokó so učili tudi apostelnji. Sv. Pavel v listu do Rim. 13, 10. pravi: Ljubezen do bližnjiga ne dela hudiga. *Spolnjenje tedej postave* je ljubezen; in do Rim. 13, 8. Kdor bližnjiga ljubi, je *postavo dopolnil*; in v listu do Galač. 5, 14. *Vsa postava* je v teh samih besedah zapopadena: Ljubi sojiga bližnjiga, kakor sam sebe. Sv. Jak. jo imenuje tudi kraljevo zapoved, kér ona, kakor kraljica, vse druge čednosti pod sabo zapopade, 2, 8. Če spolnite *kraljevo zapoved* po pismih: Ljubi sojiga bližnjiga kakor sebe, *práv storite*; to je: tedaj práv delate, in postavo dopolnite.

Iz ravno tega vzroka, namreč, kér ljubezin do bližnjiga vse dolžnosti ali celo postavu spolni: sv. pismo tudi k poboljšanju ali spreobrnjenju grešnika in k odpúšenju grehov nič družiga ne tirja, koker v novič poprijeto, ali zopet obujeno ljubezen do bližnjiga. Tokó postavim, pravi Jezus Mat. 6, 14. Ako vi ljudém odpustite njih grehe (ako jih ljubite, ali zopet ljubiti začnete) bo tudi vam vaš nebeški Oče odpustil vaše pregrehe. Jak. 2, 13. Sodba brez usmiljenja tistimu, kateri ni usmiljenja storil; usmiljenje pak povzdigne nad sodbo. I. Pet. 4, 8. Ljubezen (do bližnjiga) pokrije ve-

liko število grehov. Izaija 58, 9-10. Ako (sojim vjetim bratam) železje snameš, in jenjaš soj perst stegovati (žugati) in govoriti, kar ni dobro; ako lačnimu soje sercé izliješ (to je, kej podeliš, kar ti sam rad imaš) in kopernečiga nasitiš: bo tebi v tami luč zasvetila, in toja tãma bo kakor pol-dan. Enako Izai. 58, 6-7; 1, 16-18. i. t. d.

(Dalje sledí.)

Spominki na Gorensko.

(Dalje.)

Od Krajncov se ne more rêči, de svojo domovino preveč hvalijo in povzdigujejo, marveč bi se jim po pravici očitati môglo, de si za razglašenje lepe Krajnske dežele premalo prizadevajo. Koliko popisov, koliko silne hvale pride od družih deželá na svitlo, ki se gorenski strani naše domovine še clo primerjati ne smejo! — mi pa, ki imamo Bled, Bohinj, Savico, Ipavo in še toliko drugih lepih krajev na Gorenškem in Dolenskim — mi smo tihi in spimo! Ni čuda tedej, de je naša dežela, le od nekterih natoroslovcev po vrednosti spoštovana, sploh pa le malo znana; ni čuda tedej, de veliko Nemcov misli, de je krajnska dežela na Koroškem, in de je unidan neki ogerski časopis (Ungar) našo Postojno na Tirolsko postavil!!!

Take in enake misli so mi po glavi šle, ko sim se poleg Jezera sprehajal, vès zamaknjen v lepoto tega rajskiga kraja. Bled pa ni le zdravim kraj veselja, temuč je tudi vsim bolehnim, razun tistim, ki na pljučni jetiki hirajo, zdravja vir. Vi, ki ste omamljeni od prevelikiga napenjanja svojiga duha ali trupla, ali ki ste oslabljeni po dolgih boleznih, namest de zdravil iz lekarij (apotek) išete, pojte za kake 4 ali 6 tednov v Bled, in okrepčali se boste na duhu in telesu, če je le še iskrica moči življenja v vas! Starši, ki imate bolehe, klaverne otroke, polne bezgavk in želv (Skrophel), tù sèm jih perpelíte revčike, in vidili boste, de jih bo prečisti Blejski zrak, poln kislica, in pa bistra studenčnica bolj oživila in ozdravila, kot deset bokalov čokoviga (štokševiga) olja. Poglejte Gorenca — kakošin korenjak de je! gotovo ne od vína, pa tudi od mesenih jedíl ne — ampak od čistiga zraka in bistre vode, ki mu ju mati natora od mladih nog vsaki dan delí. Poglej Gorenko — kakó čversta de je! Že Valvozor je v letu 1689 v 2. delu svojih preslavnih bukev (Ehres Herzogthums Krain), ki so edini popolni popis naše domovine, od Blejk pripovedoval, de so nar boljši dojíce (ame), in de kdor dojíce potrebuje, jo nar rajši iz Bleda vzame, in de je Stvarnik Gorencam nar boljši lekarijo podaril v prečistim zdraku in nar zdravši vinski hram v skalovje postavil, iz kteriga izvirajo bistri studenci.

Zdej, kar sta gospoda Malnar in Majer tako lepo in prostorno hišo tukej sozidala, kar je tudi Petranka svojo gostivnico povikšala in kar je tudi kramar Jernaj nektore izbice za popotne napravil, je na Mlinu že staniš dovelj za veliko družín. — Malnar in Majer sta tudi pod svojo gostivnico napravila kopvo v jezeru tistim, ki se hočejo brez skerbi in nevarnosti v njem kopati. Blejskim topljícám pa — ki niso v preveč dobrim stanu — ne moremó nobene posebne zdravilne moči pripisati, kër po razsodbi slavniga Hacqueta, ki je vodó teh topljíc po kemijsko na tanjko skusil, nimajo ne toplicam primerjene gorkote (imajo le 18 ½ stopnic), pa tudi nobene posebne zdravilne reči v sebi. V starih časih so bile te topljíce, kakor Valvazor pripoveduje, zlo obrajtane in od bolnih tako pogostama obiskovane, de nekdanji oskerbnik Blejskiga gradu, „Weid-

mansdorf“ po imenu, ni imel mirú in pokoja od nadležnih kopelnikov, ki so vseskozi k njemu hodili, de jih je mogel pasti in napivati. Teh nadležnikov se znebiti, je dal imenovani oskerbnik graben skopati in jezero v vrelee napeljati in jih potopiti; in takó je bilo konec topljíc. Kdor pa vé, de sedanji topljični studenci precej visoko nad jezeram izvirajo, ne bo verjel, de bi ta Valvazorjeva pripovedka resnična bila; ali pa so morebiti nekdanje topljíce na drugim kraji bile? — To pa nič ne déne, kër v Bledu ni ravno treba topljíc; je družih zdravilnih reči dovelj.

Mi vzamemo zdaj slovó od Jezera in predinj se v Bohinj podamo, pristavimo še serčno vošilo, de bi kak rodoljubi pisatelj delo na se vzel in to Gorensko stran z Bohinam in Savico vred v nemških bukvicah z ličnim obrazam teh krajev popisal in po vrednosti razglasil! Napovedane so nam že take bukvice, ki jih naš visoko spoštovani domorodni pisatelj, gosp. Kosta piše; de bi pač v slavo naše domovine deleč po svetu okoli prišle! (Konec sledí.)

Letina v Banatu.

Dopis iz Siske nam tole oznani: „Ravno pridem iz Banata, in kër vém, de bi radi zvedli, kakó letina tukej kaže, Vam povém, de bi nihče ne verjel, ki se ni kakor jez sam prepričal, de v Banatu, ki je od nekdej že blagodarjena žitna dežela, ljudjé lakote merjó, kakor v letu 1817. — Letašnja letina se pa silno dobra kaže; pšenica bo — kakor zdej stojí — veliko lepši kakor lani in je bo tudi trikrat več. Pohlevni dež je vso jarino tako oživil, de se sme sploh obilniga pridelka pričakovati. Samo ogeršice bo malo. — Pšenična cena je jela padati; kibla pšenice (to je 2 vagana ali mečna) je nazaj šla od 32 gold. slabiga denarja na 28 gold., kibla turšice pa od 23 na 18 gold.

Žalostna prigodba.

19. in 20. dan pretečeniga mesca je v 16 soseskah Ormoške in še dveh komisij na Štajarskim toča nograđe in njive popolnoma pokončala.

Popravik.

V poslednjim listu Novic na 104. strani, v 15. versti od spodej namest jih béri ju; v „opombi“ poprejšnjiga lista pa namest eno reč béri ene reči. Taki in enaki natisni pogreški, kterih popravljati skorej treba ni, izvirajo od náglíce, ktera nas vedno derví, dostikrat pa tudi od perviga, s kertačami napravljeniga, tedej semtertje zamazaniga natisa. Tisti, ki je že sam kterikrat kake bukve na svitlo dal, že vé, če se kak sostavek od več bravcov tudi petkrat prebère, de lahko še kak pogrešek ostane; kdor pa je imel celó s kakim časopisam opraviiti, bo naše težave še lože presodil; tù se pač zamore reči: sila kola lomi. Tudi nam bi bil čist natis nar ljubši natis. Taciga časopisa pa dosihmal še na svetu ni.

Vredništvo.

Današnjimu listu je perdjan 12. dokladni list — in pa štirnajsti del kemíje.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	3. Maliga serpana.		28. Rožniga cveta.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	3	11	3	15
1 » » banaške....	3	9	3	15
1 » Turšice.....	2	9	2	11
1 » Soršice.....	2	42	—	—
1 » Rěži.....	2	32	2	30
1 » Ječmena.....	1	45	1	55
1 » Prosa.....	1	53	1	56
1 » Ajde.....	1	53	1	46
1 » Ovsa.....	1	4	1	7

Vrednik Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik Jožef Blaznik v Ljubljani.

V poslednjih stoletjih je zvezdoznanstvo k visoko častit vednosti zraslo, in čedalje oznanuje bolj veličanstvo Bôžje. Vse zvezde, ki h soncu tičejo, to je, ki se al same, ali s svojimi lúnami vred okoli njega sučejo, vse take zvezde vidijo z dobro okrepčanimi očmi, ki se teleskópi imenujejo — kot krogle, veči ali manji, kakor vidimo mi lúno s prostimi očmi; vse druge terdne zvezde pa na bolj globocim nebu se ne vidijo s tacim orodjem za lás veči — so grozno deleč od sonca. Vsi planéti, ki so tamne zvezde in le od sonca razsvetljeni, se kot lúna malo svetijo; terdne zvezde pa na globokim nebu, ki imajo kot sonce lastno svitlobo, se lesketajo tudi ko sonce. S tacimi teleskópi so našli na nebu več planétov, za ktere niso stari nič vedli, in so jim dali, kot stari svojim petérim, iména ájdovskih bogóv in boginj.

I. Merkúri je prvi plánet, le 8 milijonov milj proč od sonca, dokončá svoj ték okoli njega v 88 dnéh; je blizo 7krat manji od zemlje; kér se večkrat v sončne žarke zaríne, ga ni vselej s prostimi očmi viditi.

II. Vénera, Slovenci ji pravijo „Danica,“ je drugi planét, 15 milijonov milj od sonca oddaljen, dokončá svojo pot okoli njega v 225 dnéh; osuče se pa okoli svoje podvósi v 23 urah in 22 minutah; je malo de ne takó velika kot naša zemlja, in ima take in še viši góre od nje. Kér je za 5 milijonov milj bliže sonca ko mi, jo moramo vselej viditi tudi blizo sonca; vidi se kot lepa zvezda ali malo pred sončnim izhodom ali malo za zahodom; ravno zató, kér je bliže sonca od nas, jo vidimo tudi z okrepčanimi očmi kot luno, včasih vso, včasih na pol, ali le na kraju svitlo. Mnogi ajdje so jo molili. Lune niso še zvezdogledi pri nji zagledali. Za Danico nastopi

III. Zemlja, ki je proč od sonca 20 milijonov milj, od ktere smo pa že v prvih razdelkih kakor tudi od nje lune povedali, kar je bilo potrebna.

(Dalje sledi.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

c) Zamerkljivosti vredno je tudi to, de je Jezus spolnjenje te zapovedi, namreč ljubezni do bližnjiga v znamnje postavil, po katerim se pravi njegovim učencem spozná. Pri sv. Jan. 13, 34-35. pravi: Novo zapoved vam dam, de se ljubite med seboj, kakor sim jest vas ljubil, de se tudi vi ljubite med seboj. *V tem bodo vsi spoznali, de ste moji učenci, ako bote ljubezen imeli med seboj.* — De ljubezni do samiga sebe ni mogel v znamnje sojiga učenca postaviti, vsak lahko vidi; pa zakaj ni veliko več ljubezni do Bogá, ktero na drugim kraji prvo in nar viši zapoved imenuje, v to znamnje odločil? — Tudi to bo duhovni učenik sojim učencem zlagal, de bodo iz tega imenitnost te zapovedi tolikanj bolj razvidili in spoznali. Skazal jim bo namreč, de, kakor smo že poprej rekli, le tisti pravo ljubezen do Bogá imá, kateri vse božje zapovedi ali vse dolžnosti spolnuje. Dolžnosti pa, ktere spolnovati imamo, so trojne pglavitne, namreč: do Bogá, do sebe in bližnjiga. Med vsimi temi dolžnostmi pa so nar težavniši dolžnosti do bližnjiga. Sebe ljubiti, kakor vsak vé, je lahko; tudi dolžnosti, ktere nam véra do Bogá naklada, niso teške: zakaj moliti, o postnih dneih, ako ni morebiti zdravju ali drugim dolžnostim nasproti, se mesnih jedí zderžati in si kej pritergati, o praznikih božjo službo obiskovati in hlapčjiga dela se zderžati, po zapovedih cerkve k sv. zakramentam pristopiti: vse to nobene posebne teškote v sebi nima; in čeravno tisti, ktere té po

sojim zadevku nar imenitniši zapovedi opušá ali v vnemerno opravlja, nemore dober človek biti, tokó vender njih spolnovanje še ni gotovo znamnje kreposti, kér se vse te dolžnosti zavoljo njih lahkote lahko zmirej zgol po vunanjim in brez prave dobrote serca spolnujejo, kakor nam skušnja veliko izgledov kaže. — Pa drugači je z dolžnostmi, ktere nas do bližnjiga vežejo, in ktere vse pod imenam ljubezni bližnjiga zapopademo. Ta ljubezen do bližnjiga tirja: vsaciga človeka, kakor božjo podobo ali kakor božjiga otroka poštovati, in se ne le vse krivice zoper njega zderžati, ampak mu tudi vse dobro, kar pamet veljeva, storiti. Te dolžnosti stanovitno in vse in proti vsim spolnovati, ali de bolj po samim povém: vse ljudi v časti imeti, nobeniga zaničevati ali sovražiti, jim ne nevošljiv biti, se vsake krivice zoper nje zderžati, jih nikoli ne zapeljati, ali goljufati, jih ne na duši ne na telesu, ne na dobrim imenu, ne na blagu in pravicah poškodovati, jih ne opravljeti, ali iz slabiga namena zasmehovati, in tudi v opravljanje in zasmehovanje drugih ne privoliti (zakaj kdor bližnjiga opravlja, ali v opravljanje privoli, ga ne ljubi; kdor pa ne ljubi, ostane v smerti, pravi sv. Jan.); zraven tega pa še tudi vselej, kader koli njih potreba tirja, in naša zmožnost pripustí, jim dobro storiti, tedej: lačne nasititi, žejne napojiti, pregrešne posvariti, nevedne podučiti in vse druge telesne in duhovne dobre dela jim skazovati, ja clo sovražnike ljubiti in jim dobro storiti: te in vse druge dolžnosti do bližnjiga stanovitno in proti vsim spolnovati, ni lahka reč, in tokó vedno čujnost na soje hudo poželenje, tokó skerb in zatajevanje samiga sebe tirja, de jih le tisti, kateri jih zavoljo Bogá spolnuje, ali kateri Bogá ljubi, stanovitno spolnovati zamore. — Dolžnosti do bližnjiga so tedej med vsim drugim nar težavniši; in kdor bližnjiga ali božjo podobo v bližnjim ljubi, ta gotovo tudi Bogá in samiga sebe ljubi, in torej vso Kristusovo postavo dopolni. Po tem takim je le ljubezen do bližnjiga gotovo spričevanje prave notranje dobrote ali kreposti in znamnje praviga Kristusoviga učenca: in to je vzrok, zakaj je Jezus ljubezen do bližnjiga v sojo edino zapoved, in nje spolnovanje v znamnje sojiga praviga učenca, ali kar je vse eno, v spričevanje prave kreposti ali ljubezni do Bogá postavil. Zakaj ne v čutilih, kakor nekteri premalo podučeni po napčnim menijo, ampak v delih obstojí prava ljubezen božja. — Nikjer Jezus, kjer od ljubezni do Boga govóri, občutljeja ali čutila ne tirja. Zakaj čutilo, čeravno zamore k delavnosti ljubezni nekoliko pripomoči, vender samo na sebi nič cene nima, ako se v delavnost ne izide; zunej tega čutilo in njega moč ne visi od proste volje človeka in po njem bi bilo za večí del ljudi nemo-goče, Bogá bolj, kakor nektare ljudi, postavim starše ali otroke ljubiti; in zadnjič tudi skušnja uči, de je to čutilo dostikrat goljufivo, kér se marsikterikrat tudi per takih ljudéh najde, kateri se zavoljo nekterih vunanjih pobožnih djanj ponapčnim za pobožne in Bogá ljubijoče imajo. Zatorej Jezus le dela ljubezni ali spolnovanje svojih zapoved v znamnje sojiga praviga učenstva, ali kar je vse eno, v znamnje ljubezni do sebe ali do Bogá stavi. Pri sv. Jan. 14, 15. pravi: Ako me ljubite, *spolnovajte* moje zapovedi. Pri sv. Jan. 14, 21. Kdor moje zapovedi ima, in jih *spolnuje*: tisti je, kateri me ljubi. I. list. sv. Jan. 2, 5. Kdor njegovo besedo *spolnuje*, v tem je v resnici ljubezen božja popolnoma. Sir. 2, 18. Kteri Gospoda ljubijo, njegovo pot deržé. Vsi ti govóri sv. pisma, kakor vidite, zlagujejo: v čem ljubezen do Jezusa ali

do Bogá obstojí; pa nikjer čutila, ampak le spolno-
vanje božjih sapoved k ti ljubezni tirjajo.

(Dalje sledi.)

Spominki na Gorensko.

(Konec.)

Kar smo od lepôte Blejskiga kraja rēkli, veljá tudi od Bohinja, samó de je Bled veliko bolj prijetna in širji, Bohinj pa bolj veličanska dolina, tesno med visoke gore postavljena. Cesta do Bistrice je dovelj dobra; mostovi pa so taki, de se Bogu usmili — in zares poslednji čas je, de jih bodo popravili. V Bistrici sva z mojim Dunajčanom pri Mihatu ostala, kjer sva bila s postrežbo in ceno zadovoljna, akoravno Ljubljancanje pravijo, de Bistriški kerčmarji so čez vse druge dragi. Z dragôto si le samí sebi nar bolj škodjejo, kēr ljudi vstrašijo, večkrat v ta kraj priti. Kerčmar in kramar, če sta predraga, morata na zadnje sama sebi svoje blagó prodajati. — Mende de bi práv bilo, ko bi si tudi Ravníca gostivnico saj za gospôske popotnike napravila; ta žena dobro vé, česar gospôda potrebuje, in kēr ima tudi lepo kramarijo in kmetijstvo, bi ji ne bilo treba popotnikov stiskati. — V Mihatovi hiši me je práv razveselilo, česki kolovrat najti; tudi sim sploh na Gorenském marsikaj veseliga v kmetijstvu našel. Turšice precej sadé, in večidel práv pametno, to je, ne pregosto, in jo z drugimi sadeži mešajo, kar je práv. Kozolce, ktere tukej stoge imenujejo, imajo večidel zvezane in práv umno napravljene. Krompir je bil že o Binkuštih takó lep, de ga je bilo veselje viditi. — Žalostno pa je viditi, de se tudi pri Gorencih tako malo dimnikov vidi, kēr hiše brez dimnikov so vse osmoje-
ne, nesnažne kot hlevi in v vedni nevarnosti ognja. Hiše brez dimnikov so še gerde znamnja ajdovskih Krajncov: kaj ste še ajdje ostali, de imate njih spominke?! K nar večim za 10 gold. se da dimnik napraviti, ki ceno vsake hiše toliko povikša, de ima gospodár še clo asekurancii menj odrajtovati, če je njegova hiša z dimnikom prevedena. —

V Cojzovih fužinah v Bohinji gré delo veselo od rok; vsako leto gré zdej čez 10 tavžent centov jēkla in čez 5 tavžent centov žebļjev in druge železnine v ptuje dežele; vsako leto pa si zaslužijo kmetje teh gornjih krajev od Cojzovih fužin okoli sto in 18 tavžent goldinarjev dobriega denarja. Lep zaslužik! ki več ko polovico Bohinjcev preredi, ki nimajo veliko rodovitne zemlje. Cojzova slavna rodovina je tedej po pravici velika dobrotnica krajske dežele imenovati.

Konec najiga popotovanja je bila veličanska Savica, to je, visoki slap, kteriga donenje se že od de-leč sliši in serce vsaciga popotnika z neizgovorljivim začudenjem napolni. Ta pogled popolno popisati, ni mo-goče, in popotni, ki so vidli Rajna slap, pravijo, de se naša Savica pred njim clo nič ne skrije.

„Pojd' in obrazi
S čertami,
Živo mi pisaj
Z barvami.

De se v podobi
Beli slap
Spenjenja zvirka
Puh in hlap.“

Kar bi jez le prosil, bi bilo, de bi se stopnice k visočini, kjer stoji spominik našimu presvitlimu Nadvojvodu Janezu napravljene, saj toliko popravile, de bi se brez nevarnosti mōglo k temu mestu priti, kjer je slavni Vodnik stal, ko je pel:

Grém visoko pit Savico,
Lepih pesmi hladni vir;
Mojstra pevcov na zdravico
Náj mi tēče ta požir!

Dr. B.

Urno, kaj noviga?

(Čuden prikazik). 17. 18. in 19. dan prete-
čeniga mesca so okoli Opave (Troppau) noter do Polj-
skiga med silnim dežjem okroglaste zerna iz neba
padale, veči ali manjši, nektare takó velike, kakor
srednji krompir, in toliko, de so jih ljudje po več fun-
tov nabrali in skuhali. Na vodi skuhane zerna so imele
okus siroviga krompirja, z mlēkam kuhane pa kakor
mlečni rajž. — Kemikarji jih bojo po kemijsko razkro-
jili in natoroslovci nam bojo povedali: iz ktere dežele
je vihar ta čudni namešek v dežji prignal.

(V Cerkníški fari) je 9 let star, od gada pičen
fant, žalostno svoje življenje sklenil.

Oznanilo

kmetijski družbi na ogled poslaniga krajskiga
sadja.

Po obljubi 22. lista bomo danes začeli imenik
krajskiga sadja in pa imena tistih gospodov na
znanje dajati, ki so nam sadja poslali, de bomo sčas-
ma vse njegove plemēna, kraje kjer raste, in pa
slovenske imena zvedli. — S tem pervim oznanilam
prosimo še enkrat vse tiste, ki se s sadjorejo pečajo,
naj nam saj eno kopo vsaciga plemēna s per-
jem vred pošljejo in pa tudi domače krajske
imena. Sleherno pleme naj vsaki s številkami 1. 2. 3.
i. t. d. zaznamva, de bo potem koj vedel, od kteriga
njegoviga plemēna je v Novicah govorjenje. — Tudi s
tem bi nam nekteri vstregli, ki mnogoverstne krajske
imēna domačiga sadja vedó, de bi nam hotli vse te
imena na znanje dati.

1. Gospod Alojzi Urbančič, posestnik Predvor-
ske in Stermolske grajšine, so poslali Nr. 1. Grosse
schwarze Herzkirsche, velikih černih šock; Nr. 2. Ge-
meine Marmorkirsche, rudečih hrustavk; Nr. 3. Süsse
Mai-Herzkirsche, sladkih černic (ne nunskih ali Nonnen-
kirsche, ki so višnje); Nr. 4. Büttner's gelbe Knorpel-
kirsche, rumenk; Nr. 5. Kleine schwarze Herzkirsche,
malih černih šock; Nr. 6. Grosse weisse Marmorkirsche,
velikih lepih hrustavk; Nr. 7. Saure Knorpelkirsche —
— (krajskiga imena ne vémo).

2. Gospod grof Rihard Blagaj, grajšak v Pol-
hovim Gradcu so iz svojiga vertá in od nekterih
kmetov tega kraja poslali: Nr. 1. Kleine schwarze Herz-
kirsche, malih černih šock; Nr. 2. Prinzesskirsche,
cepljene (?); Nr. 3. Gelbe Knorpelkirsche rumenk;
Nr. 4. Ostheimer Weichsel, osthajmarskih višinj; Nr. 5.
Königsweichsel, kraljevih višinj.

Gospod fajmošter Vertovec so nam pisali, de ne
morejo nobene češnje več poslati, kēr bi se tudi za 100
cekinov ne mogla polna skledica Ipavskih češinj več dobiti.

(Dalje sledi.)

Odborstvo sadne razstave 8. mal. serp.

Današnjimu listu je perdjan petnajsti del kemije.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajinu	
	10. Maliga serpana.		5. Maliga serpana.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	3	7	3	13
1 > » banaške....	3	3	3	20
1 > Turšice.....	2	—	2	5
1 > Soršice.....	—	—	2	50
1 > Rēži.....	1	59	2	30
1 > Ječmena.....	1	39	—	—
1 > Prosa.....	1	45	1	56
1 > Ajde.....	1	55	1	42
1 > Ovsá.....	1	6	1	8

veči od naše zemlje, in pod vravnovárjem v priméri še bolj od zemlje napét. Júpitar ima 4 lune, ktere, vsaka malo večí od druge, se zmirej, z enako stranjó proti njemu obrnjene, se vsaka v svoji nekoliko večí daljávi okoli njega vertí, brez de bi si kaj v svojih tékih zabavljale; njegove in vse druge lune mraknejo ravno takó po večkrat kot naša luna.

X. Satúrn, ki je bil starim peti in poslednji planét, je zdaj deseti; ta je oddaljen od sonca 190 milijonov milj, dokončá svoj ték okoli njega v 29 létih in pol, osuče se pa sam okoli sebe v 10 urah in 16 minutah, in je skorej velik kot Jupitar. Nar čudniši in edini prikazik na celim nebu je tó, de ima Satúrn v neki primérjeni daljávi terden in stanovitén obroč okoli sebe, kakor de bi se bilo zlo veliko lun v tak obroč sprijelo; ta je čez 37 milj debel in čez 4500 milj širok, v sredi njegove votljave prosto plava Satúrn. Viditi ga v sredi obroča, mora biti zvezdogledam pogled, de ga ni čez-nj; to se pa vidi le vsacih 15 lét, kadar je namreč obroč práv po čez naši zemlji obrnjen. Razun obroča ima še Satúrn 7 lastnih lun, ki se v svojih lastnih daljávah brez motanja okoli njega sučejo, in večkrat mraknejo.

XI. Slavni Heršel I. je v veliko začudenje in razveseljenje vsih zvezdogledov 13. sušca 1781 Urana, lep planét, našel; ta je 380 milijonov milj od sonca, dokončá svoj tek okoli njega v 84 létih, in je blizo 88krat večí od zemlje. De se okoli svoje podvosi suče, vsi resnično vérjejo, pa vender še dopričano ni. Uran ima tudi 6 lastnih lun, ki se okoli njega v svojih lastnih okrogih in odločenih časih vertijo.

XII. Francoski zvezdogled Leverier, je lani prvi nov planét zagledal, ki so mu Neptún rekli.

XIII. V letašnjih Novicah smo brali, de je gosp. Henke drug nov planét našel, in mu imé Astréja dal. Ako sta to res dva nova planéta, še veliko dlé od sonca ko Uran, ki je 380 milijonov milj proč od njega, bodo učeni še le v več létih, nju daljave, ték in natoro, pa zmiram z večí težavo spoznali. Júpitar je v priméri od nju — domá.

(Dalje sledí.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Iz tega, kar smo do zdej od ljubezni do bližnjiga rekli, se tudi lahko razumi, zakaj Jezus, kadar od poslednje sodbe govórí, zaterduje, de bo ljudí le po delih ljubezni do bližnjiga sodil, rekoč: Mat. 25, 35-36. Jest sim bil lačen, in ste mi dali jesti; sim bil žejin i. t. d. Če je namreč ljubezin do bližnjiga, kakor smo zdej vidili, edino gotovo znamnje praviga Kristusoviga učenca, in spolnjenje cele postave: je óčitno, de je le tisti v resnici kreposten, kateri je zapoved ljubezni do bližnjiga spolnil, vsak drugi pa nekreposten ali hudoben. Po tem takim je dopernašanje ali opušenje del ljubezni do bližnjiga popolnoma zadostni vzrok ali podbudik k sklenitvi sodbe, ali je kdo večniga obdarila ali pogubljenja vreden. — Tode to bi se utegnilo morebiti še komu čudno zdeti, de Jezus per naznanovanji podbudkov ali nagibov sodbe le od del dobrotnosti ali milosti govórí, od del pravice pa, ktere so h ljubezni ravno tokó in še bolj potrebne, clo nič ne spomni. — Pa tudi to bomo lahko zapopadli, če pomislimo, de dela pravice same na sebi še niso gotovo spričevanje ljubezni; nasproti pa, de dela milosti ali dobrotnosti do bližnjiga vselej tudi dela pravice seboj združene imajo. Dela pravice namreč, to je tiste, ktere so tudi po deržavnih zakonih zapovedane, in zatorej tudi od deželske oblasti persiljene biti zamorejo, same na sebi

še niso gotovo znamnje ljubezni zató, kér jih človek lahko tudi iz drugih nagibov, kakor iz ljubezni do bližnjiga spolnovati zamore. Taki nagibi so, postavim, de bi sojo časno srečo uterdil; ali de bi sojiga poštenja in častí per ljudéh ne zgubil; ali de bi se mnogim neperjetnostim in pertožbam odtegnil, ktere so s prelomljenjem pravice navadno sklenjene; ali pa tudi, kér zavoljo soje obilnosti nič posebne sile ali skušnjave nima, zakone pravice prelomiti; ali pa (kar je nar nižji in nar navadniši vzrok) de bi od deželske gosposke persiljen ali clo kaznovan ne bil. Ti in enaki nagibi znajo, kakor skušnja kaže, zadosti močni biti, človeka stanovitno per pravici proti drugim obderžati, če tudi nič ljubezni do bližnjiga ali nič kreposti nima. Torej dela pravice same na sebi še niso gotovo znamnje ljubezni do bližnjiga. — Drugači pak je sploh z deli milosti ali dobrotnosti, ktere se bližnjimu skazujejo. Res je sicer, de se tudi dela dobrotnosti včasih lahko iz drugih nagibov, kakor iz ljubezni do bližnjiga dopernašajo, postavim: iz zgol počutne ljubezni, zlasti proti rojcam in prijatlam, ali zavolj nedležnosti teh, kateri prosijo, ali zavolj hvale in veljave pri ljudéh, ali iz samopridnosti in upanja nasprotnih pomoči i. t. d.; tode ti nagibi so vsi taki, de le nekterikrat in proti nekterim k dobrotnosti obudajo, ne pa k vsolni dobrotnosti ali k dobrotnosti do bližnjiga, pod katerim imenam je, kakor véste, vsak človek zapopaden. Kdor je pa bližnjimu ali vsacimu človeku pripravljen dobrotnost skazovati, kjer po tem takim tolikrat nič dobička upati ne more: tak mora gotovo vsakimu dobro hoteti, ali ljubezin do bližnjiga imeti. Po tem takim so le dela dobrotnosti bližnjimu skazovane gotovo znamnje ljubezni do njega. — Kjer je pa resnična ljubezin do bližnjiga, tam je drugič vselej tudi pravica z njo združena. Zakaj kdor bližnjiga tokó ljubi, de mu dela dobrotnosti skazuje, h katerim ga nihče prisiliti ne more: tak mu tolikanj skerbnejši vse tisto storí, kar pravica in poštenost od njega tirja, in kar je ne le sploh za srečo bližnjiga veliko potrebníši, ampak h čemur bi tudi od deželske gosposke persiljen biti zamogel. Iz tega se tedej vidi, de dobrotnost do bližnjiga vselej tudi pravico do njega v sebi zapopade, in de le dobrotnost je gotovo znamnje ljubezni do njega, ne pa pravica; desiravno brez pravice ljubezni nikoli biti nemore. In to je vzrok, zakaj Jezus le po delih dobrotnosti do bližnjiga sodbo sklène, od del pravice pa nič posebej ne spomni. De pa z deli dobrotnosti, po katerih bo sodil, ne počutno ali samopridno, ampak vsolno dobrotnost, ali dobrotnost do bližnjiga zastopi, je iz tega óčitno, kér vsake sorte ljudí: uboge, ptuje, bolnike, jetnike in skorej vse telesne dela milosti našteje, ktere vse in proti vsakimu le vsolna ne pa samopridna ljubezin skazovati zamore. — Zadnjič bi utegnili še kdo vprašati, zakaj sodnik le od telesnih del milosti govórí, nič pa od duhovnih, ktere so same na sebi še imenitniši, kakor telesne. Tudi od tega se zamore lahko vzrok odkazati. Zakaj prvič je že dosti, de je le toliko del milosti do mnogih ljudí naznanjenih, de se iz njih ne kaka stranska ali samopridna, ampak vsolna dobrotnost do bližnjiga razvidi; drugič — de nič ne opomnim, de so duhovne dela milosti, kar njih dolžnost zadene, veliko bolj zgovoram podveržene, kakor telesne — je vsakimu óčitno, de so telesne sploh težavniši, in večí zatajevanja samiga sebe potrebne, kakor duhovne; in de od tega, kateri je telesne zvestó dopernašal, ni dvomiti, de bi ne bil tudi duhovnih po dolžnosti spolnil. Če tedej besede Jezusove od poslednje sodbe v kratko povzamemo, se vidi de nočejo nič družiga rêči, kakor: Kdor je bližnjimu vse tudi nar težavniši dela milosti skazoval, ta je pokazal, de bližnjiga gotovo ljubi; de

je potem takim celo mojo postavo spolnil, in kakor pravi moj učenec, večniga obdarila vreden, vsak drugi pa nevreden. — Tukej so eno rošno prejenjali, in potem od ene druge poglobitne strani ljubezni, namreč od nje osrečenja govoriti začeli.

(Dalje sledi.)

Pogled v gornje kraje.

De bi spoštovani čitatelji in čitateljke *), kraje, ktere jim pokazati hočem, nad seboj vidili, naj se v duhu podajo eno uro pod Videm na pohlevno izvišeni griček, pred katerim celo Brežsko-Kerško polje v svoji rajski lepoti razgernjeno leži. Od tega griča vzevši za nekoliko dni slovó, se krenem 1. dan velikiga travna za Savo in Savinjo skoz Celje na Koroško v Šent-Andre.

Potovanje za Savo, od Vidma začevši skoz Reichenberg, Sevnico (Lichtenwald) in Loko do zidaniga mosta (Steinbrück), in od tod za Savinjo do Celja, se nikakor med prijetno šteti nemore; nekaj zavolj vozke rupaste ceste, nekaj pa, ker je dolgočasno se na tesnim, med samimi gorami, zmiram tik vode celih deset ur voziti.

Videm je vas 2 uri nad Brežcami (Rann), Kerškemu mestu nasproti na levim bregu Save. V ti vasi je farna cerkva in sedež nar doljniga tehantijstva v Štajarski deželi. Kolikor Sava štajarske zemlje v Treboljski fari (Trifail) začevši do hrovatske meje, 6 milj na dolgo, père in liže, ni nobeniga kraja za njo, kateri bi za štajarsko trgovino s Krajnci imenitniši bil, ko Videm. Kar se vina na Savski strani od Bizela do Reichenberga v Šent-Lovrenški, Pišeški, Sromeljski, Artiški, Zdolski, Videmški in Reichenberški fari pridela, ga do maliga Krajnci pokupijo, na Vidmu v ladje nabašejo, in v gornje kraje po Savi splavljajo. Med vsimi vini iz imenovanih far je bizelsko v Šent-Lovrenški fari nar boljši; pa po Krajskim vse te vina za bizelsino točijo in pijejo. Ako bi brodniki na ladjah, kar iz barigelj skrivaj vina poserkajo, s vodó ne nadomestovali, in ako bi Krajnci na kervavo farbo v vinu toliko pregnani ne bili: bi se lahko terdilo, de oni nar pravičniši vina, ki so čisto same na sebi, pijejo. Ker pa nar bolji bele vina zamečujejo, rekoč: de so s vodó smešane: so vinoredniki, ako zadosti črniga grozdja nimajo, vselej prisiljeni, svoje bele vina Krajncam s prežuljko, s habtovnimi jagodami (Attichbeeren), s borovnicami i. t. d. začinjati.

Od Vidma do Reichenberga, majhniga teržica, se lahko v eni uri, od tod do terga Sevnice v dveh, in od Sevnice do zidaniga mosta v treh urah pripelje. Pred nekolikimi desetletji je bilo potovanje **) od Sevnice do zidaniga mosta bolj tegotno, ko zdaj. Moralo se je namreč celo pot po krajski strani potovati, in po takim 2krat čez Savo prepeljati. Od léta (ako sim práv podučen) 1823 je pa cesta skoz po štajarski strani napravljena.

Govorijo pri nas, de bojo ob kratkim od zidaniga mosta v Zagreb pošno cesto delati začeli. Krajncam in Štajarcam ta cesta močno v glavi tiči. Vsaki jo po svoji strani želi. Kolikor sim potovaje za Savo sveta viditi mogel, po katerim bi se cesta laglje speljati dala: se mi vidi, de jo bojo Krajnci na svojo stran potegnili. Ako bi pa utegnili po štajarski strani speljana biti, se pri Loki eno uro pod zidanim mostam, ker veliki pla-

*) Pri nas rabimo besede: bravci in bravka za imenovanje ovc.

**) To je za vozne popotnike.

Pisatelj.

zovi, skorej za četert ure na dolgo, léto in dan cesto nadlegujejo, in doli v Savo tišijo, popravljanja nikdar zmanjkalo ne bo.

(Dalje sledi.)

Poslavljenje.

Presvitli Cesar so po viksim sklepu od 26. rožniga cveta tega leta našiga častitiga rojaka in dozdanjiga c. k. učenika véroznanstva in odgojiteljstva v Gorici, gospoda dohtarja Antona Füstera, za c. k. učenika véroznanstva in odgojiteljstva na Dunaji izvolili.

Urno, kaj noviga?

(200 knietov) iz Toporic v Cipskim komitatu na Ogerskim je zavoljo revšine zapustilo svoj dom in kmetijstvo, in se preselilo v Banat. Med temi 200 kmeti je le malokdo kupca za svoje zapušeno posestvo našel — večidel vsi so takó šli.

Oznanilo

kmetijski družbi na ogled poslaniga krajskiga sadja.

(Dalje.)

3. Gospod Kramer, tehant v Stari Loki, so poslali od sv. Tomaža iz gorá prejetih belic (kleine runde Waldkirsche) in pa černic (schwarzes Taubenherz).

4. Od gospoda Ferd. Šmidta iz Šiške smo dobili: ruménk (gelbe Herzkirsche) in pa velicih Ipavskih višinj (grosse Wipbacher Weichsel), ktere smo za posebno plême spoznali.

5. Žlahtna gospá Vestova je poslala iz Šent-Petra začernelih hrustavk (dunkelrothe Knorpelkirsche).

6. Na vertu kmetijske družbe na Poljanah se dobijo: zgodnje kraljeve amaréle ali — kakor jim kmetje pravijo — mamérle (frühe königliche Amarelle); zgodnje amaréle (frühzeitige Amarelle); male zgodnje amaréle (kleine frühe Amarelle), ki so posebno žlahno plême sladkiga, prijetno kisljatiga okusa; in pa velike spanjske višnje (grosse spanische Weichsel). Sadjorejci! če hočete nar žlahnejših višinj imeti, ki so velike, lepe in dobre, de ni boljših, pridite na spomlad po cepiče in hvalo nam boste vedli. Te višnje, ki so jih ranjki profesor, žlahtni gosp. Vest, skerbni oče družbniga verta, tù sém zasadili, in ki so še le okoli sv. Jakoba popolnoma zréle, so pod številko 106 na družbinim vertu zaznamovane; le poprašajte za višnje pod številko 106, in gosp. Dr. Struppi vam bojo radi cepičev dali. — Tudi zgorej imenovano malo zgodnjo amarélo pod številko 174 vam priporočimo.

(Dalje sledi.)

Odborstvo sadne razstave na sv. Aleša dan.

Današnjemu listu je perdjan šestnajsti del kemije.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajuju	
	17. Maliga serpana.		12. Maliga serpana.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	—	—	3	8
1 » » banaške...	3	3	3	15
1 » Turšice.....	2	—	1	58
1 » Soršice.....	—	—	2	40
1 » Réži.....	2	15	2	28
1 » Ječmena.....	1	41	—	—
1 » Prosa.....	1	51	1	56
1 » Ajde.....	2	1	1	42
1 » Ovsa.....	1	6	1	8

ves pada ali če drevó le nekoliko potreseš, in de so peške černe. Na to, de bi vsako sadje moglo mehko biti, ne smeš čakati, zakaj veliko tepk in lesnik je, ki so zrele, akoravno so še terde, ko jih z dreves vzameš.

Zavoljo mnogoverstne zrelosti sadja se ne sme tedej móšt vés na enkrat prešati in vino delati, ampak poredama, kakor je eno in drugo sadje zrelo; iz bolj zgódnjiga popred, iz pózniga pa kasneje.

S tem pa nočemo rěci, de bi se moglo za móšt zmirej le enakošno sadje jemati, marveč svetjemo mnogoverstne plemena skupej mešati, de so lé zrele. Pravna in umna mešanica različnih plemén da vinu veliko boljši okus, kakor če ga le iz eniga sadniga plemena narejaš. Takó postavimo so nekteri zreli lesnikovci bolj sladki, nekteri bolj kisljati, nekteri grenkljasti: taki skupej zmešani dajo práv dober móšt.

Le pusto, terdomečno in nežlahtno sadje da dobro vino, kakor so tepke, černevke, in ne-ktare drobnice, lesnikovci, piškurji, milorožice in več taci. Bolj ko je sadje žlahtno in vodeno, slabji je vino iz njega, in menj časa se da ohraniti.

Sadje za vino ne sme pomlajeno ali kaj zmehčano biti, temuč terdo, z drevja zrelo otreseno; torej pèrhkih in mehkih plemén ne pušaj predolgo na drevesu.

Natreseno ali nabrano sadje se po različnosti plemena ali berž zmečká in spreša, ali se pusti nekoliko časa na kupih ležati. Póžno, terdo in kislo sadje pusti nekoliko obležati, de se enmalo omeči in njegov sok bolj dozori. Je tako sadje nekoliko orumenélo in je le toliko mehljato postalo, de če ga s perstam rahlo stisneš, se na lupini vtisk pozná, berž ga daj prešati. Nikdar pa nagnjitiga ali gnjiliga sadja ne prešaj za vino, ampak zbéri ga, de boš jesih iz njega naredil.

Vse bolj zgodno, zrelo in pèrhko sadje pa berž daj prešati.

(Dalje sledí.)

Kakó pohištva v mestih in po kmetih ognja varovati.

(Dalje.)

Po kmetih bi se dala še lože kakor po mestih vsaka hiša na tanjko ogledati, ali je ognja varna in z vsim potrebnim orodjem preskerbljena ali ne, in posebno potrebno bi bilo tako ogledovanje o pustu, ob velicijh praznikih, ob žegnanjih in takrat, kadar se žitni pridelki na pôde spravljajo in mlatijo, — tode kdo bo ogleda? Domač človek ima žlahto, znance in prijatle, se tedej zámere in sovražtva bojí, in bo raji molčal, kakor nemarniga soseda ali prijatla zatožil. Z domačimi ogledi bi se ne dalo tedej nič opraviti; tako čuvarsto bi moglo v rokah gruntne ali cesarske gosposke biti. Dokler pa dimnikov ni po vsih hišah, in strehe niso z opékami (cégli) krite, bo po kmetih zmirej velika nevarnost ognja. Tudi gasivnih brizgelj povsod manjka in cela vas je dostikrat že do konca pogorela, preden od daljniga kraja s kako brizgljo na pomoč prihité. Strah in grôza nas obíde, če vse to pomislimo! Opéčnice ali cégelnice bi se dale po deželi, kjer je zemlja zató, práv lahko napraviti, če bi soseska za sosesko vkupej stopila in si opečnico napravila. Iz takih srenjskih opečnic bi se dala opeka dober kup dobivati in bi je tudi treba ne bilo od deleč voziti. Če pa cela soseska nima taciga človeka, ki bi cégelnico in izdelovanje céгла prevzel, naj jo s to pogodbo v najem (štant) da, de je najemnik zavezan, domačim ljudém opéko bolj po ceni dajati. Veliko

bolji kup bi se po taki napravi strehe krile, in nikdar bi se ne bilo treba bati, de bi cena céгла ob času velike potrebe poskočila, in de bi se mogel vohernikam takrat cégel nezmerno drago plačevati, kakor se je to lani v Zagrebu godílo, ko je grozin vihar toliko streh pokončal.

(Dalje sledí.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

B. Kakor je ljubezen do bližnjiga — so djali — po eni strani pogoja in mati vsih čednost, tokó je po drugi tudi vérnica in porodnica vse večne in tudi narveči časne sreče med ljudmi. In to je druga narimenitniši stran ljubezni do bližnjiga, ktere duhovni učenik tudi ne bo opušal sojim učencam per vsaki priliki pred oči staviti in skazovati. — Le iz ljubezni in po ljubezni pride narveči lastna, ptuja in občinska sreča. To sprevidimo že lahko iz nje nature, če je le nekoliko premisliti hočemo.

a) Iz ljubezni izvira prvič narobilniši lastna sreča človeka. Ljubezen namreč kakor sebi, tokó tudi vsim drugim le dobro hoče; tedej je prosta vsiga hudiga poželjenja in djanja: in zatorej ostane tudi prosta vsih nesrečnih nasledov, kteri navadno iz hudiga poželjenja in djanja izhajajo. De nam bo ta resnica bolj razvidna, jo hočemo v nekterih izgledih posebej premisliti.

Ljubezen je — de tiste strasti, po kteri se je prvi greh rodil, nar pred opomnim — prosta vsiga neizmerniga poželjenja časti ali prevzetnosti in zatorej ostane tudi prosta toliko zlegov in grenkost, ktere so navadno s prevzetnostjo sklenjene. Pomislimo le nemalo, kakošen nepokoj dela prevzetnimu njegova vedna žeja časti in prednosti; kokó ga muči z vednimi skerbmi, de bi se povzdignil čez druge, in té, kteri mu nasproti stojé, ponižal! Koliko nevolje in jeze, koliko grenkosti in zamér mu ona napravlja, kér se jih zmirej dosti najde, kteri mu čast odrečejo, ali saj take, ki je poželi, ne skažejo! Kokó mu vedno dela megló pred očmi, de sojih slabih lastnost in napák ne vidi in ne poboljša, in potem takim tudi pri ljudéh zmirej v slabim slovesu ostane in se zavoljo tega teško ali morebiti nikoli k veči sreči povzdigniti nemore. Kokó ga ona neprenehama slepi in prekanuje, de v sojih majhnih sprednostih visoke popolnosti vidi, drugih velike čednosti pa za priproste in vsakdanje prikazni ima! in kokó ga závolj tega tolikrat k zasmehljivimu bahanju in povzdigovanju samiga sebe, tolikrat k nespodobnim sojoglavnim prepiram in pravdam, tolikrat k zaničevanju in opravljanju drugih ali clo k očitnimu taptanju njih pravic zapelje, in ga po tem takim vsim zoperniga in odljudniga, od nasprotnikov pa, kterim ljubezni manjka, clo čerteniga in sovraženiga storí; kterimu potem enako z enakim povračajo, in jame, ki jih je drugim kopal, z njegovimi lastnimi padci polnijo; tokó, de se pred ali pozneje, v veči ali manji stopnji vselej gotovo zgodi, kar pregovor pravi, de *prevzetnost gré pred padam*. O srečna ljubezen, ktera nas z zatero te gerde strasti od toliko nje žalostnih nasledov reši!

Enako žalostne in nesrečne nastope ima lakomnost in skopost. Koliko truda in nepokoja, koliko skerbí in strahú napravlja človeku ta huda strast! Kakošne vroče misli mu vedno dela, de bi soje premoženje pomnožil, ali škode obvarval, in kakošno grenkost in žalost, če je le kako majhno pomanjšanje terpeti mogel! Kokó ga storí terdiga in neusmiljeniga proti sebi samimu, kér ga neprenehama žéne in sili, tudi na soj potrebni pokoj pozabiti, de bi le kej maliga k sojimu zakladu priložil, ali clo pomanjkanje in lakoto terpeti,

de bi sojiga premoženja ne pomanjšal! Kokó ga stori malo ljubljéniga ali clo čerteniga od teh sojih, kterim tudi nar manjši nedolžniga veselja ali morebiti tudi spodobniga živeža in oblačila ne privoši! V kakošen hud sloves in stud ga pripravi pri vsih drugih, kteri z njim kej opraviti imajo: s kterim se vedno ruje in poganja, in velikrat zavolj nar manjši dobička ali nar manjši škode clo tožbe in pravde počenja! — In kér vsaka strast pri človeku, če je z vso močjó ne zatira, zmirej rase in mogočniši prihaja: tokó tudi lakomnost, kader je enkrat v strast dozorela, zmirej rase in višej poganja, in kmalo tokó deleč prirase, de ne pozná ne mére ne mejnikov, in de ne le na vso spodobnost in usmiljenje pozabi, ampak tudi očitnih pravic ne spoštuje, in po krivih potih dobička iše: z lažmí, zvijačami, goljufijo, zatiranjem nevednih in sirot, s skrivnim kupčevanjem in priderževanjem, z jemanjem prepovedanih obrest, ali clo s krivičnimi pravdami in krivimi prisegami: in tokó človeka ne le ob vès notranji pokoj, ampak tudi, če njegove krivice na dan pridejo, v očitne kazni in z njimi ob poštenje in premoženje in vso njegovo vunanjó in notranjo srečo pripravi! Práv resničen je tedej pregovor, de *lakomnost je korenina vsih pregreh*, in ravno tokó tudi drugi, kteri pravi, de *lakomnik je sovražnik vsih, nar bolj pa samiga sebe*. — Per tem ima lakomnost še to posebno nevarnost, de se od konca v podobo čednosti zavija, in človeka zapelje, de sojo lakomnost le za večí pridnost, in sojo skopost le za pametno šparovnost derži. Zatorej mora vsak, kteri hoče ti strasti oditi, pazin biti, kaj drugi od njega mislijo; in če najde, de ga sploh za skopiga imajo, ali če mu tudi le nekteri skopost očita jo, ne mervice dvomiti, ampak hitro sekiro nastaviti, de pozneje morebiti ne pride zdravilo prepozno. —

Ravno tokó je ljubezin — de še nekterih izgledov opomnim — prosta vsiga nečistiga poželjenja in djanja ali strasti nečistosti. Zakaj ona spozná, kokó hudobno je, naméne stvarnika in zapovedi vére in države zaničevati, in visoko človeško natoro ob nje nar večí vrednost in lepoto pripraviti. Zatorej pa ona ostane tudi prosta vsih tistih pogubljivih nasledov, kteri se tokó množno iz nje izhajajo. Oh, kokó zlo se goljufajo vsi nečisti, kér sladnosti v strupu in med ternjem išejo! Kokó tiransko jih žéne in terpinči njih nečista žeja, in jim noč in dan pokoja ne da! Kokó ji vse kar imajo in premorejo: sojo vest in soj pokoj, sojo čast in poštenje in premoženje, ja tudi soje zdravje in nazadnje clo sojo véro v dar prinesejo! — Tode ob kratkim so pretekle leta njih sladnosti, in potem — jih vidimo hoditi ali laziti, koker osebe, kterim je znamnje njih djanja z debelimi čerkami na obličji zapisano; koker osebe, pri kterih je notranja zadovoljnost bežala; ali pa očitna nesramnost nastopila; koker osebe, pri kterih se je nekdanje premoženje grozno pomanjšalo, ali pa tudi do čistiga spraznilo; koker osebe, kterih leta so ob kratkim minule, in kterih sreča je zginila, kakor kamen, kteri se v morje verže! — Spominja vredno je, kar sv. pismo od poslednjiga takih ljudí pravi. Glej Sir. 9, 10.

(Dalje sledi.)

Pogled v gornje kraje.

(Dalje.)

Dospevši v Celje, se mi po sreči priméri, de sim v Bežigradu, pol ure pod Celjem na izhodni strani, mogel odsesti in prenočiti. Od več krajev sim se že po Savinski dolini razgledoval, pa od nobeniga se mi ni lepši prikazala, ko na bežigraških prozorih (Balkon). Pa tudi prihodnjiku iz gornjih zapadnih strani se ta gradič od deleč prikupljuje s svojima dvema košatima smere-

kama, med kterima se kakor vjeta devica med velikan-skimi stražani po Celjskih lokah ozira. Škoda, de iz Celja do tod ni pot bolj obravnana: Bežigrad bi bil tedaj nar lepši veselíše za Celjane poleti. Ta gradič je svoje imé, kakor Kalchberg pripoveduje, o prilóžnosti dobíl, ko je mladi Celjski grof Vilhelm, v neko neprilíčno okolinost zapleten, iz tega gradiča v gornji Celjski grad bežati mogel. Celjani ga imenujejo Vešigrad. Ako bi to pravo njegovo imé bilo, bi ta gradič v nemškem jeziku pomenil: Hexenburg, kér veša pri Slovencih sicer nočniga metulja, večidel pa to poméni, kar beseda: copernica. Pa v tem se na Celjane ni zanašati, kér po krivi navadi „b“ v začetku slovenskih mestnih in osebnih imén (Local- und Personennamen) radi za „v“ izgovarjajo, za priliko: Brezje, Bukovje, Brinjar, Bradač i. t. d. zgovarjajo: Vrezje, Vukovje, Vrinjar, Vradač. Nasproti pa v nemških besedah početno „w“ sploh za „b“ zgovarjajo, za priliko namesto: Wein, Wasser, Wind, Wolf, pravijo: Bein, Basser, Bind, Bolf. *) Bodi si pa Bežigrad, Vešigrad ali Višigrad pravo imé mojiga prenočiša: tajiti se ne da, de na práv prijetnim mestu stojí, in de je njega sedanji posestnik vse hvale vreden, kér si prizadeva ga večerstiti, popraviti in zlepšati, kakor se mu spodobi; — poprejšnji posestniki so ga skorej čisto zapustili bili.

Molcé od tega, kakó Celjanam zdaj denarji evetjo: hočem samo opomniti, de se je v Celji po velikim trudu tamošnih gospodov duhovnov majhna slovenska knjižnica napravila, in de so učenci nemških šol na slovenske bukvice, kakor čbele na lipovo cvetje. Učenci latinskih šol ne kažejo toliko veselja do slovenšine, ako so ravno bliže času, v kterim bo njih služba popolniga znanja slovenskiga jezika od njih terjala. — Eden učnikov uči tú dobrovoljno talijanski jezik; slovenskiga jezika se pa nihče usmiliti neče, de bi ga pravilno učil! — Je tedej še zmiram zapušeno sirotce, ki ga le na kmete tišijo, kakor zapuščene najdenike (Findling). — Kér sim ravno na struno slovenskiga jezika dregnul, se nemorem zderžati opomniti: de je po Celjskim krogu veliko prijatlov slovenšine razun šolskih učnikov na kmetih, ki se ji do maliga vpirajo. **)

(Dalje sledi.)

Dopis iz Pične v Istrii.

De ne bom, kakor marsikter svojih domorodcov, vedno le pri gosposki oblubi ostal, vam hočem, dragi prijatel! danes za Novice, iz naše dežele kaj maliga pisati, ktera je Krajncam skorej takó malo znana, kakor ptujcam naša Krajnska dežela. Le poslušajte me!

Kanóbe (kleti) imamo lanjskiga dobriga vina še polne. Rad bi ga saj tistim krajnskimi tovarnikom, kteri so navajeni le po Dolenske vina hoditi, majolčico za pokušnjo natočil, de bi zvedli, kakošno kaplico tukaj pride-ljujemo, in gotovo bi po tem marsikter Gorenc svoje konjiče vpregel in v Istro bi jo po dobro vino privozil. Plačal bi ga spud (52 bokalov) po 4 gold. in sicer takó dobriga, de ga težko v Ljubljani taciga spod 24 kraje. točiti zamorejo; zdej bi se pa tudi še po boljše ceni kupiti dalo, zató kér terta letas práv verlo kaže; obljubim, če takó ostane, ga bomo zopet iz polnih barigelj točili. — Žita nam práv lepo kažejo; rež je bila tudi pri nas sèmtertje redka, tode kar ni slama nanesla, bo pa gotovo klasje nadomestilo; pšenica, pri nas le golíco sejejo, stojí kot morjé lepa in plenjata, snopa

*) Taka je večidel tudi s krajnskimi Nemci.

Vredništvo.

**) De je med njimi nekoliko hvale vrednih domorodcov, so se mnogi po kmetijskih Novicah že prepričali.

Pisatelj.

sadjem postrégl, naj ga takó zakuha, kakor mu bom tukaj povédal. Práv zakuhanó sadje (Dunst-obst) je majhno slabeji cene kot srovo. Zakuhati se dajo: česnje, višnje, marélice, breskve, mirabêle, česplje, hruške i. t. d.

Za zakuhanje zbêri popolnoma zréliga pa vender še ne uležaniga sadja. Za to rabo naménjeno sadje ne smé nobene rane iméti. Prezrélo, mehko, obtolčeno, od kakošne živali načeto ali kakor si bodi ožokano sadje ni za rabo. Če pride vmés tudi le ena sama taka česnja ali hruška i. t. d., se bo koj vse spridilo. — Zdaj vzemi stêklo ali glaž, ki toliko derží, kolikor sadja si upaš v tréh dnéh porabiti. Stêklo mora iméti takó veliko gerlo, de se sadje lahko v njega déva, in iz njega jemlje. Stêklo moraš čisto pomiti, obrisati in práv práv do dobriga posušiti. Mokro stêklo sadje skazi. Potem deni v dno stêkla stolčeniga cukra dva persta debélo. Na cukér naloži eno versto sadja, kteriga spet nemalo s cukram potrésí, in tako delaj, dokler stêkla toliko ne napolniš, de ga samo za en mali perst manjka. Marélice, česplje, breskve in hruške se morajo olupiti, po srédi prerézati in peške in košice proč vréci, préden se v stêklo vlagajo. Napolnjeno stêklo zavézi nar préd s kako terdno cunjó, poverh pa še s svinjskim, kravjim ali kakim drugim mehurjem. Zavézati ga moraš takó terdo, de clo nič zraka (ljufta) v njega nemore, sicer se sadje koj spridi. Terdno zavezano stêklo ovij okrog in okrog s slamo, de ne póci. Samo mehur ne sme biti s slamo ovit. Potém ga postavi v lonec, in tega tolikanj z merzlo vodo zalij, de bo stêklu do vratú peršla. Čez vrat mu pa ne smé stati. Zdaj perstavi lonec k ognju, in kuhaj, dokler voda ne zavrè. Kadar je že voda zavrèla, se pustí še kakošnih 5 ali 8 minut, de se kuha, potém pa se vzame lonec od ognja, in sadje je zakuhanó.

Kdor bi pa hotel več stêkel naenkrat zakuhovati, naj jih ravno takó s slamo ovije v kotel postavi, in kuha, kakor je bilo rečeno.

Zakuhanó sadje se shrani v kakošno suho shrambo, in takó ostane léto in dan dobro. Jé se namésti solate ali merzlo ali pa pogréto, kakor se komu bolj perléze. Posebno dobro je tako sadje tudi za bolnike ali take, ki so bolezin prestali. Nekteri ga tudi v zulico dévajo. Zadnjič tudi še moraš véditi, de načeto stêklo moraš v tréh dnéh porabiti, sicer bi se ga plesnoba lotila, in sadje bi ne bilo več za rabo.

Kakó pohištva v mestih in po kmetih ognja varovati.

(Dalje.)

Kleti in vse shrambe, kamor se žito ali mnoge druge kaj več vredne reči spravljajo, naj bojo obokane (velbane); vrata naj imajo kamnitne bangarje (Thorstock), in če si ne moreš železnih vrat napraviti, naj bojo lesene saj s plêham okovane.

Stopnice (štenge) naj bojo iz kamna ali iz cegla izdelane in obokane. Nikdar bi se ne smele v novi hiši lesene stopnice narejati, ki nevarnost ognja povikšajo, in kadar začnó goréti, branijo, de človek iz zgornje hiše ne more ognjeni sili uiti. Kér se pa kamnitne stopnice pozimi zlo poté, ceglaste pa se kmalo zdersajo, bi bilo práv, ako bi se ceglaste stopnice na debelo z asfaltam *) namazale in asfalt z drobnim peskam posul;

*) Asfalt (Asphalt, Judenpech, Bergpech, Erdpech) je terda, črna, lahka zemeljna smôla, drevesni črni smôli práv zlo podobna, ima veliko oglja in tudi nekoliko zemelniga v sebi, in se da práv rada na žerjavei raztopiti, v

tak asfalt se okamení kot nar terji kamen, pa se vunder ne potí.

Hlev naj bo obokan, ali saj, kakor smo že priporočevali, stróp z ilovco zadelan; leseni hlevni strôpi niso nikoli veliko prida; radi gnijó od hlevne sopárice, pokvarijo senó nad strôpam spravljeno, in škodjejo po tem takim tudi nar boljšimu strešnemu ceglu. Silno nevarne so v hlevih tudi lesene stopnice ali lestvice (lojtre) in vse tiste lesene naprave, po kterih se senó iz nadstropja v hlev méče, kér po taci luknjah oginj izpod strešja lahko v hlev, ali iz hleva pod streho seže. Take naprave podpirajo le lenôbo pôslov in povikšajo nevarnost ognja.

V dimnike in kuhinsko zidovje se ne sme nikdar les vzdati.

(Dalje sledí.)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Premislimo k zadnjimu le še nekoliko žalostne naslede netreznosti ali pijanosti. Kokó studna in nagjusna je ta strast že sama na sebi, kér človeka clo pod živino poniža: zakaj živina ne jé in ne pije tolikanj, de bi moč in zavedo zgubila; le človek je to storiti in se tokó deleč pozabiti v stanu! — Kokó zaničljiviga se stori v pijanosti vsim, kteri so njegoviga vedénja priča! Kokó nerodno ali clo studno je njegovo kretenje; kokó nespodobno njegovo govorjenje, če vender še govoriti zamore; kakošne neumne ali nesramne besede ali kletve gredó iz njegovih ust! Kolikrat se primeri, de v pijanosti razglasi skrivnosti, na kterih je njemu ali drugim nar več ležeče; kolikrat zmudi ali pokvari nar imenitniši dela sojiga poklica, ali pa od drugih mu izročene; kolikrat se v pravde in prepíre ali clo v bôje in pretepe zaplete, ali v druge ostudne djanja pogrezne, kterih se potem celo soje življenje kesá! Kokó mora vpasti in poginiti vse zaupanje do taciga človeka per vsih, kteri njegovo strast poznajo! Kdo, kteri je pametin, bo takimu kako vážno opravilo izročil, ali mu kako skrivnost zaupal, ali ga v kakošno bolji in vredniši službo odbral! — Pa kokó nesrečin je tak človek še po mnogih drugih stranéh! Kokó tiransko ga muči in péče njegova vedna žeja v treznih urah, kteri je že sama na sebi tokó nepokojna in nadležna, de kratko slast, ki jo pri pitji vživa, deleč prevaga! S kakošno nevoljo in zamerzo in kokó vnemerno in poverhama tak človek v treznosti soje opravila opravlja, in komej dôbe čaka, de bi se jim spet odtegniti zamogel! Kokó žalostno pa de stoji z njegovim gospodarstvom in premoženjem, ni treba, de bi vam pravil; kér v vsakdanjih izgledih sami lahko vidite: kokó hitro so kleti in hrami taci gospodarjev spraznjeni; kokó kmalo so njih strehe stergane; hlevi jasni, in njih lastine prodane ali pa v zastavi, če jim kak dobroten varh še ob času rók nezaveže; in kokó kmalo vidimo take ljudi v starih in oguljenih oblačilih okrog laziti, brez de bi jih kdo pozdravil, ali pa tudi v merzlim vremenu clo v stergani suknji na sončne kraje postajat hoditi, de bi se ogreli, kér jih njih stari prijatelj nič več greti nemore! — Kakošna žalost mora tudi še take gospodarje obhajati, če

vodi pa ne. Iz perviga so jo našli plavajočo na rudečim in mertvim morji in mnogih družih morjih in jezerih južne Evrope in Azije, in nar več smo je dobivali iz Egipta in Judeje; v poslednjih časih pa kopljejo asfalt tudi v gorskih jamah na Francozkim, Rusovskim, Švedskim, Švajcarskim, Ceskim i. t. d. Na žerjavei raztopljena in z drobnim peskam namešana da práv terden tlak, ki vedno suh ostane in za tega voljo tudi za mostovže, gnojniša, véže, hleve i. t. d. dobro služi. Dobí se po vsih večih mestih na prodaj centpo 4 gold. in 10 krajc. srebra. Vredništvo.

kterikrat v treznih urah pomislijo, kokó nesrečni so tudi tí, kateri z njimi živeti morajo; kokó morebiti njih žene noč in dan jokajo, in sojo in sojih otrok nesrečo obžalujejo; kokó jih morebiti, kader pijani domú pridejo, neusmiljeno bojujejo in pretepajo; kake izglede de vidijo njih otroci; kokó je njih izreja zanemarjena; kokó njih premoženje zapravljeno; kokó vsa njih prihodnja sreča in preskerba vstavljena ali zadržana! — Če je že to velika hudobija, le eniga samiga človeka s sojim zadolženjem za celo življenje nesrečnega storiti, kakošna je še le ta: zavoljo nečimerne samogoltnosti srečo in pokoj cele družine za dolgo ali vso prihodnost lahko mišljeno podkopati! Oh, cela truma žalostnih nasledov je s to strastjo sklenjena! In vendar vam nekterih iz med njih še clo opomnil nisim in jih tudi opomniti nesmem, de čistih ušes ne razžalim. Le to samo še pristaviti moram, de so taki ljudje, če so v zakonu, dostikrat clo ubijavci, akoravno za njih ubijanje nobeden drug ne vé, kakor eden. Ni čuda torej, de sv. pismo (I. Kor. 6, 10.) pijance (to je take, kateri so navadi pijanosti vdani, zakaj ne takih, kateri se iz nevednosti ali nepaznosti kterikrat vpijanijo, ampak le tiste, kateri z dobrim spoznanjem ali iz navade pijančjejo, pijance imenujemo) med tiste grešnike šteje, *kteri božjiga kraljestva ne bodo posedli*. O prosim vas ljubi moji stariši, in zlasti vi gostini in vsi drugi, kateri zavoljo sojih opravil pogostniši priložnost k pijanosti imate: varujte sebe in soje otroke te ostudne živinske strasti, ktera zraven toliko hudih nasledov tudi še to posebno žalostno lastnost imá, de je nje poboljšanje tokó grozno težavno, in de se redko kateri najde, kateri, če se ji je enkrat vdal, bi tokó srečen bil, de bi se iz nje jeklenih verig iztergal.

(Dalje sledi.)

Pogled v gornje kraje.

(Dalje.)

Pod Vitanjem ste dve mali fužini, v katerih na železo delajo. Vitanjčani dobivajo svoj živež večidel iz desek in skodel (Dachschindel), ktere v doljne strani celjskiga kroga steržijo. V tem tergu se snide še druga cesta, ki iz Konjic sém gori derží. Dve uri nad Vitanjem na visokim Pohorji, (Pogorje, Bachern) je okolica Rakovica, v kateri je velika steklana (Glasfabrik), ktero bojo pa mogli, ako sim práv slišal, zavolj pomanjkanja derv v kratkim opustiti. Kdor je Pohorje pred dvajsetimi in več leti vidil, bi mislil, ako bi ga zdaj zagledal, de je drevna kuga na ti gori strašno razsajala, in vse gojzde pokončala. Stoletne jele, smereke in hoje so se silnimu severju krepko branile, dokler jih ni nezasitna lakomnost sedanjiga stoletja neusmiljeno poderla — pa si je sama germado napravila, na kateri se bo mogla v malo letih zavsím končati. Začeli so semtertje tudi po Pohorji drevno seme sejati; kér pak vetrovi in deževje do takih do goliga ostriženih gojzdnih postatih, na ktere je drevno seme vsejano, vso moč imajo: je slabo upanje, de bi se na Pohorji kedaj več poprejšnji gojzdi zaredili.

Skorej za eno uro zunaj Vitanja proti Slovenogradcu, se cesta na visoki Lošbreg (loš, a, o, arg, schlimm, schlecht) spénja, ktero so pa na vitanjski strani čez imenovan breg nekoliko preložili in voznikam vožnjo polehčali. Tudi na uni strani Lošbrega jo naravnavajo. Tako bojo Vitanjčani vso vožnjo iz gornjih krajev do Celja na se potegnili, dokler so poprej mnogi zavolj hudiga Lošbrega rajši skoz hudo luknjo (cesta od Valdeka do Volenja — Wölan) ako je ravno dalje, v Celje vozarili. Od Valdeka, kjer se vitanjska cesta s hudoluknjisko združí, se pride po nekoliko v breg nategnjeni

cesti do Šentlenarda pri Mislinji, na nar višji mesto, kar jih je na ti cesti v celjskim krogu, na slovenogradsko dolíno, ktera je tû nar vožji, pa se čedalje proti zapadu bolj razgrinja, in je pri Slovenogradcu nar širji in nar rodovitniši. Ta gorska dolína, ki je morebiti za 100 sežnjev višji, ko savinska dolína (Sannthal), visi proti zapadu, kar nje vodno potočje (Wasserabfall) kaže. Mislina, ki iz skrajne izhodnje strani iz Pohorja na to dolíno priteče, je nje nar večí potok. Nar posebniši lastnost tega potoka, ki se pod Dravburgam v Dravo zлива, je: de bi ga práv lahko Dravi odvzeli in ga v Savinjo, ki se v Savo zлива, napeljali. Vse delo, kar bi ga za tak odvod treba bilo, bi se dalo z 200 goldinarji opraviti. Kratko, in to plitko korito pod mislinsko fužino do Šentlenarda, morebiti 100 sežnjev na dolgo za imenovani potok skopati, bi bilo vse delo. Kér pa ta potok ni velik, bi z njim brodarstvo na Savinji in na Savi nič ne pridobilo, cela slovenogradska dolína bi pa po njegovim odvodu neizmerno veliko zgubila. V svojim sedanjim teku zasluži imenovani potok od mislinske fužine začevši do Drave 4 ure blizo na dolgo, veliko jezér goldinarjev na leto fužinarjam, mlinarjam in žagarjam.

V skrajnim izhodnjim kotu te dolíne kakih 15 minut od Šentlenarda ima žlahtni gosp. Bonazza na Mislini svoje fužine, v katerih se na velikim železo pripravlja. Kér nerazumim fužinarskiga déla, molčim od njega, ter poberem samo to v teh fužinah, kar se mi dosti razumljivo in dobro vidi. Imajo namreč tû fužinarski delavci svojo posebno lastno denárnico (Casse), v kateri je že neki do 40,000 rajnšev srebra. Ta denárnica je postala iz majhnih prineskov, ktere vsaki delavec od svojiga plačila na koncu vsakiga mesca v njo položiti mora. Iz obresti te velike glavnice se plačuje: 1) posebni fužinarski zdravnik; 2) ako kateri teh delavcov si več kruha služiti nemore, dobí, dokler je živ, za vsaki dan (ako sem práv zapomnil) 8 krajcarjev srebra; 3) ako oženjen delavec umerje, vleče tudi njegova žena in njegovi otroci (dokler še delati ne morejo) vsaki dan stanovitno plačilo iz imenovane denárnice. Ta naprava se meni práv koristna vidi. Kakó lahko bi se take denárnice tudi po deželi med kmeti vstanovile, za priliko, de bi vsaka fara svojo občinsko denárnico imela. Hasen takih občinskih farnih denárnice bi bil neizmerno velik in dobrotljiv za vse farmane. Slava mu, kateri bo prvi taki napravi na kmetih začetnik!

(Dalje sledi.)

Skopuh in siromak.

Kdor druge slabo uči,
Sam sebi škodo stori.

Ni davnej, kar mi je neki nemškar práv okroglo prigodba povedal, ki zasluži, de bi se v kamnitno tablico včertala, in vsakimu skopuhu na vratni podboj v večni spomin nabíla. —

„V tistim kraji, kjer sim tēržil“ — je perpovedoval — „neki siromak prebiva, kterimu je Bog ženo in kúp otrók, malo pa kruha in denarjev podélil. Letas, kakor že splóh svet vé, marsikterimu revežu pajki po trebuhu predejo, in ga posilijo iti si živeža iskat. Otroci so mu jokali, žena zdihuje, živeža nič, denarjev nič, živéti se mora, kaj je počéti! — Siromak misli in si glavo béli, kam bi se obernil. — Naposled mu v misel pride v svoji veliki jedinosti k nekimu bogatimu skopuhu tistiga kraja se podati, in ga za preložik prositi. Poprosi ga za mérník zmése, de bi sebe in družíno še ktere ure preživil. Skopuh pravi: imaš božjakov? Revež pravi: „nimam jih zde ne; ali prosim vas ôče! počakite me, de zaslužim, hočem gotovo plačati.“ Ali bogatín se ne da omajati: ne prošnje ne solzé ne ginejo kamnitniga serca. „Za denárje je per meni vsiga dovolj — pravi — brez

pripodobo — pravijo prvi zvezdi v ojesu veliciga ali maliga voza: *a*, drugi *b*, tretji *c*; sprednjimu kolesu na desni *d*, na levi *e*; zadnjimu kolesu na desni *f*, na levi *g* in takó dalje. Vse take podobe, njih iména in zvezd iména se vidijo nar bolj na zrisanim nebu. De bi si učeni še lože kaj od zvezd dopovedali, so tudi vse s prostimi očmi vidljive stavne zvezde v 6 redov ali klasov zverstili; v prvi red so jih spravili 15 na oči prve velikosti; med temi imajo nekatere še svoje posebne, lastne imena; takó pravijo na videz nar več in lepši stavni zvezdi proti jugu Síri; v drugi versti so zvezde nekoliko manji velikosti, v tretji še manji i. t. d. Nekteri učeni so tudi vse stavne zvezde, ki se dajo s prostimi očmi na nebu viditi, v knjigah popisali.

S prostimi očmi ne vidimo tavžentine stavnih zvezd od teh, kar jih je v neizmerljivi globokosti nebá. Kolkor bolj zvezdogledi svoje oči z goršim orodjem, z bolj dolzimi in popolniši teleškópi okrepčajo, ravno toliko več zvezd v bolj globokim nebu vidijo. Tuditake stavne zvezde, ki se le s teleškópi in nikakor drugači viditi ne zamorejo, so v 7 redov zverstili; takó so teleškópne zvezde tudi prve, druge, tretje velikosti i. t. d. S tacim orodjem vidijo nar več belo kot demante se blesketajočih zvezd; vidijo pa vendar tudi rumene, rudeče, teránaste, zelene, plave in sivkaste. Kjer vidimo na črnim nebu kako belo meglico, vidijo uni s svojim orodjem cele kupce ali trumice nepreštevilih, se kar lepo blesketajočih zvezdic. Take bele meglice se raztečejo pred tacim orodjem večkrat v dolgljate majhne rimske poti brezštevilih zvezdic, in kjer mi nič ne vidimo, ali tudi v sredi tacih trumic vidijo uni s svojim orodjem nove ne še v zvezdice raztečene meglice. Ni ga med vsimi zvezdoznanci, de bi se bil že preblaznil, le eno, kakoršno si koli bodi, cenitev od števila stavnih zvezd storiti, raji molcé, ko de bi jo zarobili ali prazno rekli. — —

Naše sonce, do kteriga je le 20 milijonov milj, je domá, je v naših krajih; stavne zvezde so pa kar deleč od njega, ali od nas; njih daljave presežejo vse zapopadke pozemeljskiga človeka, ne dajo se nikakor razumljivo dopovedati. Ako bi ti na ravnim polji pri lípi stoječ, četertin ure deleč, vasni zvonik pogledal, bi ga na nasprotni góri pri beli skali vidil; če bi pa šel 600 korakov deleč na stran k pílu — kapelici — bi ga ne vidil več pri beli skali, temuč pri velicim hrastu na nasprotni góri; bolj oddaljene reči postavijo naše oči vselej na konec. Po tacih razločkih bi zemljómér lahko do koraka ali čevlja prerajtal ali zvedil, koliko korakov ali čevljev de je od lípe ali píla do zvonika. Če vidimo luno nêcoj ob polnoči tikama pri kaki zvezdi, jo bodo vidili ob enacim času v Belimgradu, na Dunaji, v Milani i. t. d. na drugim kraji ali pri kaki drugi zvezdi nebá; po tem takim se da nje daljava od zemlje na tanjko zméríti; ravno takó, pa vendar z večí težavo daljava od sonca.

Če smo pa danes 20 milijonov milj deleč takraj sonca, bomo čez 6 mescov ravno za toliko deleč unikraj njega; v 6 mescih smo se tedej na nebu premaknili za 40 milijonov milj daljave, in vendar na enacim mestu, kjer danes vidimo stavne zvezde, jih bomo tudi čez 6 mescov v daljavi 40 milijonov milj vidili; za las se nam niso na nebu premaknile, de bi jih drugej vidili. Kakó deleč morajo tedej biti!

Ako bi krogla iz kanóna od nas do sonca v 26 létih priletéla, bi potrebovala po sklepih naj glasovitniših zvezdoznancov za tako pot od nas ali od našiga sonca do naj bližnje stavne zvezde čez 8 milijonov lét! — Svetloba pride od sonca do nas v 8 minutah; od nar bližnje stavne zvezde potrebuje pa do nas po 3 léta in pol, po 6 ali morde še po več lét, od naj daljnih te-

leškópni pa čez 611,000 lét. Do nar bližnjih stavnih zvezd bi bilo 16 do 20 bilijonov milj. Od dveh lét sém terdijo zvezdogledi, de so od 3 ali 4 nar bližnjih daljavo na 14 do 20 bilijonov milj zmerili. De stavne zvezde, ktere na kupih vidimo, so takó deleč saksebi, kakor je v eni priméri, od našiga sonca do nar bližji, je po tem takim lahko verjeti. Kakó veliko je nebó! — — Koliko večí je pa ta, ki ga je vstvaril! — —

(Dalje sledí.)

Šola v Smeledniku blízo Krajnja.

Kér se Novice za šolstvo toliko poganjajo in posebno rade oznanujejo, kar se v njih po kmetih veseliga in dobriga godí, naj povedó svojim bravcam in šolskim prijatlam tudi, kakó se je letas Smeledniška šola obnesla.

26. véliciga serpana je bilo po dokončanim šolskim letu očitno izpraševanje tukajšnih šolarjev in šolarce, kterih je pozimi 60, poleti pa okoli 33 v šolo hodílo. Vsi iz keršanskiga nauka, v branji v starim in novim pravopisu, in v rajtanji vprašani so se takó pridno obnašali, de po pravici zamoremo rêči, de Smeledniška šola je prva kmetiška cele Krajnske tehantije. Veselo je bilo viditi, kakó pazljivo je cela šola na postavljene prašanja poslušala, in kakó so, če se je kak šolarček v odgovoru le kolčikaj zmotil, vsi drugi hrepenéli, to pomoto popraviti. V keršanskim nauku, kteriga jim véjo gosp. kaplan Urbas posebno umljivo zlagati in z zgodbami iz sv. pisma prijetno razjasnovati, so se vsi práv lepó podučene skazali; ravno takó tudi v rajtanji. Nar bolj pa smo se čudili nad odgovoram 6 let stariga fantiča, Alojzja Drobniča, ki je iz pameti (iz glave) takó urno rajtal, de smo se eden družiga pogledovali. Kar nas je pa pri rajtanji še posebno veselílo, je bilo to, de je verli učenik Smeledniške šole gosp. Janez Lenarčič svoje učence vse v številstvu navadno zaznamovanje (terminologijo) v slovenskim jeziku naučil, in de nismo nič popačenih nemških besed ne v izpraševanji, pa tudi ne v odgovorih slišali, in takó je práv. — Práv gladko so brali šolarji in šolarce tudi nov pravopis; — „Kdor bo pa med vami tremi“ (so povzdignili poslednjič vélikí šolski prijatel, gosp. komisár Ambroš, besedo in so 2 deklici in eniga fantiča po imenu poklicali) „kdor bo med vami tremi bukvice od miloserčnosti do žival v novim pravopisu nar boljši bral, temu bom jez še podaril poverh lepe molitevske bukve.“ Zdej se je skušnja med temi tremi začéla — pa kaj? vsi so takó lepó brali, de jih je bilo veselje poslušati; častitljivi šolski ogleda, gosp. tehant Dagarin so potem razsodili, de naj deklica, ki se je nar boljši obnesla, darílo dobí.

Hvala, komur hvala gré! Učenik Smeledniške šole gosp. Janez Lenarčič, zasluži očitno hvalo; njegovo prijazno obnašanje z otroci, njegov trud in njegova vednost v šolskih rečéh zasluži, de bi se tudi njegov stan saj nekoliko poboljšal! Ali se ne da to od nobene strani storiti? Škoda, zares škoda bi bilo, ko bi šola taciga pridniga učenika zgubila! Gosp. komisár Ambroš, ki za Smeledniško šolo takó po očetovo skerbé, in pa častitljivi gosp. fajmošter Kavalár, ki okoljšine Smeledniške fare dobro poznajo, bosta prijazno poskerbéla, de se bo kje kakošna pripomoga za-nj našla. Košir.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Ravno to, kar smo od napuha, lakomnosti, nečistosti in pijanosti rekli, veljá tudi v večí ali manji méri od vsih drugih poglavnih in posebnih strast: od nevošljivosti, požrešnosti, jeze, lenobe, nepokoršine, lažnivosti, opravljenosti i. t. d. Cela truma terpljenj in nesreč iz njih izhaja, tokó de je malo

zlegov na svetu, kateri bi druge vire ali vzroke imeli; in vse pregrehe in strasti nam vpijejo z enim glasom, kar sv. pismo s temi kratkimi besedami oznanja: Izai. 48, 22. *Za hudobniga ni miru (sreče), reče Gospod.* Kokó velika je tedaj sreča, katero ljubezin človeku prinese že od te plati, de ga od toliko zlegov in terpljenj otmè, ktere is hudiga poželjenja in djanja izhajajo! —

Tode s tem ljubezen še ni dovoljna. Nji namreč še ni zadosti, de se le hudiga poželjenja in djanja varuje; ampak ona si z enako zvestobo tudi za vse nasprotné čednosti prizadeva, tedaj namest napuha skazuje ponižnost; namest skoposti darljivost in postrežnost; namest nečistosti čistost i. t. d. In kér je natorski red od nar modrejše stvarnika tokó osnovan, de navadno (to je kolikanj se brez škode viših namenov zgoditi zamore,) iz dobrih djanj tudi dobri nasledi izhajajo: kokó velika je sreča, s katero ljubezin spet po ti plati soje zveste služabnike obdaruje! —

De le po večim in sèmtertje kak izgled opomnim: Kakošno lepo mesto najde dostikrat le ena sama *ponižna* beseda iz ljubijočiga sercá izrečena! Koliko jeze vto-laži; koliko krega in prepira odverne; kakošno poštovanje ponižnemu samimu nakloni, ali morebiti clo k nar veči prijaznosti ali dobrotnosti do njega obudi! — Koliko nar lepši veselja pripravlja dobrotnikom *darljivost* in *postrežnost*; s kakošnimi prijetnimi čutili dobrih djanj njih vest oblažuje; h kakošni hvale in hvaležnosti ona dostikrat obdarovane obudi; kokó njih dobro imé povzdigne in vse dobre, ja tudi hudobne k njih poštovanji nagne, in kjer koli potrebujejo, k nasprotni pomoči in postrežbi obudi! — Dalje s kakošno srečo in blagostjo obdaruje soje zveste nasled-nike *čistost*? Kakošin notranji mir in veselje jim zmerej ohrani; kokó varuje in uterdi njih zdravje; s kakošno lepoto kinči obličje mladenčca in device; kokó prostó razpleta in zveršuje njih umnost in brihtnost; kakošno poštovanje in ljubezin jim pri vsih pridobi; kakošno spretnost in pripravnost za vsak stan jim uterdi! —

Enako veljá od vsih drugih čednost, od katerih, de ne bo govorjenje predolgo, le eno samo še v misel vzamem, namreč *zvesto delavnost* v sojim poklicu, kateri je lenoba ali pohajkovanje nasproti. Kokó obilno de je večidel povračilo pridne delavnosti že tukej, ne dvomim, de bi ne bili že večkrat sami priča bili. Tode marsikej dobriga ima delavnost v sebi, kar jih veliko ne pozná, ali saj premalo čisla. Ena imenitna dobrota delavnosti, ktere jih veliko ne čuti, je že ta, de nas od neterpljive dolgočasnosti otmè. Ko bi vi imeli več praznikov eden za drugim, koker jih pa imate, in ko bi o praznikih clo nič delati ne smeli: tedaj bi se prepričali, kokó neprenesljiva je dolgočasnost, in kakošno dobroto nam je stvarnik skazal, de nas je k delu vstvaril. Mislite si postavim jetnika, kateri je le na tri ali štiri dni v ječo obsojen, kjer clo nič dela nima; in to vém, de bi že drugi ali tretji dan nobeden iz med vas, če tudi nar terji delo ima, z njim menjati ne hotel. (Dalje sledí.)

Žalostno oznanilo.

Ravno za Trebniškiga tehanta izvoljeni častit-ljivi gosp. Janez Traun, so po kratki bolezni v Rib-nici umerli. Za inštaliranje odločeni dan je bil dan njih pogreba.

Oznanilo

kmetijski družbi na ogled poslaniga krajnskiga sadja.

(Dalje.)

34. Žlahtna gospá Vestova iz Šenpetra poleg Krajnja so poslali: Nr. 1. Revalischer Birnapfel (brez krajnskiga imena), Nr. 2. weisse Sommerschafsnase (brez krajnskiga imena) in pa posebne hvale vrednih zgodnjih breskev (kleine violette nakte Frühpflirsiche.)

35. Od gosp. Franca Souvana, kupca v Ljubljani, ki ima veliko práv žlahtniga sadja na svojim vertu, smo dobili posebne hvale vrednih jabelk: geflammte frühe Sommercousinotte, in tudi žlaht-nih hrušk: frühe dünnstielige Sommerbergamotte; razuntehtudi: rothbakige Sommerzuckerbirne — vse brez krajnskih imén.

36. Gosp. Matija Milavc, iz Studeniga, je poslal: 1) zgodnjic (lange violette Dattelpflaume), 2) zgodnjih cibbar (rothe Mirabelle) in pa 3) šmar-nic (rothbraune Himbeerapfel.)

37. Gosp. Alojz Urbančič iz Preddvôra: 1) grosse Sommerzapfenbirn, 2) geblümte Muskatbirn, 3) lange violette Dattelpflaume, 4) violette Kaiserpflaume, 5) rothe Damaszenerpflaume (brez krajnskih imén).

38. Gosp. fajmošter Ravnika na Selih: 1) cesarjev (grosse Rambour oder Pfundapfel) in pole-tinskih kosmačev (weisse Sommerreinette, weisse Wachsreinette.)

39. Gosp. Müller iz Viča: Nr. 11. lotrinških cesarjev Lothringer-Rambour oder Pfundapfel), ki so take velikosti, de zavoljo prevelike teže dostikrat še clo popolno dozoriti ne morejo, Nr. 12. marmorirter Sommerpepping (?), Nr. 13. blumensaurer oder weisser Sommerrambour — vse troje pleména posebniga priporočevanja vredne. Nr. 14. Flaschen-kürbisbirne, Nr. 15. Solzburgare.

40. Gosp. vitez Widerkhern iz Male Loke so zopet poslali: Nr. 1. Solzburgare (Salzburgerbirne), Nr. 2. frühe Schweitzerbergamotte, Nr. 3. Veilchenapfel, in Nr. 4. peruvianjskih breskev (frühe Peruvianerin.) Vse te pleména so žlahtne pleména in zaslužijo sadjorejcam priporočene biti; krajnskih imén pa še dozdej nismo mógli zvediti, bojè de jih tudi ni. Kér bi se pa vunder utegnulo pri-meriti, de jih bomo zvedili, bomo še en čas čakali, pre-din jim bomo nove dali. Gotovo pa je, de veliko žlahtnih plemén še krajnskiga imena nima, ktere bomo tedaj mogli na novo kerstiti.

Odborstvo sadne razstave konec vel. serp. 1847. (Dalje sledí.)

Današnjimur listu je perdjan pet in dvajseti del kemije.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	18. Kimovca.		13. Kimovca.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	2	34	2	30
1 > „ banaške....	2	55	2	40
1 > Turšice.....	2	—	1	56
1 > Soršice.....	—	—	2	6
1 > Reži.....	1	55	2	15
1 > Ječmena.....	—	—	—	—
1 > Prosa.....	1	21	1	18
1 > Ajde.....	—	—	1	36
1 > Ovsa.....	—	51	—	49

bi le ta nesrečna žena ne bila nikdar k meni prišla!“ — drugi dan je že mrtva bila; baba pa je zginila, da ni duha ne sluha za njo. Ali niso taki brezvestni vrači jezerokrat ubijavci?! Ali verjejo v Bogá? Oni so krivi, da ljudje pri pravim zdravitelju pomoči ne išejo. Oče, mati se jim zaupa, stariši jim otroka v roke dajo, in oni so krivi, da oča, da mati, da otrok pred časom mora umreti. Ali premislijo, kaj je to, če otrok zgubi svoje stariše, oče ali mati svoje dete? Oj da bi enkrat ti brezvestni vrači iz sveta zginili, in jednoli nesrečo in žalost med ljudi sejati!

(Konec sledi)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

To nam pokažejo tudi sami pohajkvavci, kateri, če ravno stanovitno delati nočejo, vender vedno s kakošnim majhnim delam ali raztresenjem soj dolg čas pregnati želé. Še veči dobrota delavnosti pak je ta, da vse telesne ude in moči uterdi. Poglejte le — so djali — soje roké, kokó debela in terda je koža na njih, tokó, da vam nič ne dé, če tudi še tokó rogljate ali gerčaste reči prijemate: med tem, ko bi si mehkužen mestnik, če bi za-nje prijel, po celi roki rane naredil. To kar na rokah vidite, stori delo na celim životu. Zató se pa tudi ni čuditi, da so kmetiški ljudje tokó terdni in močni proti mestnim. Pa morebiti porečete: Delati bi že hotli; tode tokó težke dela opravljati, kakor jih naš stan seboj prinese, to je preterdó in preveč. Na to bi vam jest vedil marsikaj odgovoriti. Pervi ne smete misliti, da so telesne dela težavniši, kakor duhovne ali umske. Res je sicer, da so nekatere umske dela lažji; pa je tudi več telesnih takih. Če pa take umske in telesne dela skupaj primérimo, kér se morata život in um enako vpenjati, tam so večidel umske težavniši koker telesne. To smete meni verjeti, ki oboje poznam; pa tudi skušnja to poterdi: zakaj med temi, kateri se s težkimi umskimi deli vpirajo, se jih veliko več najde, kateri zgoodej v grob gredó, kakor pa med temi, kateri težke telesne dela opravljajo. Zraven tega pri vaših delih tudi to ni spregledati, da težke dela lahko vedno z menjtežavnimi spreminjate, in de je le malo tednov v letu, kjer bi zaporedama terdó delo imeli. Pa tudi takošni tedni, mislim, da so velika dobrota za vas. Zakaj pri takim delu, kér vam pogostoma pot na čelu stoji, se vam život spotí, in tokó vse nepridne sokove in z njimi tudi vse semena bolezni iz sebe odžene. Le pogledajte mestne ljudi, katerim ta dobrota manjka, kokó jih vedno bolezni tárejo, kokó nekteri skorej v celim sojim življenji nikoli práv zdravi niso, in kokó veliko menj jih je proti kmetiškim, kateri bi veliko starost doživeli. Zunej tega je dobrotljivi Stvarnik z vašim delam tudi še mnoge veselja združil, katerih bogati mestnik skorej ne pozná. Kokó sladko vam je spanje po dokončanim delu; med tem ko marsikteri bolehní mestniki dostikrat cele noči prečuti morajo! Kokó vam diši po takim delu jed in pijača! — Ena skleda sočivja ali kake močnate jedi, en kos črniga kruha in na zadnje en korec merzle vode se vam bolj prileže in vas bolj poživí, kakor mehkužne mestnike nar dražji gostarije. Per tem so tudi vaše poljske dela takošne, da se večidel v družini zgodé, kjer se lahko vedno eden z drugim pomenkujete ali clo s prijetnim petjem kratik čas delate, in tokó sojo delavsko zadovoljnost k prazničnemu veselju povzdignete: med tem ko so dela z glavó večidel take, da se le v tihoti in samoti opravljati zamorejo. — Čeravno se mi je zdelo — *de nekaj od sojiga vmes*

povém — da so Oni pri tem popisu kmetiški stan in njegove veselja nemalo preveč povzdignili, moram vender spoznati, da sim pozneje marsikterikrat, ko sim se Njih besed zmislil, dosti menj porajtal, kader sim si pri težkim delu kake debele kaple iz čela pobrisal. — Na zadnje so še pristavili: Kakošno srečo pa keršanska delavnost, zunej tega, kar smo do zdej opomnili, vsakimu človeku prinese, naj bo že gospodar ali gospodinja, ali hlapec ali dekla, namreč: kakošno obrajtanje mu pri vsih, kateri ga poznajo, nakloni; kokó ga mnogih skušnjav in razujzdanosti obvarje; od toliko zlegov pohajkvanja in studne beračije reši; kokó njegovo vest s sladkim čutilam spolnjene dolžnosti oblažuje; kokó mu k poštenimu dobičku, in preživku sebe in sojih pomaga, njegovo premoženje množi ali morebiti clo k bogastvu povzdigne; z eno besedo: kokó ga ljudém koristniga, Bogú dopadljiviga, in kakor dobriga in zvestiga hlapca, kateri je v malim zvest bil, veliciga in večniga povračila vredniga stori: to in enako ste že večkrat pri drugih priloznostih slišali. — Iz tega, kar smo do zdej rekli, se lahko sprevidi, kokó tudi vse druge čednosti k pridru in dovoljnosti človeka pripomorejo, in kokó velika je sreča, ktera nam ljubezin po teh sojih hčerih deli.

(Dalje sledi.)

Dopis iz Krasice v Istrii.

Ne vzamite mi za zlo, da Vam zopet z naslednjimi versticami nadlego delam in povém kakó se je pri nas letašnja létina obnesla, in sicer:

Žita smo letas obilo in práv lepiga pridelali, slame pa ne toliko. Turšica, ktero je bila že pomladanjska suša v rasti hudo zamorila, je, akoravno ima majhne štoke, venderle práv polna. — Terta nam je v začetku bogato tergatvo obetala, tode se ne bo takó obnesla, kakor smo mislili; od predolziga deževanja je jelo grozdje sémtertje močno gnjiti, torej bo tudi veliko menj vina kot lanjsko leto. — Sadja nismo letas nič imeli. 23. dan maliga serpana je bila okoli Bul kaj huda ura; toča je 4 ure po dolgim in pol ure po širokim takó potolkla, da se ne vé, kje je žito ali kaj družiga, raslo; 27. dan pa okoli Noviga grada (Cittanuova) noter do Kopra, kjer je pa le večidel ob morji razgrajala, da je bilo kaj.

Perve dni veliciga serpana je bila pri nas perkazina, da še nikoli take. Prikazale so se namreč cele trume egiptovskih kobilic na imenovanim primorji in so zagernile zemljo skorej eniga dne hodá, kjer so vse tako pokončale, da ga ni ondi, kamor so bili ti merčesi zadeli, skorej zeleniga listika, ne na zemlji ne na drevji za njimi ostalo! Turšico so razun štokov vso pokončale, ravno takó tudi tertno perje; grojzdov se pa niso lotile. Te kobilice so večí kot naše nar večí, in so take farbe, kakor kofè, le nekoliko bolj svitle. Kér je k sreči v tem kraji ravno ta čas močno deževalo, so jih hude plôhe v malo dneh nekoliko pokončale, nekoliko pa čez morje prepodle.

Med 6. in 7. kimovcam je bila v Istrii neizrečeno strašna noč. V enim ognji je bilo nebó od vedniga bliskanja; gromelo, lilo in hrušalo je takó, da smo mislili, da bo sodni dan; škoda, ki jo je huda ura po polji, na oljki, vinski terti in na raznih družih rastlinah napravila, je neprecenljiva. Povódinj je bila ondi, kjer voda ni mogla odtekat, takó velika, da še stari ljudje take ne pomnijo.

Poslednjič vam moram še en pomoček zoper mravlje oznaniti, ki v tem obstoji, da se kaka štirvoglasta tružica ali navadni čebelni panj od znotrej z medam namaže, va-njo ribjih ali kakih drugih kostí, skorjic sira in kaj taciga dene, na več krajih tružice luknje zvertajo, na zgornjo stran pa kakor pokrov pripravna

šičam dajati. Tega prepričati se, smo tukaj v Štutgardu nalaš skušnje z gnjilim krompirjem delj časa narejali in živino z njim pitali, pa nikdar nismo vidili, de bi ji bil škodljiv bil. To so tudi drugej narejene skušnje poterdile. Tolikanj bolj nas je tedej tudi označilo iz Lionskiga (francoskiga) živinozdravilskiga učiliša razveselilo, ktero je naše skušnje zastran neškodljivosti taciga krompirja popolnoma poterdilo. Goveda, prasci in konji so jedli gnjilčni krompir — brez vse škode. Veliko kmetovavcov bi lahko z imenam povedali, ki so kravam očitno gnjil krompir dajali, brez de bi bil mléku ali pa sicer živini kaj škodoval. Nekteri so clo prešiče s popolnoma gnjilim krompirjem pitali in jih práv lepo odebelili.“

Mi oznanimo pričujoče skušnje svojim bravcam, ne ravno de bi jim svetovali, živini samo gnjiliga krompirja dajati, ampak jim gotove skušnje povedati, po kterih se ni bati, če se živini med drugo pičo tudi nekoliko nagnjitiga krompirja daje. Dr. Bleiweis.

Ribja mast zoper mravljé.

Pod napisam „imenitnost ribje masti za vertnarje“ sim bral undan v Dunajskih Novicah, kakor pravijo, gotovo pomoč, mravljé od drevés in zeliš odgnati. Kupčevavec, ki je to na znanje dal, pravi, de se mu je ta koristna in velike hvale vredna najdba ne zdavnej primerila. Njegove shrambe blaga so bile namreč nagnaglama od neizrečeno veliko mravljá obiskane, le v eni shrambi jih ni bilo, in to sicer, kakor se je skazalo, zavolj eniga soda ribje masti, kteri je v ti shrambi stal. Prepričati se: ali ribja mast mravljé tudi od družih reči odverne, je v svojim vertu neke kapljice ribje masti na zeliša in drevesca, ki so bile polne tega merčesa, kanil, in glejte! v malo urah so bile zeliša in drevesca popolnoma očejene te živali. — —1.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

b) Pa kakor obilna je ljubezin v uterjenji lastne sreče, tokó bogata je tudi v podeljenji ptuje. Tudi tó lahko iz nje natore ali lastnost spoznamo. Ljubezin namreč je po soji natori pred vsim pravična, to je, nobenimu nič hudiga in krivičniga ne želi in ne stori: tedej nobeniga ne sovraži, nobeniga ne zaničuje, nobeniga ne zapelje, nobenimu nič po sili ne vzame, nobeniga ne goljufá, nobeniga pokrivim ne razžali, nobeniga ne opravlja, nobeniga ne zatíra, nobeniga ne poškodje i. t. d. Koliko tedej že po ti plati k sreči bližnjiga pripomore, kér nobeniga v njegovi sreči ne moti in ne zaderžuje! — Pa še obilniši je nje pomoček k sreči bližnjiga po drugi nje pglavitni lastnosti, namreč: milosti ali dobrotljivosti. Zakaj ljubezin ni še s tem dovoljna, de le nobenimu nič hudiga ne želi in ne stori; ampak ona je tudi milostljiva ali dobrotljiva, to je, vsim vse dobro hoče in stori. Ona je pripravljena vsim postreči, vsim pristopiti, vse podpirati, vsim pomagati, vsim vse storiti, kar in kolikor se po pameti od nje želeti zamore. — O milost, o dobrotljivost! — so tukej soj glas povzdignili — o ti kraljica in virnica vsih dobrih djanj in čednost! ti jedro in edino znamnje prave bratovske ljubezni! ti porodnica in uterdnica vse nar boljši in nar večí sreče! Oj, ti si kakor tiha reka, ktera, koder teče, vse bregove s cvetjem kinči! Ti si, ko svitla zvezda, ki tãmo noč popotnikom razsvitla! Ti si ko angelj mili z nebes poslan, de revnim pot življenja glajštaš in solzé terpijočim brišeš! Ti materno razklenješ sojo

roko, in sprejmeš uboge sirote; ti hraberno soj škit povzdigneš, de varuješ vdovo zapušeno. Ti lomiš soj kruh lačnim, ti žejnim korec podaš zastonj; ti milo ogerneš naziga, in ptujca sprejmeš kakor brata; ti s kalnimi očmi sloniš pri postelji bolnika, ter mu pot s čéla brišeš; ti skažeš usmiljenje jetnikom in mértve spremljaš h grobu! Ti učiš modrost nevedne in dajaš dober svét dvomjočim; ti bratovsko svariš pregrešne, in žalostne hladiš s tolažbo; ti poterpiš s krivičnim, in roko milo k spravi pomoliš sovražnim; ti moliš in prosiš za vse žive in mertve! — Oh celo pot od perve luči tje do groba nas z dobrotami spremljaš; ja tudi še v grobu ljubih rajneih ne pozabiš, in v znamnje soje viteške ljubezni jim spomnike staviš, kterih tudi zob prihodnjih časov strefi ni v stanú. O ti nar milši in nar bogatši mati vse blagosti — in sreče, oh de bi ti obilniši med nami kraljevala!! Tukej so se, ko zadnje besede še niso polovice zrekli, na enkrat kakor blisk k sojimu pisavniku nazaj obrnili, in tamkej delali, kakor de bi nekakih bukev iskali; tode eni zmed nas, ki so blizo okna stali, (oh naj nezamerijo, de vse tokó odkritoserčno povém) so vidili, de jim je debela solza na bukke padla. —

(Dalje sledí.)

Spomín na otročje léta.

Prijetno je se spomniti, kakó smo z brati, sestrami in s sosedovimi otroci se v otročjih létih igrali, skakali, kramljali in še tudi marsikako pesmico zapeli, ki sami nismo vedli: kaj de poméni. Večkrat sim se že ene take pesmice spomnil, posebno, kér mi je bila, ako ravno nisim vedil, kaj de za práv poméni, práv ljuba. Ne zamirite, vam jo bom zapel, potem pa razložil, kakor jo zdaj razumem. Za Krajnca mislim ni takó prazna, kakor bi kdo pri prvem zaslišanju mislil, kér nam s prostimi besedami obertništvo in rokodelstvo starih časov razodene. Takóle se glasi:

Pojdem v Iblano po podgano, — v Loko po moko, — v Krajnj po panj, — v Teržič po mešič, — v Kamnik po pihavnik, — v Smelednik po sklednik, — na Verhniko po perhniko, — v Idrijo po rudarijo, — v Železnike po žebelnike, — v Celjovec po ponovec, — v Terst po perst, — v Reko po mléko i. t. d.

Kdo pač vé, koliko je ta pesmica, ktera je sploh znana, stara in kdo jo je zložil? Zdi se mi, de so jo naši spredniki imeli za oznanilo: kje, v kterim kraji ali mestu se ta ali ta reč prodája ali kupuje, in to je bilo potrebno, kjer večidel zavoljo pomanjkanja potov ali očitnih oznanil ljudjé križem dežele niso lahko zvedli, kje se to ali to kupuje ali prodaja.

Takó je bila Iblana (Ljubljana), poprej Emona, staro glavno mesto dežele, polna ljudi, rokodelcov, kupcov, na cesti med Dunajem in Terstam, med Gorenskimi in Dolenskimi. Tù se je, kakor zde, vse prodalo; zató pravi pesem „pojdem po podgano,“ — podgano imeti se pa pravi polno možnjo denarjev imeti, torej: kar imam na prodaj, v Iblano ponesem, bom za gotov denar prodal. —

Loka stoji v sovodji (med vodama) Sore in Poljanšice. Ti vodi ste dosti deréči in takó močni, de mline ženete, pa ne preveliki, kakor Sava, de bi ju ne bilo moč prejeziti. Okrog Loke mislim je še nekaj stariga polja; ne delječ proč je veliko Sorško polje in tudi Krajnj z lepim, gotovo starim poljem, le dve uri od Loke. Krajnci! če mi ne véste práv dobro spričati, de je vaš mlin na Savi zares práv star, mi le verjemite, de so naši spredniki, predin so široko in deréčo Savo prejezili, v Loko v mlin nosili, in Ločani so prej kot vi spod svojih kamnov moko prodajali. V dostikrat suhim

Čudna moč naše astramontane.

Nek mož iz Zagurja poleg Postojne, France Kirn po imenu, ki je bil pretečeni mesec od gada v roko pičen, in se je precěj po vpiku astramontanniga izlečka (*innulae germanicae*) po priporočilu 32. lista tekočiga léta poslužil, je takó hitro ozdravil, de je že tretji dan po vpiku sémtertje hodil, 8. dan pa kosil in oral.

A. Ml.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Čez majhno so se z bukvami v rokah spet nazaj obrnili, in posledovali rekoč: Če je to gotovo, kar smo dosedej od lastne in tuje sreče govorili, ktero ljubezin sojim naslednikom, in vsim njih bližnjim prinese, ravno tokó ne moremo dvomiti, de ona tudi k občii ali narodski sreči nar obilniši pripomore. Mislite si le, so djali, faro, kjer bi vsi farmani od otroka do starčka pravo kersansko ljubezin do eden družiga imeli, kjer bi torej nobeden prevzetin, lakomen, nečist, netrezen, nevošljiv, togoten, i. t. d. ne bil, kjer bi nobeden nobenimu nič krivice ne storil, nobeden nobeniga ne sovražil, ne zaničeval, ne zapeljal, ne kradil, ne goljufal, ne opravljal, ne poškodoval i. t. d. in kjer bi si zraven tega tudi vsi farmani pri vsaki priliki radi med seboj postregli in po mnogih potrebah eden drugimu na pomoč pritekli, ali z eno besedo, v vsih zadevah prijateljsko dobrotnost skazovali — kakošna sreča, kakošno veselje bi bilo, v taki fari prebivati! — Sedej pa si mislite, namest take fare, celo tako deželo, celo tako kraljestvo, cel tak narod, — kokó srečni bi bili vsi stanovi, vse družine, vsi prebivavci v njem; kakošna edinost, kakošen pokoj bi bil med njimi; kakošna zadovoljnost in radost bi pri njih prebivala; h kakošni popolnosti bi pri njih lahko vse znanja in umetnosti dozorele; h kakošni brihtnosti in prebrisanosti; h kakošni poštenosti in čistosti zaderžanja; h kakošnim bogastvu; h kakošni môči in sreči bi se tak narod povzdignil; in s kakošnim poštovanjem bi bil od vsih drugih časten in blagorovan!! — To je vidil in spoznal, so djali, že davno pred nami nar modrejši kralj Salomon, kateri nam je v sojih pregovorih veliko skritih, nar važniših resnic razodel in vsim prihodnjim rodovam v nauk popisal. Preiskoval je namreč, kakor se modrimu spodobi, skrite vzroke in pričetke mnogih reči in zgodb na svetu, de bi od tod ljudi učil, kokó si zamorejo istoke hudiga zamašiti, in vire ali studence dobriga odpreti. Med drugim je preiskoval tudi, od kod de pride, de so nekteri narodi prebrisani, mogočni, imenitni; drugi nasproti nevedni, revni, zaničevani: in najdel je tega obojniga edin vzrok — *pravico*, to je: de tiste ljudstva, ktere pravico poštujejo in spolnujejo, so mogočne in slavne; ktere jo pa zaničujejo in v nemar pušajo, so revne in zaničevane. In od tod je zapisal nauk za vse prihodnje rodove s temi kratkimi besedami, ki jih v bukvah, ktere mi sedež v rokah vidite, namreč v bukvah *pripovist* v 14. pogl. 34. v. beremo: **PRAVICA LJUDSTVO POVZDIGNE, PREGREHA PA NARODE V REVŠINO PAHNE.** Oh! so tukej zavpili in s sključenimi rokami bukve kviško povzdignili, oh! so djali, de bi jez zamogel to resnico po vaséh in mestih s trobentnim glasam oznanovati! de bi jo zamogel na uhó zupivati vsim, kateri za pameten nauk še niso popolnoma gluhi postali! de bi zamogel storiti ali pripomoči, de bi ljudje tehkotnost in velikost te resnice obilniši spoznali in čutili, in jo povsod pred očmi imeli! de bi si jo zapisali (tujej so začeli neizrečeno hitro govoriti), de bi si jo zapisali na vse kraje in mesta, kamor se njih oči obračajo; de bi si jo zapisali na vrata sojih vež

in hiš, in na vse stene sojih prebivališ; de bi si jo kupci in prodajavci zapisali na vse soje prodajnice (štacune) in stane po terjih, in na vse soje vage in mére in vatlje; de bi si jo rokodeli zapisali na soje delavnice, in vse kraje, kjer soje rokodelstvo opravljajo; de bi si jo gospodarji kmetij in vinogradov zapisali na vse soje hrame in klete, na vse soje mejnike in plotove, na vse soje pluge in kôse; de bi si jo gospodinje zapisale verh dúr sojih kuhin in hlevov, in na vse soje omare in predale, na vse soje serpe in grablje; de bi si jo vsi zapisali globoko v serce in spomin, in jo premišljevali zjutrej kader vstanejo, podnevi, kader soje delo opravljajo, in zvečer preden spat gredó, ja de bi jo v ponočnih sanjah na strôpih in tramovih sojih spávníc z gorečimi čerkami zapisano vidili, in se z njo pri vsih sojih sklepih in delih k razumnosti in zvestobi, k treznosti, pridnosti in delavnosti podbudovali! — de bi razuméli tudi in zapopadli modrost pregovorov, s kterimi nam naši spredniki ravno to resnico v mnoge podobe oblečeno pred oči stavijo, in s kterim nam vpijejo in spričujejo, de *človeka narveči razumnost je pravica*; de *krivično blagó nima teka*; de *en krivičen vinar deset pravičnih odšene*; de *drojna vaga je pred Bogam gnjusoba*; de *laš in zvižaja pogíne, le resnica in pravica ostane*; de *kdor drugim jamo koplje, sam va-njo pade*; de *kdor za tuje blagó prijema, na dnu za kačo prime*; de *dobra vèst je nar bolji zglavje*; de *pošteno nar delj terpi*; de *pravica hišo zida, goljufija pa zidano z rokami podere*; de je *vsak* (po sojim pravičnim ali krivičnim zaderžanji) *soje lastne sreče kovač*; — de po tem takim, kar Salomon od celih narodov zaterduje, tudi od posamesnih ljudi, in po enakim tudi od posamesnih družin, krajev, mest i. t. d. veljá; de tedej *pravica človeka, družino, vas, faro, kraj, mesto, deželo in cel národ povzdigne, pregreha pa v revšino pahne.* — Pri teh besedah so se globoko oddihnili, in resnobno po nas pogledaje, z bukvami k sojimu pisavniku nazaj obrnili. — Tode še dolgo po tem, ko je glas njih besede vtihnil, so možjé nepremakljivo tjé pred-se gledali, in matere so sedež tjé, sedež sém glavé zabráčale in kakor s prašavnimi očmi ena drugo pogledovale. —

(Dalje sledí.)

Beli Krajci

unkraj hribov Gorjancov in Kočevarjev ob reki Kólpi od Metlike do Osilnice.

(Dalje.)

Kolo (narodni plés) — pri kterim se dekleta, tudi mlade snahe (žene), vzajemno (nasprotno) na suknjah za žepe deržeče na podobo šestila (cirkel) okoli verté, dve stopinji naprej, eno nazaj gredé — se v nekterih krajih v svoji stari svetačnosti še zmerej vodi; v nekterih se je pa tudi že opustilo. Med njimi je vselej ena vodja in sicer taka, ki je nar bolj urna in nar več pesem vé, zakaj kolo se popevajoče vodi, dokler se plés ne začné; kader se pa plés začne, odstopijo vse tiste, ki so slabe, ali pa, ki ne znajo na las z vsimi drugimi dve stopnji naprej eno nazaj poskočiti, zakaj v enim trenutji morajo nogé vsih po zemlji potreptati in zopet odskočiti v zrak. Stari terg v Poljanah je bil njega dni velikonočni pondeljik pred večernicami vès v takih igrah, in vse je od petja gromelo, kér vsaka vas iz cele fare je ondí na svojem prostoru svoje kolo praznovala. Kolo se začné vselej s pesmijo:

Zbiraj se, zbiraj lepi zbor

Prelepih vsih mladih devojak. i. t. d.

Vsled tega se pojejo razne pesmi v čisto serbsko-

Živinska bolezin.

(Odgovor na vprašanje.)

izbi okoli nosiš. Odpri tudi polagama okna ali duri, de hladán zrak v izbico pride; vari pa de se ne bo preveč shladila, kar bi čerčičam utegnulo škodovati. Vzrok, de se židne gosence z živim apnam, kader terde postanejo, zopet ozdraviti dajo, je ta, kër namreč živo apno od ene platí plesnino pokončá, iz ktere ta bolezin pri židnih čerčih izvira, od druge pa vogelnokislino zraku odvzame, iz ktere plesnivec postaja.

(Osé in seršene pokončati). Osé in seršeni se nar lože zatirajo, če se z žepam posmodé ali pa z vrelim kropam poparijo. To se mora pa vselej zvečer v mraku ali pa zjutrej zgodej storiti, dokler so ti merčesi še v svojih gnjezdih. Osé in seršeni pa dostikrat tudi po sadnih vertih in vinogradih veliko škode napravijo, kjer nimajo gnjezd. Take nepovabljene goste po več krajih, posebno pa po Francozkih, z velikim pridam iz vertov in vinogradov takóle preganjajo: nastavijo jim namreč sèmtertje posóde z vozkimi vratovi, posebno zelene steklenice (flaše), ktere so na dnu s sladkornim sirupam namazane. Osé jih s svojimi tanjkimi nosmi kmalo zavohajo, in va-nje do sirupa zlezejo, od koder nič več nazaj nemorejo, in takó se jih vsak dan neizrečeno veliko pomoriti da.

(Mazilo zoper rijo na železu.) Gosp. Ceni priporoča za to rabo tole: vzame se namreč 80 delov na drobno stolčene in presijane céglene moke, ktera se z 20 deli svinčene gladkine (Bleiglätte) zmeša; meša se pa na kakim gladkim kamnu z lanenim oljem takó dolgo, dokler se iz te mešance gosto mazilo napravi, kterimu se, de bolj redko postane, nekoliko terpentinoviga olja prilije. Predin se s tem mazilam železo namaže, mora, ako je ravno novo, práv čisto zbrisano biti. Ceni pravi, de se taciga železa, ki je z imenovanim mazilam namazano, če bi ga ravno vsak dan morska voda močila, rija nikakor ne prime.

(Krompir namesto mjila za perilo.) Med mnogoverstno rabo krompirja se šteje tudi ta, de se da namesti mjila ali žajfe porabiti in vmazano perilo z njim prati. Kdor se misli pri perilu krompirja namesti mjila poslužiti, naj ga skuha, pa le takó, de še nekoliko terd ostane, de se mu ne bo v roki drobíl, kader bo ž njim kakor sicer z mjilam po vmazanem perilu dergnil. Krompir po ti šegi porabljen, stori, de je perilo lepši in še bolj belo, kakor de bi bilo z mjilam oprano. Farbanimu perilu je pa posebno zató dober, kër perilo s krompirjem oprano svoje farbe nikakor ne zgubi, kar se pri mjilu práv dostikrat pripetí. Tudi židanimu perilu je krompir brez škode na farbi, naj bo že kakoršna koli hoče. (Škoda de nam krompirja še za jed zmanjkuje).

(Mukanje krav po teletih.) Nič prijetniga ni, kravo celi dan po teletu mukati slišati, to pač vsak vé, kdor se je le kolčikaj s kmetijo pečal. Neki kmetovavec pripoveduje (Landw. Dorfzeitung), de mu je tóle sredstvo vselej (?) pomagalo: Kadar mesár tèle odpelje, naj se kravi tista vervica (štrik), s ktero je bilo tele poprej v hlevu prevezano, okoli rogov ovije in priveže. Ali ima morde krava po vervi telečji duh, ali jo pa nenavadno oberzdanje moti, de po teletu takó ne vpije, tega ne vém; de pa skorej vselej pómaga, to pa je gotovo. — Mi le pristavimo: Naj se poskusi! če ne pomaga, tudi ne škodje.

Uni dan so nas neki prijatel pomoči zoper bolezin prosili, ktero so takóle popisali:

„Blizo nas na B. per eni hiši že skozi veliko let živina cerka: konji, vóli, krave, teleta in prešiči: Vsako léto jih kaj pocerka, takó, de mi je gospodinja tožila, de je že per kakošnih 2000 gold. škode. Živinče se kar tresti začne, voda mu letí iz oči in nosníc, pade, pa je proč — takó hitro, de še pomoči ne utegnejo iskati; včasí so zjutrej mertvo našli, ko ga na večer še bolniga niso mislili. Od konca so teleta cerkale, potlej pa tudi druga živina — naj rajši govedo takrat dojde, ko je že obdebéljeno in ga imajo v prid spraviti. Teleta so hirale po tri dni, so se tresle, oči in nogé jim je neusmiljeno vilo, voda jim je jela iz oči in nosníc liti, pa so bile proč; druga živina je pa hitro hitro proč. — Konjač ali konjedérec pravi, de vsako cerknjeno govedo ima práv veliko vranico. Hlev so že tudi snažili in čedili, pa nič ne pomaga. Zdi se mi, de so ljudje práv take misli, de jim je zacoprano. Prosim Vas tedaj, de bi svetovali, ako kako pomoč veste, de bi se tolika nesreča vstavila, ki že veliko let neprenehama terpi.“

Odgovor na vprašanje. Popisana bolezin je vrančni prisad (Milzbrand), kteri sicer živino nar rajši poleti napada, pa se večkrat tudi ob družih časih prikaže. Popisali smo znamnja, vzroke in zdravila te bolezní v 3. listu Novic 1843. léta; tû le še to pristavimo, de bo berž ko ne lega in notranji stan hleva, ali pa piča ali pijača pri G — te bolezní kriva. Spreminíti se mora ena ali druga reč po svetu zgorej imenovaniga 3. lista; če ne, ne bo mirú. Vredništvo.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Čez nékaj časa so se spet nazaj obrnili, prijazno po nas pogledali, in s povzdignjenim, mehkim glasam rekli: Pogledjte ljubi moji! so djali, kakošno zapoved nam je naš nebeški učenik dal, ktera ob enim vse čednosti ali vso krepóst v sebi zapopade, in nam zraven tega tudi edino pot k naši časni in večni sreči odprè!

Oh kakošno modrost, kakošno globoko, spoznanje resnice in človeške natore razodeva že ta edina zapoved, in kokó zginejo pred njo in tem, kar ona v sebi zapopade, vsi nauki in skladi modrijanov starih in poznejših časov! Premislimo jo le še nekoliko od te platí: Kokó priprosta je ta zapoved, in vunder, kokó visoka! kokó enojna, in vunder tokó široka! kokó lahka, in vunder tokó globoka!

Kokó priprosta je ta zapoved! vsak otrok jo lahko umè, in kaj ljubezin tirja, vediti zamore. — In vunder je od druge platí tokó visoka, tokó globoko, namreč iz spoznanja resnice in človeške natore posneta, de je noben modrijan poprej znajdel ni, in potem ko je najdena, je nobeden ovreči ni v stanu. Kokó globoko je posneta, pravim, iz spoznanja resnice! Zakaj le to je resnična krepost, kar in kolikanj iz ljubezni pride, nič pa, kar iz ljubezni ne pride. Kokó natanjko tedej odkaže ta zapoved mejnike prave in goljufive kreposti! Vsako tudi nar manjši djanje, ktero je v nje duhu storjeno, je resnična krepost; vse drugo pa, nej bo po vunanjim še tokó veliko in bliskotno, je le videz kreposti in laž. Drugič, kokó globoko je posneta ta zapoved iz spoznanja človeške natore! Človek ima namreč, kakor veste, dvojno natoro: duhovno in počutno. Po soji duhovni natori je namenjen h kreposti; po soji počutni k blagosti ali sreči. Obojnemu temu namenu zapoved ljubezni popolnoma zadostí. Ona namreč

vlada človeka k nar popolniši kreposti, in ob enim ga pelje tudi k nar večji časti in večni sreči, kakor smo že predej obilniši skazali.

Dalje kokó *enojna* je ta zapoved, in vunder tokó *široka*! Enojna je, kakor vsak vidi, zakaj le ena je in edina, — in vunder je po sojim zapopadku tokó široka, de vso krepost, vse čednosti v sebi zapopade. Kjer je ljubezin, tam so vse čednosti; kjer ljubezni ni, tam nobene ni.

Zadnjič, kokó *lahka* je ta zapoved, in vunder tokó *globoka*! Lahka je, zakaj ne le nič težkiga nima ljubezin v sebi, ampak veliko več sladkost, ali kakor sv. pismo pravi (Mat. 11, 30.): Moj jarm je sladak in moje breme je lahko. — In vunder je ona po sojim bitji tokó globoka, de vekomej ohrani. Zakaj, **LE LJUBEZIN OHRANI**; to zahteva že nje natora, in to nam kaže skušnja v djanji; vse kar ona ljubi, tudi ohraniti hoče. In kér ljubezin ne bo nikdar nehala ljubiti, tudi ne bo nikdar nehala ohraniti teh, kateri ljubezin v sebi, in med sabo imajo. Torej pravi sv. pismo (I. Jan. 4, 16.): Bog je ljubezin, in kateri ostane v ljubezni, ostane v Bogu, in Bog v njem. In drugod: (I. Kor. 13, 8.) Ljubezin ne bo nikdar nehala. (I. Jan. 3, 14.) Kdor pa ne ljubi (bratov) ostane v smerti. — O padimo torej na kolena, in zahvalimo se svojimu nebeškemu učeniku, de nam je po soji neskončni dobroti kraljevo zapoved ljubezni z nebés prinesel, in nam z njo ob enim zapopadik cele postave, znamenje vse prave kreposti in zastavo naše nar večji sedanje (lastne, tuje, obče) in prihodnje večne sreče dal! —

(Dalje sledí.)

Beli Krajci

unkraj hribov Gorjancov in Kočevarjev ob reki Kólpi od Metlike do Osilnice.

(Dalje.)

Po dokončani poroki (nekteri ostanejo do mraka v kerčmi), dokler svatovi polahkama gredé „Kraljeviča Marka“ popévajo, hití vojačica z nevésto domú in ko v hišo stopite, se vrata od vsih platí čversto zaprêjo; nevésti se v veži v tem času, če se na dom moží, vsede na kolena 7 ali 8 let star dečik, ki se kolenčič imenuje in ki na znanje daje željo, de bi bilo prvo dete možkiga spola, in dobí za to opravilo od nevéste vertanj. Po tem se nevésta za mizo vsede, jé in pije do sitiga, dokler svatov ni, de se potlej v njih društvu lože jedí in pitja haba (ana), češ, de malo pije in jé. Čez eno rošnjo (Weile) zagèrmí krik pred vrati: „Dajte nam naše blago (živino)!“ Zastonj se iz hiše odgovarja: „Tukaj ni nobeniga blaga.“ Kadar se že temu nadlegovanju nikakor več braniti ne morejo, se vrata na stežaj odprejo in stara baba, v gèrd kožuh napek oblečena, izíde med svate, popleše malo z zastavnikom in kér ni pravo blago, jo pahne v sneg, in beží osramotena v hišo. Zdej iznoviga nastane krik: „Dajte nam naše blago!“ Na to izide drugarica, pleše zopet z zastavnikom, in on jo po dokončanim plesu pri sebi obderží. V tretje se vpitje zasliši: „To je naše blago, pa še ni pravo!“ Zdej se prikaže nevésta na vrata, in, leskajoča se s svojim lepim kinčem, razveselí vse nezočne (pričijoče), ki jo že tolikanj viditi želé. Tukaj nima zastavnik nobeniga opravila, temuč ženin, ljubeznjivo k nevesti stopivši, jo nježno izpod rám prejme, in se z njo trikrat po soncu zavertí s tako hitrostjo, de jo, ako je pravi junak, le na rokah nosi. Zdej nastane velika pravda med domačimi in svati: ti hočejo na več dni tam zastonj dobro piti in jesti; domačini pa se tega za vse žive in mertve branijo. Po dolgim pregovarjanji jim pošlje hišni oče svojo terdno voljo v pismu zapisano (to je: tanjka

in kot pladenj velika prosta pogača) iz hiše, in se prodá starešinu. Ta stopi od tal in bère svatam na glas privoljenje hišniga gospodarja, ki ga zvesto poslušajo: „Pisano stoji (so njegove besede), de imamo pravico ovde (tukej) tri dni in tri noči muhte (zastonj) dobro piti in jesti.“ Na to vsi zadovoljni zakričijo: „pravo“ ter grejo v hišo, on pa pismo (krésnica imenovano) razterga, in ga med otroke verže, ki se jagmijo za kosce.

Ko ta prizor (nastop), h kterimu cela vas privèrví,jenja, stopijo svatji v hišo, zastavnik priveže zastavo (bandero) na hišnim voglu, de se vé, kje de se piruje. Zastava je kopje ali pisana štanga, ki se v to rabo iz cerkve dobí; na-njo se obesi lepo podolgovato pisano tkano platno in lep svilen robec, na špico se natakne rudeče jabelko, in vanj se zabode pavonovo perje. Ta zastava se pa ne sme rabiti, ako je ženin vdovec, tudi nevésta nesme tedaj imeti gori popisaniga kinča, mora biti s samo parto zadovoljna; vender se ji tudi spregleda, ako je vdovec še jako mlad.

(Dalje sledí.)

Krajnskim lenúham in potepúham je postelja postlana!

(Dalje.)

Deželsko poglavarstvo oddá po pravici obsojeniga v delavšnico po kresí in komisijski gospóski.

Iz bolj dalnjih krajev se pripeljejo pokorivniki v delavšnico po šubu, in če je posebno treba, skrivaj in s preoblečenimi čuvaji, tudi brez želézja (ako ne skušajo zoperstavljeni se).

Vse oblačila in kar obsojenec sicer reči sabo prinese, se mu, ako so zoper hišni réd, preč vzamejo in poprej osnažene s posebno številko zaznamovane na odločeni kraj spravijo. Zapišejo se mu v zaznamovanske bukve. Ravno to se tudi z denarji zgodi, ki jih sabo prinese.

To storí oskerbnik pričo pokorivnika.

Potem odloči oskerbnik klas, v kteriga v delavšnico vzéti pokorivnik pride.

V delavšnico vzeti se imenujejo delavšniki ali pokorivniki, ne pa jetniki.

Oba spola se morata oestro ločiti, in še pri delu se mora na to natanjko glédati, de skup ne prideta.

Delavšniki so v tri klase za vsak spol in po méri njih zaderžanja vversteni.

V hrani kakor tudi pri zaslužku se bo na te klase gledalo. Desiravno je z delavšniki sploh lepo in z vsim prizanašanjem ravnati, se morajo vunder pregréški po stopnjah klasov ali z večji prizanašljivostjo ali pa s hujši ojestrostjo kaznovati ali štrafovati. Ravno na to se bo tudi pri razdeljenji ložejih ali pa težejih opravil gledalo.

Za poglaviten pripomoček spodbadanja k delavnosti je postavljeno, de zaslužek čez nalogo delavšnikov tretjiga klasa ostane hiši, zaslužek delavšnikov dveh boljših klasov pa njim samim, takó sicer, de se iz njega sploh nič za povračilo stroškov za hrano v delavšnici terjalo ne bo.

Koj po prihodu v delavšnico ne pridejo delavšniki nikoli koj v boljši klas. Prestavljenje v boljši klas je obdarilo spodobniga zaderžanja, in prestavljenje v slabši klas nazaj je kazen ali štrafinga. To se po pridnosti in po zaderžanju razsodi.

Dokler delavšnik več ne storí, kakor svojo naklado, ne more v boljši klas prestavljen biti.

Klase odlóči oskerbnik potem, ko se je z duhovnim gospodam pomenil.

Živež dobivajo delavšniki po razločku klasov in po njih zdravji, takó, kakor ga je deželno poglavarstvo privolilo.

Druge jedí, kakor tudi tobak za šnofati, si smejo

sěmtertje se je slišalo od kervavih červov, zavoljo tega prosim, de bi nam v Novicah povedali *) vzrok té bolezni, in pa pomoč jo odverniti. — Pšenica in druge ozímne so dale srednjo létino. — Krompir se je pa slabó obnesel; pri izkopovanji se je veliko gnjiliga našlo; zdej ko je iz zemlje vzet, se je gnjilina vstavila, morebiti bo tudi nehala; tudi letašnji iz semena pride-lani krompir je gnjiti začel. — Turšica se je srednjo mero obnesla. — Ajda tudi srednjo mero. — Vina se je v več krajih obilno in skorej nič slabšiga odlani pride-lalo, takó de jim po več krajih posode zmanjkuje; go-tovo je, de tudi za naprej bodo ti dobri in nepoblojeni terani več kupcov na se potegnili, in v Terst in druge kraje prepeljani si svoje dobro ime ohranili. — Zelje, pa tudi repa ste se létas slabo obnesle; repno perje so večidel gosence pokončale. — Čebele so se slabo ob-nesle, kěr so zavoljo suše malo rojile, in zavoljo ne-prijetniga vremena malo medú nabrale. — Kar sploh žitni kup vtiče po Krasu: je pšenica po 7 dvajsetic, turšice pa po trideset grošev mernik. To pa moram tudi povedati, de toča je létas po več krajih veliko škode storila, in nekterim kmetam vse pokončala. Letašnja létina po Krasu je tedej srednja imenovati. Drevno se-me, kar smo ga létas vsejali, se je slabši od lani ob-neslo, mislim, de so poletni mrazi tega vzrok, de so drevca dosti manjši, kakor po navadi zrasle. — Potepuhi in postopači so se létas močno iztrebili, kěr jim sila, to je, pokorivna delavšnica pritiska, takó de je malo več od njih slišati, zavoljo ktere naprave smo svoji vikši go-spóski posebno hvaležni.

Komen na sv. Lukeža dan 1847.

Anton Bandel.

Prošnja farmanov do sojiga faj-moštra.

(Dalje.)

Čutim — so po daljšim premokljeji rekli — de sim se enmalo preveč odtegnil od sojiga naména; zakaj le bolj kratko sim vam hotel opomniti, kaj de bo duhovni uče-nik od ljubezni — poglavitne zapovedi naše vére — sojim učencam skladal in skazoval. Se samo zastopi, de jim bo od vsiga tega le take nauke odbral, ki so njih otročji um-nosti primerjeni, in za njih starost koristni. Stemi nauki bo sklepal priserčno opominjevanje, si to nar lepši in nar večí zapoved precej v soje mlade serca vtisniti, in jo pri vsaki priložnosti prot sojim šolskim tovaršem in vsim drugim, kolikor véjo in zamorejo, v djanji spol-novati.

Tode, porečéte morebiti: Sej taki majhni otroci, kakor so šolarji, še nimajo ne zmožnosti, ne priložnosti drugim ljubezin v djanji skazovati. — Pa jez mislim, so djali, de tudi že otroci zamorejo veliko v ti reči storiti, in de ravno šola jim k temu nar lepši in nar pogostniši priložnosti nakloni. In čeravno so le majhne reči, s kterimi drugim postreči ali ljubezin skazati zamorejo, so vunder zadostne, jih po njih otročji zmožnosti zgo-dej v spolnovanji te nar poglavitniši za-povedi vaditi in poterlovati. Prestavite se v duhu, so djali, le majhen čas v šolo, kader se otroci va-njo snidejo. — Koliko prigod in namér imajo tukej, eden družimu prijaznost in pomoč skazati! Temu, postavim,

*) Rudečica (Rothsucht) je zares ena nar navadnih bolezin, ktera novo zležene židne gosence napade. Ta bolezin pa izvira večidel iz tega, če se gosence iz jajčik zavoljo presilne vročine prehitro izvalijo, ali pa če jajčka ali pa gosence prenašlo iz hladniga v hudo vročino, ali iz vročine prehitro na hladno pridejo. Za rudečico in druge take bolezni niso znane nobene zdravila, kakor de se vzroki bolezni odvrčajo in z umno postrežbo za njih zdravje skerbí; sicer pa naj se bolne od zdravih ločije.

Vredništvo.

— so jeli hitro pripovedovati — manjka ridála (ravnila, Lineal), unimu papirja, tretjemu čerčila, čertertimu dobro vrezaniga perésa, spet enimu se je kej pokazilo, kaku-mu drugimu druga nesreča primerila, de pomoči sojih tovaršev potrebuje. Nar večkrat pa se zgodi, de ta ali uni kake reči, ki se je učiti ima, dobro ne umé, in torej kaciga družiga, de bi mu pokazal, prosi. Če uče-nik soje šolarje večkrat opominja, de nej radi eden družimu pomagajo in postréžajo, gotovo ne bo nobeden zastonj prosil; in otroci se bojo kmalo navadili, posebno veselje iz tega imeti, če eden družimu kej dobriga sto-riti, in si tokó pred Bogam dopadajenje, pri sojih to-varših pa njih prijaznost in hvaležnost zaslužiti zamorejo. Otrok bogatih starišev, kteri bo tukej morebiti marsi-kteri kosic kruha sojimu revnimu šolskimu tovaršu od-lomil, ali mu morebiti tudi včasih kak krajcar za popir ali druge reči od sojih starišev sprosil, se bo tukej zgo-dej učil spoznati, de je še kej lepšiga na svetu, kakor zale oblačila, ki so mu jih stariši napravili, in še kej boljšiga, kakor vsaki dan cvértje in vino na mizi. Pa tudi otrok revnih starišev, kteri bo bistro gla-vico imel, in se dobro učil, se bo tukej prepričal, de tudi on še kej veljá, ja de je nekej v človeku, kar ga viši povzdigne, kakor bogastvo in lepota; in se bo veselil, kader bo v soji borni suknjici okrog in okrog od šolskih tovaršev obdan, jim kake težavniši šolske nauke skladal. — Pa koliko drugih priložnost imajo še otroci, v šoli in zunej šole, eden drugimu kej prijetniga storiti, se za eden družiga ponesti, eden družiga kake nesreče varovati ali iz nje pomagati, se prijazno kakih pogrěškov ali pomot opomniti i. t. d. Ja tudi samo usmi-ljenje, ki si ga eden družimu skažejo, je lepo spriče-vanje in lepa vaja bratovske ljubezni, in zna morebiti pri marsikterimu zmed njih clo posebno prijaznost za celo življenje vterditi.

(Konec sledí.)

Vesel dopís iz Solingrada.

15. listopada so nam iz Solingrada (Salcburga) naš častiti roják, visoko učeni dohtar in profesor, gosp. Stabel, pisali, de tudi Nemce mika naše Novíce brati, kěr so jih presvitli nadvojvoda Joan, ko so létas k pervimu zboru v Solingrad prišli, novo začetimu družtvu z gorko besedo priporočili. Visoko častitljivi gosp. prelát Benediktinarskiga samostana v Solingra-du, kjer ima imenovana družba svoj sedež in svojo pi-sarnico, so na priporočilo presvitliga Vojvoda Novíce berž naročili, iz kterih naš gôri imenovani gosp. domo-rodec važniši sostavke Nemcam prestavlja. — Presvitli Nadvojvoda Joan se tedej povsod miliga očeta Noví-cam skazujejo; česar Slovenci nikdar pozabili ne bodo. Bog ga nam še mnogo lét zdraviga in veseliga v sredi svoje svitle rodovine ohrani!

Vredništvo.

Slovstvine novíce.

(Sveto pismo noviga zakona pervikrat v serbskim jeziku) je mesca kozoperska na Dunaji po stroških visoko učeniga in za svojo domovino mnogo zasluženiga gosp. Vuka Štefanoviča Karadčiča (na veliki osmerki in na stran. XV. 607) na svitlo prišlo.

(Nov časopis.) V Bèrni (Brün) bodo ob novim létu 1848 novíce izhajati začele z imenam: Týdennik, listy ponaučné a zábavné; to je: Tédnik, učivni in kratkočasni listi. Vsak čertertik pride velika pola na svitlo.

(Hvala Slovenskih narodnih novin.) Te No-vine svojo ljubezin in materno skerb do ljudstva tudi s tim razodevajo, de si neprenehama prizadevajo, z raz-širjanjem družtev treznosti svoje slovenske otroke k treznosti, s treznostjo k čednosti, in s čednostjo k pravi sreči pripeljati.

ktera zanikeruiga kmeta zadene, ki svoje njive še le spomladi preorje.

V 48. listu pridnih Tiroljskih kmetijskih Novic, ktere naš častitljivi rojak, gosp. Megušar slavno vredujejo, beremo ravno v ti reči tako jasno podučenje, de se ne moremo zderžati, ga tudi slovenskim kmetovavcam od besede do besede na znanje dati. Kér je pa pohvaljeni sostavek precej velik, ga bomo še le v Novicah po novim létu natisniti dali, de ga ne bo treba na dva kosa raztergati.

Zdej tedej kmetovavce le opomnimo, de naj, preden zima s snegam in zmerzlino nastopi, za spomladansko setvo namenjene njive berž preorjejo, de bodo preorane čez zimo ležale in vsih dobičkov deležne postale, ktere je-sensko oranje jarim žitam dodeli. Prosimo, tega opomina ne zanemariti!

Kakó prisadno pljučnico živine ozdravljati.

(Konec.)

Pomočki zoper prisadno pljučnico.

Ako ti živina na prisadni pljučnici zbolí, pošli berž berž po umniga zdravnika, če ga vesh kje iskati. Če ga ni, si moraš — kér sila kola lomi — sam pomagati s kakim drugim človekam, ki zna živini pušati. Téle pa so poglavne zdravila zoper prisadno pljučnico:

1) Postavi živino v topel (pa ne v presoparen) hlev in na suho steljo, také de ne bo pri vratah stala, in de ne bo sapa skoz oknja in vrata čez njo pihala; taka sapa je strup za bolno živino. Obilna suha stelja pa je za živino to, kar je gorka postelja za človeka. Sicer naj bolna živina pokojno stoji: pokoj je bolnim pljučam poglavitno zdravilo.

2) Daj jo dvema hlapcama po celim truplu s slamo dobro dergniti, de se začne potiti, ali de se saj dobro ogreje. Koj po dergnjenji jo pa daj z gorkim kôcam ali s kako pripravno, pa ne pretežko, plahto odéti. Pot odpravi bolezn iz pljuč.

3) Brez odlašanja naj se ji potem puša, in sicer konjem in govedam naj se na veliki vratni žili 2 ali 3 bokale (Mass) kervi na enkrat izpuští. Menj se krivi vzame, če je živina še prav mlada, májhne pošlave ali slabo rejena, in če bolezn ni prehuda; sicer pa več. To pa naj ti bo pri pušanji nar poglavniši vodílo: Če poprej na levi strani reber nisi sercá bolne živine čutil, po pušanji ga pa čutiš, naj ti bo tó znamenje, de si na enkrat dovelj kervi živini vzel; — če pa po pušanji sercá ne čutiš, je to znamenje, de si ji premalo kervi izpuštil, de je tedej pljučnica posebno huda in de bo treba čez kakih 10 ur vnovič pušati. V prvih treh dneh se ne boj dvakrat, trikrat in če je treba tudi po štirikrat pušati, če se prisad pohujša, de živina vnovič težji sôpsti začne, žila hitrejši bije in živina klaverniši postane. Mi smo večkrat v Dunajski živinski bolnišnici konjem v treh dneh po 8 do 10 bokalov kervi izpuštili in jih také smerti otéli. Kakor je pa pušanje v začetku bolezn nar prvi pomoček, také škodljivo je pušanje še le četerti, peti dan bolezn ali pa še pozneje, kér se po tem prisad že v drugo bolezn preverže, zoper ktero pušanje nič več ne pomaga.

4) Solitar je nar boljši notranje zdravílo zoper prisadno pljučnico. Raztôpi tedej v kakih 6 bokalih vode 4 lote solitarja, de živina to soli-

tarjevo vodo čez dan počasi popíje. Voda pa ne sme merzla biti, kér živini škodje, pa tudi pretôpla ne, kér, zlasti konji, take vode radi ne pijó in raji žejo terpijo, kar jim pa ne tekne. — Razun solitarjeve pa ponudi živini večkrat tudi čiste vode, ali pa z otrobi, ali ječmenovo moko, ali lanenimi prešami zmešane, pa ne merzle. Voda živino hladi, kri tanjša in notranji prisad zatíra. — Če bolna živina solitarjeve vode neće piti, razstôpi konjem ali govedam 4 lote solitarja v maslicu vode, in pomešaj v to vodo toliko ječmenove moke, de bo ta zmes tenak pôp, kteriga potem na 4 dele razdeljeniga — vsaki 2 uri en del — živini na jezik pobriši, de ga požrè. Za manjši živino vzemi namesti eniga lota pa en kvinteljc solitarja. — Takó ravnaj skozi 3 dni, če živina ni driske dobila, ali če je ne kolje; sicer ji nikar ne dajaj solitarja.

5) Po tem ko si živini pušal (poprej pa ne) in sicer tretji dan po začetku pljučnice, če prisad ni dosti jenjal, ji zavleci spredej na persih ali pa na obéh straneh s terpentinovim oljem namazani perteni trak (Eiterband), govedam pa telôh (Nieswurz, Christwurz, Gillwurz.)

6) Na hudi prisadni pljučnici bolna živina nič ne je, in to je prav; sej jo z moko, otrobi ali lanenimi prešami namešana voda tačas dovelj redí. Če tretji dan kaj piče poželi, daj ji naribaniga korenja; korenje z otrobi je za take bolnike nar zdravši piča in pa tudi dobro zdravílo, če po pljučnici živina še nekaj časa pokašljuje.

Četerti ali peti dan se bojo znamenja pokazale, de bolezn jenjuje; nar boljši znamenje pa je, če se živina mirno vleže. Še en teden po tem ne smeš živine vpreči; enmalo in počasi v lepim vremenu enkrat na dan prepeljavati jo, ji pa tekne.

Včasih ji otók pod persmi in pod trebuham, pa tudi po nogah nastopi: ji bo pa že sam prešel. Otêkle noge ji včasih s slamo dergni, ali pa tudi s kafrovco (Kamphergeist), ktero si sam lahko napraviš, če 2 lota kafe v maslicu močniga žganja razstopiš.

Je pajel živini po pljučnici smerdljivi gnoj iz nosnic tечи, je znamenje, de se ji pljuča gnojé, ki se le malokdaj ozdraviti dajo s kalmeževostupo in pa s terpentinovim oljem; vzemi v ta namen 4 lote kalmeža in pa en lot terpentinoviga olja in ju z enmalo vode in moke skupej zmešaj, v 2 dela razdeli, ter en del dopoldne živini daj, družiga pa popoldne. Takó ravnaj en teden, in zraven tega ji vnovič zavleci trak ali teloh. Če pa živina vedno bolj oslabuje in težko sôpe, ne boš nič opravil; gnjilina pljuč jo bo zadušila.

Dr. Bleiweis. *)

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Konec.)

Pa ne le lepi izgledi usmiljenja in postrežnosti, ampak tudi nasprotni slabi bodo pripomogli, šolarje k ljubezni in prijaznosti do eden družiga podbudovati. Ako ima namreč le šola po celim, to je, čez in čez dober duh (kar se pri dobrim učeniku vselej dočakovati sme), tokó bodo taciga, kteri se bo zoper ljubezn ali usmiljenje pregrešil, vselej vsi drugi z nevoljo pogledali in nad njim godernjali: in tó bo ne le njega, ampak tudi vse druge učilo, se v prihodnje taci djanj sramovati. —

Zunej tega ima učenik tudi še mnoge pomočke v

*) Za pokušjo iz mojih živinozdravilskih bukev, že davnej kmetam v pomoč obljubljenih.

soji oblasti, otrokam ljubezin do drugih vdihovati, in jih v nje spolnovanji vaditi: postavim, če lepe djanja šolskih ali drugih otrok, ko jih vidi ali sliši, očitno hvale in posnemati priporočja; ali če jim včasih, zlasti v nadomestnje ali povračilo dobrega zadržanja kake lepe prigodbe (historije) od ljubezni, hvaležnosti, posebne prijaznosti i. t. d. alitudi kake izgleda od usmiljenja do živine in nje nasprotne hvaležnosti serčno in ginljivo pripoveduje; ali če pri kakim večim razžaljenju tistiga otroka, kateri je bil od družiga razžaljen, nakloni, de sojemu razžaljivcu očitno odpusti, in mu roko podá; ali pa tudi, če včasih on sam kakimu otroku, kateri je kaznovan biti zaslužil, nekej ali celo kazin zanese s tem vgovoram, de ti, kateri so bili razžaljeni, ali tudi cela šola za-nj prosi. — O kakošno veselje bodo otroci imeli, če bodo vidili, de je njih tovaršu učenik na njih prošno kazen odpustil, in kokó jih bo dopadajenje njih učenika, in hvaležnost sprosteniga k enakimu usmiljenju v prihodnje, in k ljubezni med seboj podbudovala! — Zadnjičima šola verh vsiga tega, kar smo dosedej rekli, tudi še to posebno koristnost, de otrokam tudi domá veliko pogostniši priložnosti prinese, eden drugimu postreči in si na pomoč priti. Zakaj v nobeni reči otroci bolj pomoči eden družiga ne potrebujejo, kakor pri pripravljani za šolo, kjer imajo torej sestre in bratje vsak dan veliko prilik, eden drugimu kej pokazati in pomagati, in se tokó veliko pogostniši v skazovanji bratovske ljubezni vaditi. —

Če po tem takim vse, kar smo dozdej od nar imenitniši lastnosti lepe obhoje, namreč od ljubezni do bližnjiga govorili, še enkrat skupej vzamemo: mislim de mi bote radi poterdili, de otroci v šoli ne le nar popolniši nauk od nje prejmejo, ampak tudi nar lepši in nar množniši priložnosti, jo v djanju spolnovati, zadobé. — In to, mislim, je nar veči korist, ki ga šola otrokam, in po njih celimu narodu prinese, ali primesti zamore. Zakaj ne dvomim, de ste prepričani, de le ljubezin nam življenje osrečuje in lepota. *Z ljubeznijo je raj na svetu; brez ljubezni — pekel.* Od druge plati pa nas tudi skušnja uči, de le z otroci se še kej opraviiti da, z odrašenimi pa — je težava. — Tukej so omolknili, in glavo od nas tje na stran prot tlam nagnili.

(Druga polovica zaostane.)

Božič per Švedih.

V severnih krajih švedskega kraljestva je per kmetih od nekdaž že navada, de pri mlačvi nekoliko neomlačenih snôpov vsaciga žita vsak kmet prihrani do božiča. O božiču nataknejo kmetje po preklah neomlačene snôpe okoli poslopja, in tega nobeden kmet ne opusti. Ptici o tistim času težko živež najdejo ter lakoto terpijo, zató hitro priletijo zberat zernje iz snôpov in se poživijo. Če kdo vpraša prebivavce tistih krajev, zakaj de cele snôpe žita prepustijo tičam, odgovorijo: „Vse se o tem času veseli, kér je Odrešenik celiga svetá rojen bil; spodobi se, de se tudi ptice veselijo in Bogá častijo, de se poživijo in veselo božične praznike obhajajo. — Hvale vredna je ta navada, ktera kaže, de imajo ljudje miloserčnost do nedolžnih živalic. Grozno terdo, kamnito in neusmiljeno sercé ima človek, ki pozimi izstradane nedolžne ptičke lovi in morí, kadar pridejo okoli poslopja živeža iskat, kteriga drugod najti ne morejo, posebno v hudi zimi. Tak neusmiljenec ne pomisli, koliko dobrega ptički vsakimu kmetovavcu storijo, kateri brez števila škodljivih gosenc in drugih merčesov pomorijo, in nas velike škode varjejo.

Višnjagorski.

Slovensko slovstvo. *)

Sveto pismo stariga zakona.

Poslovenil in razložil P. Placid Javornik, benediktinar, c. k. učenik sv. pisma stariga zakona in iztočnih jezikov na bogoslovskim učilišu v Celovci. I. zvezik. Perve Mozesove bukve, od I-XX. poglavja.

Náš pridni rodoljub gosp. Placid Javornik, berzni učitel bogoslovja v Celovci, so se slavniga, lepiga dela lotili, nam sveto pismo stariga zakona (testamenta) ne le posloveniti, ampak tudi umevno razložiti, kar so nam Novíce v 46. listu tega léta stran 184 že naznačile. Práv je to in tako; — to delo je njihovo; zakaj učitel je dvojne hvale vredin, ki to, kar v šoli učence uči, popiše tudi za druge ukaželjne ljudi, ino svoj nauk v lepih bukvah svojim učencam za popotnico (beršnjo) da, de ga vse žive dni lahko beró, in lepih naukov pomnijo, ki so jih v šoli radi poslušali. Boljšiga se jim ne more za slovó dati. Velja ta resnica od vsakiga dobrega nauka, tako velja trikrat od svetiga pisma, ki ga po pravici knigo vsih knjig imenujemo; te bukve imajo besede večniga življenja.

Poslovenil nam je, bo že blizo jezer lét, prvič sv. pismo sv. Círil, imeniten apostel Slovincov. Berejo ga še po njem Rusi, Serbljani, ino drugi staroverski kristjani. Nam je beseda Círilске poslovenbe preostariva; le učeni možje jo še umejo.

Poslovenil nam je pred nekaj 300 léti sv. pismo mož, Juri Dalmatin po imeni (Juri Kobilapa po slovesi), ki se pa redko v naših krajih najde. Je njegova beseda domača ino lahko zastopna, je pa njegova véra bolna ino nezdrava. Nevarno je tedej čitati velike Dalmatinove bukve ljudém, ki ne véjo laži od resnice, zmote od prave vére, oestro razsoditi; malo prida bi se naučili ino lahko v véri pešali, kar nas Bog varji!

Poslovenil je pravovernim katoljškim kristjanam s svojimi tovarši slavni in pridni domorodec rajni Juri Japel celo sv. pismo, ki ga še po vsih Slovenskih krajih gosto imajo ino beró. Pa Japelnovo sv. pismo ni razloženo; in marsikdo Slovincov si je iz njega za nauk le pomot — namesti življenja le smert nabral, kér ni po nauki katoljške vére razumel, kar je bral. Kako bi pa razumel, ako ga ni, kdor bi mu razkladal? *Djanj. Ap.*

Japelnove petere bukve Mozesá léta 1791. natisnjene so zlo pošle, ino jih ni kupiti več. Rajni močno učeni gosp. Matevž Ravnikar so nam jih vnovič posloveniti obljubili, potem ko so zgodbe sv. pisma na svetlo dali; pa škoda, de je obljuba z Njimi umerla. Tudi rajni Dr. Simon Klančnik, c. k. učenik desete šole v Ljubljani, so nam okrajšano sv. pismo dali, ki je za brati čedno in zastopno, tode vsakdo z njim ne izhaja, kér je prevkrateno.

Kar je po tem takim veliko svetoželjnih domorodcov želelo — dobiti celo sv. pismo v domačem jeziku ne le poslovenjeno, temuč tudi za potrebo razloženo, se je, hvala Bogu! začelo; Bog daj, de bi se tudi srečno zgotovilo! Visoko spoštovani gosp. Placid Javornik, ki so nam že poprej „življenje sv. Alojzja“ čedno poslovenili, zdaj prvih 20 poglavij I. Mozesovih bukev

*) Pričijóčo razsojo (kritiko) v 48. listu Novíc napovedaniga gosp. Javornikoviga sv. pisma smo prejeli iz rok Visočiga Gospóda, kterih beseda veljá. Oni so hotli delo gosp. Javornika, ki so duhoven Lavantínske škofije, poprej pregledati, predin bi v natis šlo. Berž ko so ga prebrali, so se Milostljivi Gospód vsedli in pričijóčo razsojo za Novíce zložili, ktera bo gosp. Javornikovimu delu nar veljavniši priporočilo, naročnikom pa nar gotovši porok, de imajo kaj izverstniga pričakovati. — Nas pa veselí, de se bojo takó naše serčne vošila spolnile.